

KTO NA OCHOTNIKA ?

SZKOLNE PROGRAMY WOLONTARIATU

Redakcja merytoryczna: Sylwia Żmijewska-Kwirąg
Redakcja językowa i korekta: Tomasz Kwirąg
Projekt okładki i skład: Dorota Grubek

Publikacja powstała w ramach projektu „Kto na ochotnika? Szkolne programy wolontariatu” – www.ochotnicy.ceo.org.pl.
Dobre praktyki i przykłady pochodzą także z innych projektów realizowanych przez CEO, tj. „Solidarna Szkoła”,
„Młody Obywatel”, „Młodzi Przedsiębiorczy”, „W-f z klasą” i „Szkoła z klasą”.

ISBN 978-83-65457-48-6

Warszawa 2017

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

na_prawa
Warszawa

OCHOTNICZY
WARSZAWSCY

Program „Kto na ochotnika? Szkolne programy wolontariatu”
jest realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.
Projekt współfinansuje m.st. Warszawa.

Projekt mieści się w zakresie priorytetowych zadań publicznych wskazanych
w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji do 2022 roku, Programie
„Młoda Warszawa. Miasto z klimatem dla młodych 2016-2020”
oraz projekcie wolontariatu miejskiego „Ochotnicy warszawscy 2016-2020”.

KTO NA OCHOTNIKA?

SZKOLNE PROGRAMY WOLONTARIATU

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ 1. ZANIM TYLKO O WOLONTARIACIE...

REZONOWAĆ Z INNYMI. DIALOG, SOLIDARNOŚĆ I WSPÓŁPRACA (Jacek Kołtan, Europejskie Centrum Solidarności)	5
CZEGO WOLONTARIAT MOŻE NAUCZYĆ MŁODYCH LUDZI (I SZKOŁY)? (Alicja Pacewicz, Centrum Edukacji Obywatelskiej)	7

ROZDZIAŁ 2. PODSTAWY WOLONTARIATU

WOLONTARIAT – CO TO TAKIEGO? (Anna Dobrowolska, Magdalena Szczerbaciuk)	12
TYPY DZIAŁANOŚCI WOLONTARIACKIEJ (Joanna Gus)	13
PRAWNE UWARUNKOWANIA WOLONTARIATU SZKOLNEGO (Mateusz Wojcieszak)	17

ROZDZIAŁ 3. WOLONTARIAT W SZKOLE

WOLONTARIAT W SZKOLE CZY POZA NIĄ? (Joanna Gus)	22
JAK ZORGANIZOWAĆ WOLONTARIAT W SZKOLE? (Mateusz Wojcieszak)	23
BUDUJEMY ZESPÓŁ SZKOLNYCH WOLONTARIUSZY (Joanna Gus)	28
MOTYWOWANIE MŁODZIEŻY DO ZAANGAŻOWANIA I UPOWSZECHNIANIE WOLONTARIATU (Joanna Gus)	29
WOLONTARIAT POZA SZKOŁĄ – JAK ROZPOCZĄĆ WSPÓŁPRACĘ? (Joanna Gus)	32
NA NASZYM PODWÓRKU – TWÓRCZA DIAGNOZA LOKALNA (Maja Dobiasz-Krysiak)	32

ROZDZIAŁ 4. PRZYDATNE NARZĘDZIA W WOLONTARIACIE SZKOLNYM

JAK WYPRACOWAĆ PRIORYTETY SZKOLNEGO PROGRAMU PROFILAKTYCZNO-WYCHOWAWCZEGO (Bogdan Jankowski, Anna Dobrowolska)	39
ZORGANIZUJ SZKOLNE KONSULTACJE – WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA (Joanna Gus)	41
POROZUMIENIE O WSPÓŁPRACY Z WOLONTARIUSZEM - PRZYKŁAD (Centrum Edukacji Obywatelskiej)	43
POROZUMIENIE O WSPÓŁPRACY Z WOLONTARIUSZEM NIEPEŁNOLETNIM - WZÓR (Centrum Wolontariatu)	44
UMOWA O WSPÓŁPRACY SZKOŁY Z INSTYTUCJĄ – PRZYKŁAD (Centrum Wolontariatu)	45
PODAJ DALEJ, CZYLI TANDEM WOLONTARIACKI (Aleksander Pawlicki, Anna Dobrowolska)	46
CO NAM DAJE WOLONTARIAT? (Mateusz Konieczny)	47
DOCENIAMY I MOTYWUJEMY (Joanna Gus)	54
SZUKAMY ORGANIZATORÓW WOLONTARIATU W NASZEJ OKOLICY (Joanna Gus)	57
PRZYGOTOWUJEMY SIĘ DO LOKALNEJ DIAGNOZY (Maja Dobiasz-Krysiak)	58

ROZDZIAŁ 5. SCENARIUSZE WARSZTATÓW I SPOTKAŃ Z WOLONTARIUSZAMI - PROPOZYCJE

WARSZTAT 1. TWORZYMY GRUPĘ, CZYLI ĆWICZENIA NA DOBRY POCZĄTEK (Greta Drożdziel-Papuga)	64
WARSZTAT 2. TWORZYMY GRUPĘ – POZNAJEMY NASZE POTRZEBY I OCZEKIWANIA (Greta Drożdziel-Papuga)	67
WARSZTAT 3. TWORZYMY GRUPĘ – TWORZYMY KODEKS DLA NASZEJ GRUPY (Greta Drożdziel-Papuga)	69
WARSZTAT 4. COŚ SIĘ KOŃCZY, CZYLI ĆWICZENIA NA DOBRE DOMKNIECIE (Greta Drożdziel-Papuga)	70
WARSZTAT 5. JAK POZNAĆ POTRZEBY W NASZYM ŚRODOWISKU? (Michał Tragarz)	71
WARSZTAT 6. PRZYGOTOWUJEMY SIĘ DO PREZENTACJI NASZYCH DZIAŁAŃ (Mateusz Konieczny)	79

ROZDZIAŁ 1.

ZANIM TYLKO O WOLONTARIACIE...

REZONOWAĆ Z INNYMI. DIALOG, SOLIDARNOŚĆ I WSPÓŁPRACA

To nieprawda, że człowiek jest samotną wyspą. I że świat jest najpierw wyłącznie moim światem. Stwierdzenia, które słyszymy na co dzień – „czuć chemię między ludźmi”, „być z kimś dobrze nastrojonym”, „czuć dobrą energię”, „dobrze/źle czuć się w czyjejs aurze” – odślaniają zupełnie inny obraz naszych codziennych doświadczeń. Otóż nie jesteśmy samotnymi wyspami, a nasze powiązania z innymi decydują o tym, kim jesteśmy, o wiele głębiej niż by nam się wydawało. Jest tak przede wszystkim dlatego, że właśnie inni współkształtują nas samych, warunkując nasz rozwój.

Prowadzone w ostatnich dziesięcioleciach badania nad zjawiskiem **empatii** wykazują, że zdolność do wczuwania się w siebie nawzajem i przejmowania cudzej perspektywy nie jest wyłącznie elementem naszego wtórnego rozwoju moralnego wobec pierwotnego egoizmu. Jest wręcz odwrotnie – potrafimy myśleć i działać, uczyć się i komunikować właśnie dlatego, że u naszych podstaw tkwi zupełnie pierwotne powiązanie z innymi. Świat, mózg, ciało rezonują z naszą świadomością, umożliwiając ludzkie działanie w ogóle. A zatem, nie jesteśmy zamkniętymi puszkami, oddzielonymi od zewnętrznego świata, zbierającymi skrzętnie w naszym wnętrzu własne przeżycia. O wiele bardziej znajdujemy się zawsze już „na zewnątrz” w świecie, rezonując z innymi, a to, co wewnętrzne i zewnętrzne, powiązane jest ściśle ze sobą w splocie wzajemnych relacji.

Co to dla nas oznacza? Okazuje się, że jesteśmy **nastawieni na współdziałanie i solidarność** o wiele bardziej niż na egoizm, który rodzi się w późniejszym okresie rozwoju osobowego. Naśladownictwo, współodczuwanie i współpraca czyli odpowiadanie na impulsy płynące od innych, to naturalne środowisko, w którym żyją ludzie. Kultura i kształtowane w niej formy społecznego życia potrafią wykorzystać te naturalne ludzkie predyspozycje, ale też ograniczyć ich potencjał.

Ostatnie dekady XX wieku okazały się wyjątkowo nieprzychylnie dla wspólnego życia. Przyczyniły się do rozwoju praktyk silnego indywidualizmu, konkurencji oraz pogłębiły deficyty zaufania. Tym samym pozbawiły ludzi umiejętności i kompetencji takiego kształtowania codziennych praktyk, które służyłyby rozwinięciu **umiejętności efektywnego współistnienia**. Jak pisze amerykański socjolog Richard Sennett w swojej analizie współczesnych problemów **współbycia**: „Brutalne uproszczenia nowoczesności mogą tłumić i zaburzać naszą zdolność do wspólnego życia, nigdy jednak nie zdołają całkowicie jej wymazać. Jako zwierzęta społeczne potrafimy kooperować znacznie lepiej, niż zakłada to obecny porządek społeczny”¹.

Dzielić się pracą z innymi, a także radzić sobie z indywidualnymi niedostatkami i ograniczeniami z pomocą innych to nic innego, jak ćwiczyć się w dobrych praktykach **solidarności**. Już samo doświadczenie zetknięcia się z innymi jest wyzwaniem. Józef Tischner, autor *Etyki solidarności*, w gorącym czasie społecznego rezonansu, jakim były narodziny Solidarności, kiedy polskie społeczeństwo wyjątkowo umiejętnie odkrywało swój kooperacyjny potencjał, zwracał uwagę na trudność w zetknięciu się z Innym i w rozpoczynaniu wspólnego działania. Z patosem charakterystycznym dla tamtego historycznego momentu pisał:

„**Dialog** oznacza, że ludzie wyszli z kryjówek, zbliżyli się do siebie, rozpoczęli wymianę zdań. Początek dialogu – wyjście z kryjówki – już jest dużym wydarzeniem. Trzeba się wychylić, przekroczyć próg, wyciągnąć rękę, znaleźć wspólne miejsce do rozmowy. Miejsce to nie będzie już kryjówką, w której człowiek pozostaje sam ze swoim lękiem, lecz miejscem **spotkania**, początkiem jakiejś **wspólnoty**, być może początkiem domu”.²

Próby podejmowania współpracy niosą ze sobą zawsze poczucie niepewności. Często bowiem nie wiemy sami, czego nam brakuje, a z pomocą przychodzą inni, odkrywając przed nami nasze deficyty. Podobnie, dopiero w zetknięciu z nimi odkrywamy, czego my możemy od nich potrzebować. Nigdy też nie wiemy, co ze współpracy (także tej nieudanej) może wyniknąć. Podejmujemy jednak ten wysiłek i wyzwanie, ponieważ życie w świecie podejrzliwości, antagonizmów i rywalizacji jest nie tylko na co dzień nieznośne, ale też niebezpieczne w długiej perspektywie. Grupy pozbawione kooperacyjnych umiejętności i otwartości na innych są nietrwałe i bardziej podatne na niebezpieczeństwa, a przede wszystkim bezbronne wobec wyzwań przekraczających ich ograniczone, lokalne możliwości. Więzy solidarności kształtują swoisty system immunologiczny dla codziennego życia w społeczeństwie, czyniąc tworzące je kręgi ludzi odporniejszymi na nadchodzące niebezpieczeństwa.

Praktyki współdziałania, wychodzące naprzeciw inności i porzucające bezpieczne przestrzenie tego co własne, odstaniają przed podejmującymi je osobami potrzebę wytworzenia nowych form kooperacji i odkrywania rejonów dotąd mało rozpoznanych. Widać dziś wyraźnie w jak dużym stopniu działania te zależne są od indywidualnego zaangażowania i lokalnych przedsięwzięć, które pokazują, że wbrew mało solidarnej kulturze, jej społecznym i politycznym strukturom, ludzie poszukują sposobów na sensowną współpracę. Ćwicząc się oraz rozwijając dobre nawyki otwartości na innych potrafią poszerzyć wąską definicję tego co swoje, odkrywając nowe sensy kryjące się za słowem **solidarność**.

¹ Sennett R., *Razem. Rytuały, zalety i zasady współpracy*, przekł. J. Dzierzgowski, Warszawa 2013: Wydawnictwo Muza, s. 362.

² Tischner J., *Etyka solidarności oraz Homo sovieticus*, Kraków 2005: Wydawnictwo Znak, s. 21.

CZEGO WOLONTARIAT MOŻE NAUCZYĆ MŁODYCH LUDZI (I SZKOŁY)?

Co właściwie edukacja ma wspólnego z wolontariatem? Cemu szkoła ma się do tego mieszać? I czy przypadkiem nie jest tak, że wolontariat odciąga od prawdziwej nauki, bo zajmuje sporo czasu i nie przekłada się na konkretne szkolne osiągnięcia. Nie ma wprawdzie przekrojowych badań na ten temat, można jednak śmiało wysunąć hipotezę, że jest dokładnie odwrotnie. Wiedzą o tym najlepsze uniwersytety na świecie i dlatego – przyjmując kandydatów na studia – zwracają uwagę nie tylko na ich wyniki, ale przede wszystkim na działania, które podejmowali z własnej woli, dla innych i z innymi. Wolontariat jest też mile widziany przez pracodawców, zwłaszcza w przypadku młodych kandydatek i kandydatów. To wcześniej podejmowany wolontariat zwiększa ich szanse na zatrudnienie. Każdy menadżer, koordynator projektu czy kierownik zespołu – w Polsce i na świecie – woli zatrudnić kogoś, kto ma za sobą wolontariat, niż osobę, która nigdy nic takiego w życiu nie robiła. I nie jest to tylko moda albo snobizm. To wynikające z wieloletnich doświadczeń przekonanie, że wolontariusz jest osobą zmotywowaną, potrafiącą działać w różnych okolicznościach, wierzącą, że warto rozwiązywać problemy, pomagać innym i popychać sprawy do przodu... A także, że wolontariusz zwykle lepiej zarządza swoim czasem i skuteczniej komunikuje się z ludźmi.

Wolontariat nie powinien być jednak traktowany jedynie jako „mocny punkt” w CV. Przeciwnie, im bardziej bezinteresowne i autentyczne jest nasze działanie, tym większa jego wartość, zwłaszcza dla osoby, która się tego podejmuje. Paradoksalnie – w świecie, gdzie niemal wszystko da się przeliczyć na pieniądze lub inne materialne korzyści – właśnie płynące z wewnętrznej motywacji i wolnej woli czyny łatwo rozpoznać. To one na długo zostają w pamięci i doświadczeniu obu stron – obdarowujących i obdarowanych.

Wolontariusze mają poczucie, że poprzez ich działania i ich bezinteresowną pracę druga osoba otrzymuje niezbędną pomoc. Dla niektórych może to wydawać się drobnym gestem, krótką chwilą, jednak są osoby, które właśnie takich drobnych gestów potrzebują.

Bycie wolontariuszem czy wolontariuszką zwiększa szanse edukacyjne młodych ludzi nie tylko dlatego, że podnosi ich poczucie własnej wartości, poprawia ich wizerunek w oczach innych, ale także dlatego, że wolontariat sam w sobie jest wartościowym doświadczeniem edukacyjnym. Wystarczy się przyjrzeć, jak młodzi ludzie, którzy robią coś na rzecz innych, uczą się: **skutecznej komunikacji** ze swoimi rówieśnikami i dorosłymi, z którymi muszą się na coś umówić; **współpracy, planowania** i dotrzymywania terminów; **zarządzania czasem** i innymi zasobami; **rozliczania siebie i innych z zadań**, których się podjęli, a czasem także – z pieniędzy lub sprzętu. Wolontariat to także szkoła odpowiedzialności za drugiego człowieka, szkoła inicjatywy i przedsiębiorczości, a wreszcie empatii, której niedostatki we współczesnym świecie, w tym w świecie młodych coraz wyraźniej wszystkim doskwierają.

Pomoc udzielana innym pozwala wolontariuszom na przeżywanie emocji oraz doświadczenie sytuacji, które rozwijają takie cechy jak: empatia, wrażliwość, otwartość itp.

Wolontariat uczy **podejmowania decyzji** – na co poświęcić własną uwagę i czas, w co zaangażować swoją energię i emocje. Uczy także **podejmowania ryzyka w kontaktach z innymi ludźmi** i w nowych sytuacjach społecznych. Rozwija – tak trudną nie tylko dla młodych ludzi – akceptację nieuchronnej niepewności w kontaktach z innymi: w działaniach wolontariackich często stykamy się z ludźmi spoza naszej „strefy komfortu”, których mniej znamy i których trudniej zaklasyfikować do jakiejś znanej nam już „kategorii”, a sama sytuacja jest mniej zdefiniowana niż na przykład zajęcia lekcyjne czy praca na podstawie umowy - zlecenia. To rozwija elastyczność, uczy reagowania na nowe wyzwania – interpersonalne, kulturowe czy organizacyjne.

Nie trzeba chyba też długo przekonywać, dlaczego wolontariat może być skuteczną formą edukacji społecznej i obywatelskiej. Działanie na rzecz innych, zaangażowanie, solidarność międzyludzka i wspólne rozwiązywanie problemów to przecież kwintesencja **odpowiedzialnego obywatelstwa**.

Wolontariusz ma poczucie bycia częścią czegoś większego – społeczeństwa. Może mieć świadomość, że jego działanie ma wpływ na proces zmian społecznych, na życie innych ludzi oraz całego środowiska lokalnego. Dzięki temu staje się świadomym, aktywnym obywatelem.

Na dodatek to takie kompetencje, których nie da się nauczyć inaczej, niż robiąc coś samemu – może to być uczniowski projekt edukacyjny „Senior/ka w internetowej sieci”, akcja samorządu uczniowskiego „Starszy brat, starsza siostra” albo inicjatywa kilkorga młodych mieszkańców nowego osiedla pod hasłem „Osiedlowe śniadanie na trawie”. Im bardziej autentyczne jest takie działanie i im bardziej odpowiada ono na potrzeby konkretnych osób, tym lepiej.

Wolontariusze zdobywają niezbędne doświadczenie, które może zapocentrować w przyszłości. Często już w najmłodszych latach poznają tajniki organizacji mniejszych i większych przedsięwzięć, zdobywają środki na swoje działania, angażują się w promocję wydarzeń, dzięki czemu rozwijają konkretne umiejętności.

Z tego punktu widzenia najmniej rozwijające są takie formy wolontariatu, które sprowadzają się wyłącznie do zbierania pieniędzy – to często rutynowe działanie, gdzie na dodatek młodzi ludzie nie mają zwykle rzeczywistego kontaktu z osobą, dla której chcą zebrać fundusze. Nie zawsze znają jej rzeczywiste potrzeby i warunki życia, więc nie są po prostu w stanie zaangażować się osobiście. Większy sens mają oczywiście takie akcje wtedy, gdy nie są to wydarzenia jednorazowe lecz lokalne, krajowe lub nawet globalne kampanie społeczne. Dobrym przykładem jest udział dzieci i młodych ludzi w takich przedsięwzięciach jak „Szlachetna paczka” czy coroczna zbiórka Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Niektórzy przedstawiciele nurtu krytycznego w socjologii twierdzą nawet, że działania charytatywne w dłuższej perspektywie nie służą realnej zmianie społecznej, a raczej utrwalają podziały społeczno-ekonomiczne. Dają obywatelom w lepszej sytuacji finansowej fałszywe poczucie wspierania słabszych i „poprawiania świata”, a potrzebującym wcale nie zapewniają trwałej poprawy losu, uzależniając od wsparcia tych, którym się lepiej powodzi i którzy najwyraźniej lepiej sobie w życiu poradzili. Nie chcemy tu kwestionować sensu tego rodzaju działań wolontariackich, a jedynie zachęcić szkoły do organizowania przemyślanych programów pomocy, wynikających z autentycznych motywacji młodych ludzi oraz odpowiadających na autentyczne potrzeby dotkniętych chorobą, nieszczęściem czy kataklizmem beneficjentów pomocy. Tam, gdzie to możliwe, akcjom zbierania pieniędzy powinien towarzyszyć bardziej osobisty kontakt wolontariuszy ze wspomaganymi – choćby listowny, mailowy czy przez media społecznościowe.

Podczas akcji wolontariackich zawiązują się liczne relacje międzyludzkie. Wolontariusze mają okazję poznać wiele nowych osób, szczególnie jeśli ich działalność nie jest jednorazowa. Zawiązują się znajomości i przyjaźnie, które wychodzą poza obszar wspólnej pracy i trwają bardzo często całe życie.

Bycie wolontariuszem rozwija nie tylko **kompetencje społeczne i obywatelskie**, często jest także sposobem na zdobycie wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin nauki i życia. I tak działania w przestrzeni miejskiej (np. dotyczące dostępności miejsc użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych czy zieleni miejskiej) uczą, jak działają lokalne instytucje, jakie są ich kompetencje, źródła finansowania czy sposoby zarządzania różnymi obszarami życia. Dzieci i młodzi ludzie chętnie angażują się w pomoc bezdomnym zwierzętom, co nie tylko uczy wrażliwości i zaradności, ale także zasad opieki nad zwierzętami i ich karmienia, a wreszcie – skutecznych strategii szukania im nowego domu. Czytanie książek młodszym koleżankom i kolegom nie tylko rozwija wrażliwość na potrzeby dzieci, ale także pogłębia ich znajomość literatury, umiejętność wyraźnego mówienia i czytania, a także wymyślania plastycznych czy muzycznych zadań kojarzących się z wybraną lekturą.

Młodzi ludzie działający jako wolontariusze przy okazji wydarzeń kulturalnych – filmowych, teatralnych, plastycznych czy muzycznych – **mają szanse rozwinąć pasję** w tych dziedzinach i wielu z nich z tego świetnie korzysta. Świadczą o tym choćby losy osób pomagających w organizacji szkolnych czy gminnych przeglądów, festiwali, koncertów i wystaw. Wiele z nich na zawsze wiąże swoje losy z kulturą i sztuką, jako twórcy lub animatorzy czy menadżerowie kultury.

Z kolei młodzi wolontariusze lokalnych, ogólnopolskich czy nawet światowych programów ekologicznych uczą się nie tylko wspólnego dbania o środowisko naturalne, ale także zdobywają wiedzę o tym, jak działania ludzi wpływają na przyrodę, jak można ograniczyć negatywne skutki tego oddziaływania racjonalizując zużycie wody, ograniczając nadmierną konsumpcję czy emisję szkodliwych substancji do atmosfery (jak np. robią to w programie CEO „Weź oddech”). Popularnością cieszą się projekty szkolne, polegające na poznawaniu, popularyzowaniu i ochronie lokalnej przyrody, rzadkich gatunków zwierząt czy roślin – wiele podobnych działań prowadzi się we współpracy z miejscowymi stowarzyszeniami miłośników ptaków, parków czy starych drzew. Jak pokazują akcje dotyczące np. ochrony pszczół, organizowane między innymi przez Greenpeace, takie inicjatywy znajdują podatny grunt także w miastach i można je integrować z działaniami „zielonych” ruchów miejskich. Dodatkowy sens mają działania, w ramach których uczennice i uczniowie wyznaczają ścieżki krajoznawcze i przyrodnicze, organizują gry terenowe, uwzględniające miejsca najciekawsze przyrodniczo czy geograficznie punkty, ale także ważne dla ochrony środowiska, takie jak nowoczesne oczyszczalnie ścieków lub stacje badania zanieczyszczenia powietrza. Ścieżki i trasy piesze lub rowerowe łączą edukację biologiczną czy ekologiczną z aktywnością fizyczną i skierowane są zwykle do szerokiego grona odbiorców – wybranych grup lokalnej społeczności, ale także przyjezdnych i turystów.

Inną formą wolontariatu opartą na **silnym związku z miejscem**, w którym młodzi ludzie mieszkają, są działania dotyczące dziedzictwa historycznego i kulturowego. Młodzi ludzie badają przeszłość swojej miejscowości, szukają ciekawych i często zapomnianych jej śladów, starych budowli, przydrożnych lub podwórkowych kapliczek, zaniebanych cmentarzy i pomników. Dowiadują się, kto kiedyś mieszkał w domach, gdzie oni teraz żyją. Zbierają dawne opowieści, prawdziwe historie i legendy, dokumentują swoje znaleziska i pokazują swojej społeczności w wybranej formie – tabliczek informacyjnych, prezentacji multimedialnych, reportaży fotograficznych, filmów czy spektakli plenerowych. Różnych form artystycznego przetwarzania dziedzictwa kulturowego próbowali uczniowie m.in. w programie „Kulthurra!”. Wolontariusze opiekują się zaniebanyymi miejscami i przywracają ich historie zbiorowej pamięci, a niekiedy nawet dokonują ich symbolicznej adopcji, jak w „Śladach przeszłości”. Szczególne znaczenie mają też działania pokazujące wielonarodową i wielokulturową przeszłość danej miejscowości czy dzielnicy – w projekcie „Cztery strony Warszawy” młodzi ludzie stają się przewodnikami po świątyniach czterech wyznań – ewangelickim kościele, prawosławnej cerkwi, meczecie i synagodze...

Wolontariat może być podejmowany na rzecz osób bądź organizacji, które w jakiś sposób są związane z naszymi zainteresowaniami. Można pracować jako wolontariusz przy organizacji konferencji naukowej, wystawy w muzeum, targów książki czy maratonów. Dzięki temu wolontariusz poznaje nowe osoby ze środowiska swoich zainteresowań, ale również ma szansę zobaczyć coś nowego, co może stać się nową pasją.

Nikt nigdy nie powiedział, że wolontariat nie może wykorzystywać uczniowskich pasji, np. miłości do filmów czy muzyki. Pasja taka może stać się naturalnym impulsem do stworzenia dyskusyjnego klubu filmowego dla rówieśników, młodszych dzieci czy seniorów. Miłośnicy gier terenowych mogą np. cyklicznie organizować filmowe albo fotograficzne gry miejskie. Pasjonaci majsterkowania czy gotowania także z pewnością znajdą dobrych odbiorców swoich usług, a zbudowane w trakcie wolontariatu kompetencje i kontakty zaowocują może także w dorosłym życiu... Pomysłów jest wiele, ważne tylko, by trafiły w **potrzeby lokalnej społeczności** i/lub je kształtowały. Właściwie liczy się każda inicjatywa, która buduje kapitał społeczny, czyli ułatwia kontakty między ludźmi i współpracę.

I tu dochodzimy do ważnego punktu – wolontariat może wiele nauczyć nie tylko młodych ludzi, którzy biorą w nim udział, ale także nauczycieli oraz całe szkoły. Przeszawić je – z nauczania zamkniętych dyscyplin, w zamkniętych ścianami klas i murami budynków przestrzeniach – na **łączenie wiedzy z życiem** i rozwijanie nie tylko indywidualnego kapitału ludzkiego, ale także kapitału społecznego, z czym nasza oświata ma od lat poważny problem. Taka zmiana sposobu myślenia wymaga uruchomienia

nowych sposobów budowania relacji z instytucjami pozaszkolnymi, z rodzicami i dziadkami, lokalnymi władzami czy pracodawcami. Wyzwała **nowe zasoby** w samej placówce i buduje **sieć powiązań** z nowymi sojusznikami, co liczy się zwłaszcza w warunkach dynamicznych i nie zawsze pozytywnych zmian w systemie edukacji.

OD SERVICE LEARNING DO WOLONTARIATU

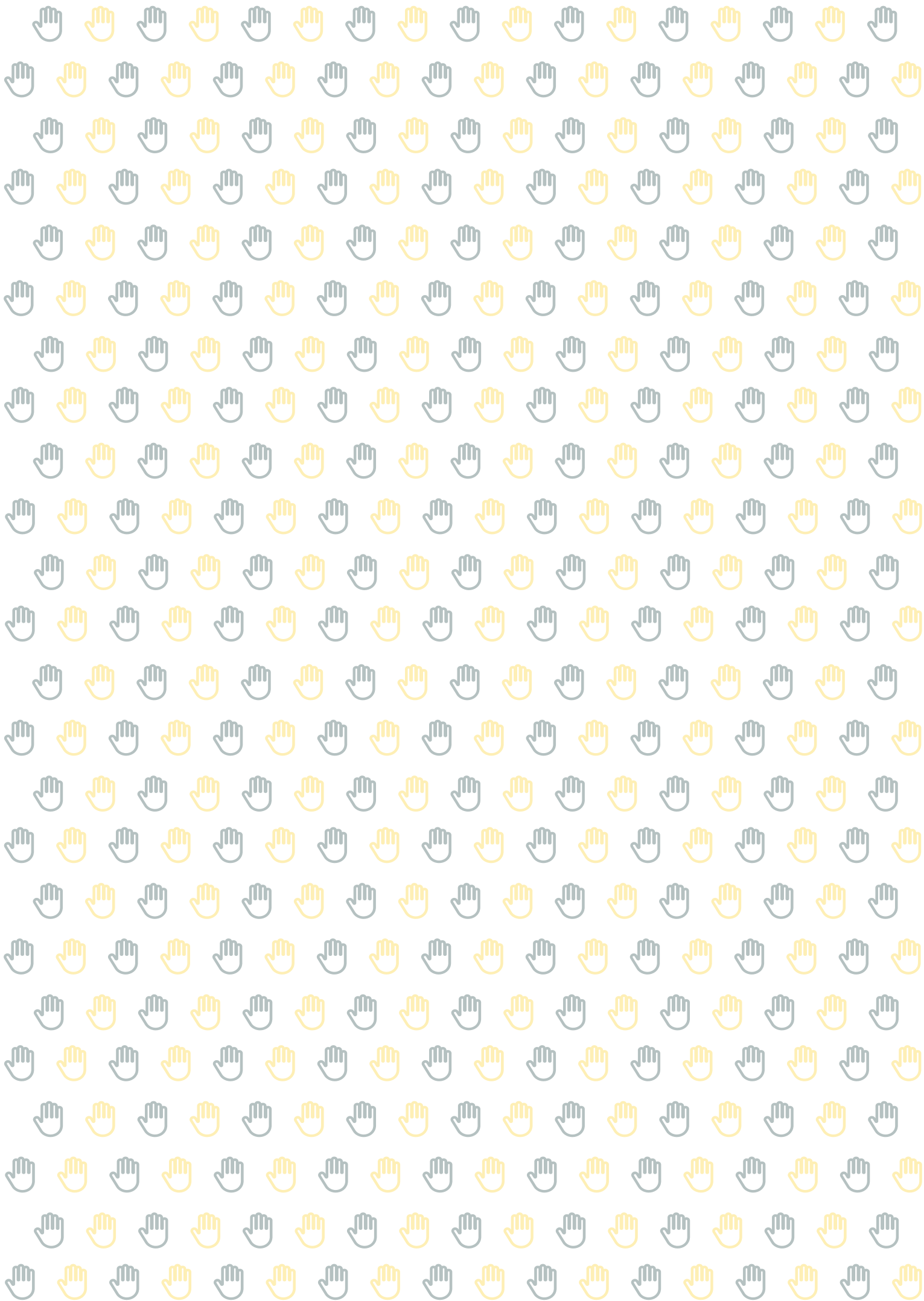
W latach 80-tych w krajach anglosaskich tzw. *service-learning* uznano za odrębną metodę pedagogiczną i rekomendowano ją nie tylko w szkołach, ale też na wyższych uczelniach. W USA powstał Campus Compact – koalicja uniwersytetów, której celem było rozwijanie aktywności społecznej młodych ludzi przy wsparciu pracowników akademickich i instytucji uczelnianych. Przy czym istotą tego zaangażowania jest to, że praca dla społeczności zawsze powinna łączyć służbę dla innych ze zdobywaniem wiedzy. *Service learning* zawiera trzy komponenty: służbę na rzecz członków lokalnej wspólnoty w odpowiedzi na ich rzeczywiste potrzeby; zdobywanie wiedzy i kompetencji w trakcie zajęć szkolnych lub kursów uniwersyteckich; refleksję, która pozwala połączyć wiedzę ze służbą i która może przyjąć formę portfolio, bloga czy dyskusji.

Uważa się, że jeśli zachowana jest równowaga między tymi elementami, taki sposób uczenia się może być szczególnie skuteczny, gdyż stawia młodych ludzi przed autentycznymi problemami i pytaniami, motywuje do poszukiwania odpowiedzi, które pomogą im skutecznie działać i uczy praktycznego stosowania zdobywanej wiedzy w określonym kontekście społecznym. Dzięki temu to wspólnota lokalna staje się „klasą”, gdzie młodzi ludzie uczą się przez doświadczenie, nie tylko wpływając na życie innych, ale także kształtując własny charakter – i swoje dalsze życie.

Warto wykorzystać w polskich szkołach – a może także na wyższych uczelniach – tę właśnie formułę wolontariatu, gdzie działanie na rzecz innych łączy się ze zdobywaniem konkretnej wiedzy i przedmiotowych kompetencji. Wymagałoby to od dyrekcji szkół i nauczycieli przygotowania programu wsparcia dzieci i młodych ludzi w rozwiązywaniu konkretnych społecznych, historycznych, prawnych czy ekologicznych zagadnień, na które napotykają – w formie zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych czy choćby pomocy w znalezieniu odpowiednich materiałów i kursów w sieci i/lub bibliotece. Chodzi o to, by połączyć doświadczenia osobiste i interpersonalne z rozwojem poznawczym, zdobywaniem wiedzy i krytyczną refleksją w konkretnych dziedzinach związanych z wybranym przez uczniów obszarem działań wolontariackich – przyrody, geografii, matematyki, języka polskiego i języków obcych, historii, wiedzy o społeczeństwie, podstaw przedsiębiorczości, ekonomii, a nawet informatyki.

Podsumowując – wolontariat może i powinien być powiązany z **programami nauczania** i **programem profilaktyczno-wychowawczym szkoły** – wtedy jego oddziaływanie będzie bardziej intensywne, systemowe i trwałe. Nie musi być nudny ani żmudny, może wiązać się z pasjami i zainteresowaniami dzieci i młodych ludzi. Nie może być przymusowy, szkoła może jednak go popularyzować i wspierać oraz doceniać uczniów, którzy są gotowi działać na rzecz innych.

ROZDZIAŁ 2.

PODSTAWY WOLONTARIATU

WOLONTARIAT – CO TO TAKIEGO?

Nazwa wolontariat pochodzi od łacińskiego słowa *voluntas* (łac. dobrowolność, ochotniczość) i oznacza dobrowolną, nieodpłatną oraz świadomą pracę na rzecz innych ludzi lub całego społeczeństwa.

Wolontariuszem jest każda osoba, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. **Dobrowolność** pracy wolontariusza oznacza, że została podjęta ona z własnej woli osoby wykonującej dane świadczenia. Nie została ona w żaden sposób przymuszona do wykonania powierzonych zadań. Wolontariusz samodzielnie podejmuje decyzję o tym, że chce zaangażować się w wybrane działanie. **Nieodpłatność** wolontariatu oznacza, że za wykonane świadczenia wolontariusz nie otrzymuje żadnego wynagrodzenia.

Ze względu na czas zaangażowania wolontariat możemy podzielić na **wolontariat stały**, który wiąże się z podjęciem stałego i systematycznego zobowiązania (np. wspólne odrabianie lekcji z dziećmi z Domu Małego Dziecka, pomoc w bibliotece szkolnej lub publicznej, pomoc w Domu Pomocy Społecznej) oraz **wolontariat akcyjny**, powiązany z jednorazowymi akcjami, organizowanymi jako odpowiedź na konkretne, aktualne potrzeby środowiska (np. zbiórka karmy dla schroniska dla zwierząt, zbiórka pieniędzy na rzecz osoby potrzebującej czy sprzątanie lasu z okazji Dnia Ziemi).

KRÓTKA HISTORIA WOLONTARIATU

W trakcie szkolnej edukacji poznajemy takie postaci historyczne (np. Janusz Korczak) lub literackie (np. doktor Judym z „Ludzi bezdomnych”), których zachowania i postawy dowodzą, że wolontariat nie jest produktem nowoczesności, a czymś, co jest zakorzenione w społeczeństwie od lat. W dzisiejszym znaczeniu wolontariat zaczęto definiować i organizować na początku XX wieku. Jednym z takich wczesnych przykładów był obóz Service Civil Volontaire zorganizowany przez szwajcarskiego pacyfistę Pierre Ceresole, zrzeszający – w odpowiedzi na zniszczenia i następstwa I wojny światowej – ochotników do odbudowy wioski Verdun.

Po II wojnie światowej zaczęły powstawać pierwsze organizacje, które inicjowały działania wolontarystyczne. Jedną z nich jest UNESCO i powołana przez nie instytucja CCIWS (Coordinating Committee for International Voluntary Service), mająca ułatwić współpracę i koordynację działań organizacji wolontarystycznych.

W powojennej Polsce pierwszymi przykładami organizacji opartych na zasadach wolontariatu były (i nadal są) organizacje harcerskie i kościelne.

Zdarza się, że wolontariat mylony bywa z **pomocą społeczną**, która jest jednym z elementów polityki społecznej państwa. Jej głównym zadaniem jest pomoc **pojedynczym osobom** oraz całym **rodzinom**, które nie mają odpowiednich środków, kwalifikacji oraz możliwości. Pomoc ta przyjmuje najczęściej charakter finansowy. Pomoc społeczna organizowana jest przez organy administracji rządowej oraz samorządowej przy współpracy organizacji pozarządowych, kościelnych oraz osób fizycznych i prawnych. W Polsce ośrodkami pomocy społecznej są m.in. gminne ośrodki pomocy społecznej, powiatowe ośrodki pomocy rodzinie, wydziały polityki społecznej w urzędach wojewódzkich.

Wolontariat bardzo często jest również kojarzony z powszechnymi **akcjami charytatywnymi**, które są działaniami związanymi ze zbiórką pieniędzy na określony cel. Osoba, bądź grupa osób, będąca zaangażowana w organizację takiego przedsięwzięcia jest wolontariuszem; osoba, która weźmie udział w takiej akcji, poprzez wsparcie finansowe, zakup cegiełki, itp. – już nie.

Wolontariat kojarzy się także z **filantropią**, czyli działalnością osób lub instytucji polegającą na udzielaniu pomocy materialnej lub finansowej osobom potrzebującym. Taką osobą może zostać każdy, kto np. przekazuje 1% swojego podatku na wybrany przez siebie cel lub wspiera zbiórkę Wielkiej Orkiestry Wielkiej Pomocy.

Działania uznawane za wolontariat wychodzą poza **relacje rodzinne** czy **koleżeńskie**. Pomoc rodzinie wynika z potrzeby dbania o relacje z bliskimi oraz z szacunku do nich. Podobnie jest w przypadku relacji koleżeńskich. Dlatego pomoc bratu w odrobieniu lekcji z matematyki nie może być uznawana za wolontariat; zorganizowanie samopomocy koleżeńkiej w szkole – już tak.

TYPY DZIAŁALNOŚCI WOLONTARIACKIEJ

Osoby, które chcą się zaangażować w wolontariat mogą wybierać z wielu form aktywności. Może to być:

- wolontariat charytatywny,
- wolontariat na rzecz rówieśników lub szkolnej społeczności,
- wolontariat lokalny lub na odległość itp.

Wolontariat charytatywny to wolontariat, mający na celu wsparcie konkretnej osoby lub grupy osób czy zwierząt. W ramach takiego wolontariatu można zorganizować zbiórkę pieniędzy na czyjeś leczenie lub zbiórkę karmy dla zwierząt w schronisku. Ten rodzaj wolontariatu zwykle stanowi pomoc dla kogoś, kto nie radzi sobie samodzielnie z trudną sytuacją, w jakiej się znalazł.

W Szkole Podstawowej nr 51 z Oddziałami Integracyjnymi w Bytomiu aktywnie działa grupa wolontariuszy, którzy chętnie włączają się w akcje charytatywne. Do swoich działań chętnie wykorzystuje okazje takie jak święta Bożego Narodzenia czy Wielkanoc. Oto opis z jednej z ich akcji:

Wojna w Syrii trwa już 6 lat. Sytuacja milionów ludzi w tym kraju jest dramatyczna. Stowarzyszenie Papieskie Pomoc Kościołowi w Potrzebie i Polska Akcja Humanitarna codziennie pomagają potrzebującym, zapewniając im wodę pitną, jedzenie. Organizują również pomoc dla osób ewakuowanych z Aleppo. Jako społeczność szkolna włączyliśmy się do akcji Mleko dla Aleppo dla dzieci i matek karmiących. Nie pozostajemy obojętni – pomagamy! Uczniowie naszej szkoły pod opieką nauczycieli przygotowali wielkanocne palmy, które 2 kwietnia rozdawaliśmy przed kościołem za dobrowolny datek. Zebrane pieniądze przekazaliśmy na konto PAH-u.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Solidarna Szkoła*

Wolontariat na rzecz rówieśników to wolontariat, w ramach którego uczniowie wspierają kolegów i koleżanki. Jest on bliski wolontariatowi charytatywnemu, jednak nie zawsze ma charakter pomocowy. Może stanowić wolontariat dwustronny lub wielostronny oraz przyjąć formę grupy wzajemnego wsparcia.

W Gimnazjum nr 1 w Konstancynie Łódzkim działa – pod opieką nauczycieli historii i matematyki – Klub Mózgowców. Mieści się w dobrze wyposażonej w podręczniki, słowniki, komputery i internet bibliotece szkolnej. Jeżeli przyjdzie więcej chętnych – przenosi się do świetlicy szkolnej.

W Klubie Mózgowców uczniowie szczególnie dobrze radzący sobie z różnymi przedmiotami uczą tych, którym idzie gorzej. Pomagają w przygotowaniu się do sprawdzianów, odrabianiu prac domowych, nadrabianiu zaległości, w zrozumieniu różnych zagadnień, które sprawiają problemy. Uczniowie razem przygotowują się do egzaminów.

Wszyscy korzystający z usług Klubu poprawili swoje oceny i nie byli zagrożeni ocenami niedostatecznymi na koniec semestru! Plakaty zachęcające do odwiedzania Klubu oraz informacje o jego działaniu publikowane są na specjalnej tablicy informacyjnej i na szkolnej stronie internetowej. Z relacji opiekunki klubu:

Ważne jest, aby spotkania odbywały się w stałym i znanym wszystkim miejscu i czasie! Im atrakcyjniejsze wizualnie będą zaproszenia i informacje o działaniu Klubu, tym łatwiej będzie pokonać opory uczniów i skłonić ich do pojawienia się na zajęciach. U osób potrzebujących pomocy w nauce występuje bariera wstydu, szczególnie przed szukaniem pomocy u kolegów. Dlatego taki klub musi być atrakcyjny – ważna jest dobra nazwa, ciekawy sposób informowania, miła lokalizacja. Trzeba od początku zaznaczyć, że w ramach zajęć wszyscy się uczyliśmy, i stało się, aby uczniowie lepsi nie traktowali protekcyjnie lub lekceważąco tych, którym pomagają. Warto też wykorzystywać każdą sytuację, by podkreślić mocne strony uczniów słabszych. Ten pomysł można wykorzystać, by zintegrować innych z grupą uczniów dobrych, ale wyizolowanych. Pomagając słabszym, rozwijają swoją wrażliwość na potrzeby innych, empatię, odpowiedzialność za drugiego człowieka, systematyczność, a przy okazji sami utrwalają wiedzę.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Szkoła z Klasą*

Wolontariat na rzecz osób z lokalnej społeczności polega na wsparciu osób lub instytucji z najbliższego otoczenia lokalnego. Ten rodzaj wolontariatu może przybierać różne formy: może być to wolontariat instytucjonalny (np. w miejskim Domu Pomocy Społecznej), może dotyczyć osób indywidualnych (np. podczas pomocy w ogrodzie lub wyprowadzania psa) lub też być kierowany do szerszej społeczności lokalnej (np. wolontariat podczas organizacji wielopokoleniowej potańcówki).

Uczniowie Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków w Stawiszynie chcieli spełnić marzenie swoich rodzin i przyjaciół o wyjeździe do Centrum Nauki Kopernik. Aby zebrać środki na wyjazd do Warszawy zorganizowali lokalny turniej siatkówki. Do udziału w akcji zaprosili lokalne przedsiębiorstwa oraz urzędy.

Ostatecznie w turnieju wzięło udział 12 drużyn. Turniej cieszył się ogromnym zainteresowaniem nie tylko mieszkańców, ponieważ zorganizowana została ciekawa akcja informacyjna na szeroką skalę. Działanie to nauczyło uczniów współpracy oraz tego, że działając w grupie, można osiągnąć zdecydowanie więcej.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Młody Obywatel*

Wolontariat kulturalny to wolontariat, który odbywa się w instytucji lub organizacji o profilu kulturalnym (np. filmowym, teatralnym). Zakres zadań, które się wykonuje podczas takiego wolontariatu jest ogromny: może to być kasowanie biletów na spektakl, uzupełnianie bazy danych, może mieć również formę wsparcia działu promocji instytucji (np. poprzez dbanie o widoczność w Internecie).

Uczniowie z Klubu Fotograficznego „Okno” przy Gimnazjum im. J.B. Górkiewiczowej w Mucharzu opowiadali lokalne historie za pomocą narzędzi artystycznych. Pomagał im w tym rezydujący w Mucharzu artysta audiowizualny Radosław Bułłowicz. Uczniowie, chodząc po mieście i zagadując sąsiadów, stworzyli artystyczny portret (dwie diaporamy) współczesnego miasteczka, jego obecnych mieszkańców, ulic, placów i okolicznej przyrody.

Rezydencja artystyczna w Mucharzu i jej efekty to przykład twórczego zaangażowania w życie społeczności, które ją integruje i wzmacnia. Współautorami kolektywnego dzieła sztuki pokazywanego nie tylko w ramach lokalnego święta pod harcówką stali się sami mieszkańcy.

Artystyczny wolontariat wzmocnił lokalną tożsamość i podniósł wartość miejscowych doświadczeń, a nawiązanie kontaktu z twórcami i wejście w partnerstwo z organizacją pozarządową pozwoliło na to, by głos młodych z Mucharza był lepiej słyszalny.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Sztuka w terenie. Rezydencje artystyczne w szkole*

Jednym z najszybciej rozwijających się typów wolontariatu jest **wolontariat sportowy**. Coraz więcej zajmujących się sportem organizacji, stowarzyszeń czy klubów poszukuje ludzi, chcących wesprzeć ich działania i zaangażować się w ich rozwój, a pomoc, którą niosą wolontariusze, to niejednokrotnie warunek konieczny udanej imprezy sportowej.

Sport jest uniwersalny, a więc każdy, niezależnie od wieku, wiedzy, umiejętności może mieć swój wkład w organizację ważnych sportowych wydarzeń lokalnych (np. Gminny Bieg Niepodległości), krajowych czy nawet europejskich (np. mistrzostwa Europy). W szkolny wolontariat sportowy zaangażować można: uczniów, nauczycieli, rodziców i członków lokalnej społeczności.

Rodzinny Turniej Herosów to przykład lokalnej akcji sportowej, która zrealizowana została jako przedłużenie innowacji czytelniczej biblioteki szkolnej „Mitologiczne wędrówki czytelnicze śladami Ricka Riordana”. Nauczyciele, rodzice oraz uczniowie SP 34 w Katowicach oraz Gimnazjum nr 21 w Katowicach połączyli siły i wspólnie przygotowali konkurencje sportowe nawiązujące do mitologii. W ten sposób społeczności dwóch szkół mogły działać na rzecz promowania aktywnego spędzania czasu wolnego.

Odbył się festyn rodzinny, w programie którego przewidziano: występy artystyczne, konkurencje sprawnościowe dla rodziców z dziećmi w ramach „Rodzina na start”, „Turniej herosów”, wspólne tańce, „Zapasy”, malowanie twarzy, pokaz tresury psów policyjnych itp. Rada Rodziców przygotowała kawiarenkę, bufet – kiełbaski z grilla, kiermasz domowych ciast i sałatek, „owocowy stragan”. Na świetlicy szkolnej uruchomiono „wytwórnię zdrowych kanapek”, którymi poczęstowano zmęczonych uczestników zmagania sportowych.

Uczniowski komitet organizacyjny odpowiedzialny był za wyłonienie konkurencji do turnieju herosów, pomoc w przygotowaniu dekoracji, wieńców laurowych oraz koszulek dla rodziców grających w siatkówkę i koszulek będących nagrodami.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *W-f z klasą*

Zdarza się, że oferty wolontariatu w szkole, czy w najbliższym otoczeniu nie odpowiadają na potrzeby osób, chcących się społecznie zaangażować. Wtedy warto rozejrzeć się za możliwościami zaangażowania się zdalnie. **E-wolontariat** to forma wolontariatu na odległość, za pośrednictwem internetu.

CO ŁĄCZY WOLONTARIAT I WIKIPEDIĘ?

W Polsce termin „e-wolontariat” znany jest od momentu uruchomienia w 2009 programu e-wolontariatu przez Fundację Dobra Sieć. Dzięki e-wolontariuszom w sieci dostępne są bezpłatne zasoby edukacyjne, wolne oprogramowania, grupy pomocowe, Wikipedia i wiele innych usług.

Najlepszym źródłem wiedzy o wolontariacie wykonywanym za pośrednictwem Internetu oraz wykorzystaniu nowych technologii w działaniach społecznych jest portal E-wolontariat.pl.

Znajdziecie tam odpowiedzi m.in. na pytania:

- *Czym jest e-wolontariat?*
- *Jakie krążą wokół niego mity?*
- *Kto może zostać e-wolontariuszem?*
- *W jaki sposób można twórczo wykorzystywać nowe technologie dla dobra wspólnego?*

Obecnie istnieje mnóstwo ciekawych projektów angażujących e-wolontariuszy (np. Mam to w BIPie, Hejt Alert czy Wheelmap.org.) W 2015 r. powstała też pierwsza w Polsce platforma do e-wolontariatu: TuDu.org.pl.

ZAANGAŻUJ SIĘ BEZ WYCHODZENIA Z DOMU

Mam to w BIPie! to akcja, której celem jest sprawdzenie, czy Biuletyny Informacji Publicznej w każdej polskiej gminie udostępniają informacje w formie odpowiedniej dla osób niewidomych.

Żeby przyłączyć się do akcji wystarczy zapisać się na stronie <http://mamtowbipie.pl>, wybrać gminę, sprawdzić w jakim formacie jej strona publikuje dokumenty i odpowiedzieć na pytania z kwestionariusza umieszczonego na stronie.

Hejt_alert to prosta w obsłudze wtyczka do przeglądarki Google Chrome oraz Mozilla Firefox, która umożliwia za pomocą jednego kliknięcia myszki zgłoszenie nienawistnych treści. Każde zgłoszenie rozpatrywane jest w ciągu 3 dni roboczych lub krócej.

Po zaakceptowaniu zgłoszenia nienawistna treść wysyłana jest do administratora danej strony. W razie poważniejszych przejawów mowy nienawiści treść zgłaszana jest na policję oraz do prokuratury.

Wheelmap.org to założony w 2010 roku serwis internetowy umożliwiający wyszukiwanie i opisywanie na całym świecie obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Aplikacja i strona mają umożliwić niepełnosprawnym swobodne poruszanie się po mieście i podróżowanie.

PRAWNE UWARUNKOWANIA WOLONTARIATU SZKOLNEGO

Wolontariat staje się współcześnie coraz bardziej popularną metodą podnoszenia kompetencji, nawiązywania relacji i spędzania wolnego czasu. Co to naprawdę oznacza: podlewanie kwiatków pod nieobecność sąsiadów, kwestowanie na rzecz zrujnowanego cmentarza, a może zaangażowanie w podpisywanie petycji? Każda z tych czynności nosi w sobie elementy wolontariackiego doświadczenia. Nie oznacza to jednak, że wolontariat dotyczy wszystkich sytuacji i organizowany jest w dowolny, nieregulowany żadnym prawem sposób.

W polskim prawie aktem regulującym zagadnienia związane z wolontariatem jest ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³. Aby być wolontariuszem/wolontariuszką lub aby organizować dobry, skuteczny wolontariat nie trzeba od razu zapamiętywać całej ustawy – wystarczy znajomość podstawowych zagadnień. Ustawa ma być przede wszystkim fundamentem, na który się można powołać w określonej sytuacji, lub który może być drogowskazem przy analizie bardziej „skomplikowanych” przypadków.

W ustawie nie znajdziemy oficjalnej, wyrażonej wprost definicji wolontariatu. Art. 2 pkt 3 ustawy mówi, że przez wolontariusza „rozumie się (...) osobę fizyczną, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie”⁴. Czynność wolontariacką może zatem wykonywać każda osoba (ale już nie organizacja czy firma) bez względu na swój wiek, która robi to dobrowolnie i bez wynagrodzenia.

JAKIE DZIAŁANIA MIESZCZĄ SIĘ W DEFINICJI WOLONTARIATU?

- usuwanie obraźliwych graffiti z okolicznego muru w ramach corocznej akcji
- udział w zbiórce publicznej na rzecz gminnego schroniska
- pomoc w rozdawaniu ulotek reklamujących szkolny kiermasz książek
- udział w ogólnopolskiej akcji „Żonkile” – wręczanie przechodniom papierowych żonkili na znak pamięci o powstaniu w Getcie Warszawskim
- regularne odwiedziny w pobliskim hospicjum
- czytanie bajek dzieciom w bibliotece w co drugi poniedziałek miesiąca itp.

Co to w praktyce oznacza? Że wolontariat to nic innego jak wykonywanie czynności lub świadczenia na zasadach, które zawarte są w ustawie. Nie ma więc jednego katalogu czynności, które może nazwać wolontariatem. Ważne jest tylko, aby czynność lub świadczenie były zgodne z treścią ustawy.

CZY WOLONTARIAT JEST REGULOWANY PODOBNIEM W INNYCH PAŃSTWACH?

Nie ma jednej, ujednoliconej definicji wolontariatu na świecie. Nawet w obrębie Unii Europejskiej mierzymy się z różnicami pomiędzy ustawowymi definicjami poszczególnych państw członkowskich UE. W Niemczech, które uchodzą za wzór prawnych uregulowań wolontariatu, Federalne Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych publikuje listę form, które są związane z wolontariatem i które mogą zostać objęte ubezpieczeniem z tego tytułu. W Wielkiej Brytanii definicję wolontariatu znajdziemy w dokumencie Police Act z 1997 roku, która mówi, że wolontariusz to osoba zaangażowana czasowo w niezarobkową działalność przynoszącą korzyść społeczną. Na poziomie europejskim Komisja Europejska przy okazji Europejskiego Roku Aktywności Wolontariackiej (2011) wydała dokument zawierający definicję: „Wolontariat to każda forma działalności formalnej, pozaformalnej lub informacyjnej, która prowadzona jest przez osobę w ramach wolnego czasu, własnego wyboru i motywacji oraz bez oczekiwania finansowego zysku”.

³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. poz. 873 z późn. zm.). Pełna treść dokumentu znajduje się na Internetowym Systemie Aktów Prawnych <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20030960873>.

⁴ Tamże

Przepisy regulujące wolontariat określają jedynie w sposób ogólny kto, gdzie i na jakich zasadach może organizować wolontariat (wśród podmiotów uprawnionych znajduje się szkoła). W zakresie szczegółowych zasad organizacji wolontariatu w danej instytucji ustawa odsyła do innych przepisów – w przypadku szkoły są to przepisy oświatowe. Zgodnie z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe „zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów mających trudności w nauce oraz inne zajęcia wspomagające rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, jak również nadobowiązkowe zajęcia pozalekcyjne mogą być prowadzone także z udziałem wolontariuszy”⁵. Wolontariuszami mogą być zarówno osoby z zewnątrz, jak i sami uczniowie czy pracownicy danej szkoły, którzy mogą organizować pomoc swoim rówieśnikom lub działać na rzecz dobra szkolnego i lokalnego środowiska.

Wolontariat obecny jest także w podstawie programowej kształcenia ogólnego – jej twórcy podkreślają, że „kształcenie i wychowanie w szkole podstawowej powinno sprzyjać rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów a zadaniem szkoły jest (...) zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat”⁶.

Definicje często powstają na potrzeby prawników i instytucji – jak w tym gąszczu przepisów mają odnaleźć się sami wolontariusze czy organizatorzy wolontariatu w lokalnych warunkach? Poniżej prezentujemy kilka zasad wynikających z ustawy. Warto pamiętać, że poza tym, co konieczne, możliwe jest też poszerzenie zakresu uprawnień czy przywilejów wolontariuszom – dlatego zwracamy uwagę na przykłady dobrych formalnych rozwiązań, wzmacniających relacje wolontariusz – organizator wolontariatu.

- **Uprawnienia do organizacji wolontariatu.** Tylko podmioty wymienione w art. 42 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie mogą legalnie organizować wolontariat – są to organizacje pozarządowe (w ramach działalności przewidzianej ich statutem, wyłączając działalność gospodarczą), kościoły, związki wyznaniowe, spółdzielnie socjalne, kluby sportowe, urzędy, rady gminne, szkoły, przychodnie itp.
- **Obowiązki wolontariusza powinny być różne od obowiązków pracowników zarobkowych.** Wolontariusz nie może zostać obciążony obowiązkami, które w innych warunkach i czasie są wykonywane przez pracowników zarobkowych, etatowych. Nie mogą to być obowiązki generujące zbyt duże obciążenie czasowe czy fizyczne. Wolontariat ma rozwijać kompetencje, uczyć i doskonalić, nie być zastępstwem pracowników etatowych. Dlatego zadania należy dostosowywać do możliwości, umiejętności i preferencji wolontariusza.
- **Do wolontariatu zapraszamy osoby fizyczne.** Przy okazji wolontariatu – szczególnie szkolnego – często powraca pytanie: Czy wolontariuszem może być osoba niepełnoletnia? Odwołując się do definicji ustawowej, mówiącej o wolontariuszu jako o osobie fizycznej, bez wątpienia może stwierdzić, że każda osoba – bez względu na wiek, zdolność do czynności prawnych, poczytalność – może zostać wolontariuszem.

Dodatkowe obowiązki związane z wolontariatem osoby niepełnoletniej wynikają z ograniczeń dotyczących zawierania umów regulowanych Kodeksem cywilnym.

- Jeżeli wolontariusz jest osobą powyżej 13 roku życia – możemy zawrzeć z nim porozumienie wolontariacie za zgodą rodziców lub opiekuna prawnego. Zgodę w formie pisemnej przedstawia wolontariusz przy podpisywaniu porozumienia.
- Jeżeli wolontariusz jest osobą poniżej 13 roku życia – w jego imieniu porozumienie musi zawrzeć rodzic lub prawny opiekun. Nie zmniejsza to prawo dziecka do wyrażania własnych potrzeb w zakresie wolontariatu.

⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. 2017, poz. 59).

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356).

- **Podpisujemy porozumienie z wolontariuszem.** To na mocy tego dokumentu wolontariusz wykonuje świadczenia na rzecz organizacji. Czas trwania wolontariatu jest równy czasowi przewidzianemu w porozumieniu. Forma pisemna jest najbardziej korzystna ze względu na jej trwałość (wzór porozumienia znajduje się na końcu rozdziału). Dla świadczeń wykonywanych powyżej 30 dni sporządzenie porozumienia w formie pisemnej jest obowiązkowe.

Międzyszkolne Kluby Olimpijskie (MKOl) to realizowany od 2009 roku projekt uczniowskiej pomocy gimnazjalistom startującym w konkursie tematycznym (w późniejszych latach – przedmiotowym) z wiedzy o społeczeństwie. Jego inicjatorami byli wcześniejsi laureaci Konkursu, którzy zdobyłą wiedzę chcieli podzielić się z młodszymi kolegami i koleżankami. W ramach tego działania starsi uczniowie i uczennice prowadzili regularne, najczęściej cotygodniowe treningi otwarte dla wszystkich gimnazjalistów, również spoza szkoły (stąd nazwa „Międzyszkolne”). Miejscem większości działań były szkoły z Warszawy i woj. mazowieckiego.

Całe przedsięwzięcie zarządzane było – przy wsparciu organizacyjnym i finansowym ze strony Centrum Edukacji Obywatelskiej – przez licealistów. Zarówno trenerzy, jak i organizatorzy działania mieli podpisane porozumienie o wolontariacie z CEO. Dzięki temu mogli korzystać z biura organizacji, zostali też objęci obowiązkowym ubezpieczeniem NNW. Wolontariusze mogli brać udział w szkoleniach organizowanych przez CEO i rozwijać swoje kompetencje.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Konkurs Wiedzy Obywatelskiej i Ekonomicznej*

Porozumienie z wolontariuszem z ramienia szkoły podpisuje dyrektor szkoły, ponieważ zgodnie z przepisami on kieruje szkołą i jest jej przedstawicielem na zewnątrz, przełożonym służbowym wszystkich pracowników szkoły, przewodniczącym rady pedagogicznej oraz sprawuje opiekę nad dziećmi i młodzieżą uczącą się w szkole.

Porozumienie daje korzyści obu stronom. Wolontariusz lepiej pozna zadania wynikające z wolontariatu, ale także swoje prawa i obowiązki. Korzystający uzyska prawnie wiążące zobowiązanie do przestrzegania zasad wolontariatu i wykonywania ustalonych wcześniej obowiązków.

- **Określamy jasne i zrozumiałe zasady zakończenia wolontariatu.** Kwestie te najlepiej omówić z wolontariuszem jeszcze przed rozpoczęciem świadczenia i wprowadzić je do treści porozumienia.
- **Zapewniamy wolontariuszom higieniczne i bezpieczne warunki pracy.** Dodatkowo, jeśli wolontariusz w naszym imieniu wykonuje pracę poza miejscem zamieszkania, a więc wolontariat generuje konieczność podróży, to po naszej stronie jest zapewnienie mu zwrotu kosztów podróży i diet.

Wolontariusze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie zajmujący się na co dzień pomocą osobom starszym, bezdomnym i osobom z niepełnosprawnościami, w ramach swojego porozumienia dysponują prawem do udziału w spotkaniach grupy wsparcia. Podczas spotkań omawiają sprawy, które najbardziej ich poruszyły i wpłynęły na ich codzienne życie. To dodatkowy sposób ochrony wolontariuszy przed ewentualnymi negatywnymi psychicznymi skutkami wolontariatu. Ich porozumienie przewiduje także dodatkowy, poszerzony obowiązek instytucji do rzetelnej informacji wolontariusza o osobie, rodzinie, którą wolontariusz będzie się opiekować.

- **Wolontariusze są ubezpieczeni od następstw nieszczęśliwych wypadków.** W przypadku wolontariatu krótszego niż 30 dni obowiązek ubezpieczenia występuje po stronie organizacji. Obowiązek ubezpieczenia wolontariuszy przy świadczeniu dłuższym niż 30 dni przechodzi na skarb państwa na podstawie pisemnego porozumienia.
- **Zapewniamy wolontariuszowi wsparcie merytoryczne i organizacyjne.**

Organizatorzy wolontariatu Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016 zapewnili wszystkim wolontariuszom specjalne identyfikatory, które stanowiły element rozpoznawczy wśród innych uczestników wydarzenia. Ich porozumienie zawierało dodatkowe uprawnienia do bezpłatnego udziału w wydarzeniach inauguracyjnych oraz towarzyszących Europejskiej Stolicy Kultury.

- **Zapewniamy wolontariuszom zaświadczenie dokumentujące ich pracę i wkład.**

KTO NA OCHOTNIKA?
SZKOLNE PROGRAMY WOLONTARIATU

ZAŚWIADCZENIE O WOLONTARIACIE

FUNDACJA CEO zaświadcza, że

MATEUSZ WOJCIESZAK

jako wolontariusz brał czynny udział w zorganizowaniu i prowadzeniu zbiórki publicznej na rzecz zniszczonego cmentarza komunalnego w Gdańsku.

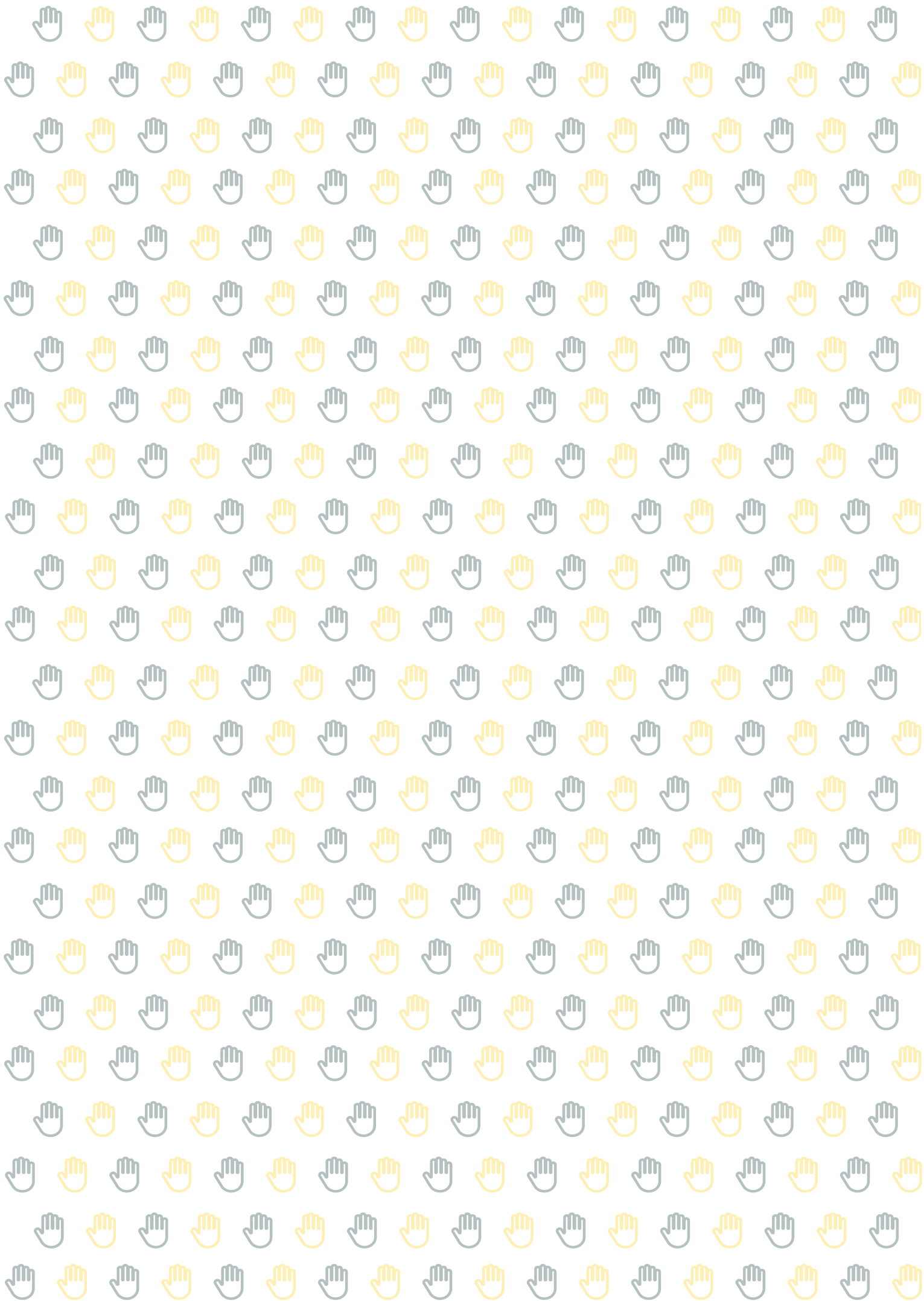
Obowiązkami wolontariusza było przygotowanie materiałów graficznych zbiórki oraz kwestowanie na cmentarzu.

Liczba godzin odbytego wolontariatu to 10 h.

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Jan Nowak
koordynator wolontariatu Fundacji CEO

ROZDZIAŁ 3. WOLONTARIAT W SZKOLE

WOLONTARIAT W SZKOLE CZY POZA NIĄ?

Dobrze jest, jeśli szkoła promuje wolontariat wśród uczniów w ramach swoich wychowawczych zadań. Może to robić na dwa sposoby: tworzyć własną, **szkolną ofertę wolontariatu** dla uczniów lub być **pośrednikiem** w przekazywaniu ofert różnych **instytucji zewnętrznych**, które poszukują wolontariuszy.

Zapewne w szkołach podstawowych lepszym rozwiązaniem jest organizowanie wewnątrzszkolnej oferty. Na kolejnych etapach (a także w starszych klasach szkoły podstawowej) rozwojowe jest włączanie uczniów w wolontariat zewnętrzny oraz zachęcanie ich do podejmowania indywidualnego wolontariatu w organizacjach pozarządowych, instytucjach czy inicjatywach lokalnych. To naturalne, że uczniowie nie zawsze chcą się angażować w wewnątrzszkolny wolontariat – spędzają w szkole dużo czasu i nie ma w tym nic złego, że poszukują możliwości angażowania się poza nią.

W obu przypadkach szkoła powinna pamiętać o kilku ważnych zasadach:

- **Oferta wolontariatu dostosowana jest do potrzeb uczniów.** Jak to zapewnić? Najlepiej zapytać o to uczniów. Można to zrobić w formie ankiety lub zorganizować spotkanie, podczas którego młodzież określi, czym jest dla nich idealny wolontariat szkolny i w jakich obszarach powinien on działać.
- **Wolontariat może być elementem edukacyjnego projektu uczniowskiego.** Tak w wolontariacie, jak i podczas pracy w projekcie edukacyjnym bardzo ważny jest aspekt uczenia się uczniów.
- **Szkoła wspiera aktywność wolontariuszy.** Udostępnia salę na spotkania, wypożycza sprzęt techniczny lub nagłośnienia jakąś akcję itp..

Są osoby, które potrafią pracować tylko w grupie – to ona je nakręca i tylko wspólnotowe działanie umożliwia wykonywanie kolejnych kroków w działaniu.

Są osoby, które wolą pracować samodzielnie – warto wtedy angażować się w taki wolontariat, w którym od początku wie się, za jakie zadania będzie się odpowiadać, a co ważne – można je wykonać bez udziału osób trzecich.

- **Wolontariusze zaangażowani są na każdym etapie realizacji działania.** Jedną z pułapek wolontariatu szkolnego bywa jego akcyjność i fragmentaryczność, która oznacza, że dzieci i młodzież są zaangażowane w realizację samego finału akcji (np. koncertu charytatywnego), a nie w proces jego przygotowania.
- **Szkoła popularyzuje wolontariat zewnętrzny.** Może np. przeznaczyć przestrzeń w korytarzu na gazetkę tematyczną dotyczącą możliwości angażowania się w wolontariat poza szkołą, prowadzić cotygodniową audycję w szkolnym radiowęźle, inicjować godziny wychowawcze na temat różnych form wolontariatu.

HARCERSTWO LOKALNYM SPOSOBEM NA WOLONTARIAT

Harcerstwo jest najbardziej popularną instytucją w Polsce – praktycznie wszystkie gminy mają swoje hufce, które są otwarte na potrzeby osób, które chcą coś zrobić na rzecz swojego otoczenia. Wiele hufców działa bezpośrednio przy szkołach. Harcerzy spotykamy na co dzień przy okazji wielu wydarzeń – często towarzyszą świętom patriotycznym, organizują akcje pomocowe przy okazji świąt Bożego Narodzenia oraz Wielkanocy czy też biwakują w lesie. Harcerstwo jest organizacją, w której działania możesz zaangażować się mając 12 lat lub 40 lat.

Jak się zaangażować? Najlepiej spróbować znaleźć lokalny hufiec w swojej miejscowości i spotkać się z nim (co jakiś czas hufce poszukują nowych członków – warto sprawdzać ogłoszenia na tablicy ogłoszeń w szkole, urzędzie lub parafii). Jeśli nie możesz znaleźć informacji na temat lokalnego hufca poszukaj na stronie <https://zhp.pl> lub skontaktuj się z jej administratorami, pytając gdzie znajduje się najbliższa organizacja harcerska.

JAK ZORGANIZOWAĆ WOLONTARIAT W SZKOLE?

Przestrzeni do podejmowania pierwszego wolontariatu najlepiej szukać tam, gdzie spędzamy dużo czasu, rozwijamy się, nawiązujemy nowe znajomości i budujemy pogłębione relacje – wolontariat staje się wtedy naturalną częścią codziennego życia. Dla dzieci i młodzieży szkoła jest takim naturalnym miejscem do podjęcia pierwszych działań na rzecz innych.

Jak pisaliśmy w poprzednich rozdziałach, z wolontariatem mamy do czynienia wtedy, gdy osoba fizyczna wykonuje ochotniczo i bez wynagrodzenia świadczenia na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ustawowa definicja nie stoi w sprzeczności z działalnością szkoły: każdy uczeń i uczennica, nauczyciel i nauczycielka, rodzic, dyrektor, sekretarz, woźny itp. jest osobą fizyczną; szkoła to podmiot uprawniony do legalnego organizowania wolontariatu; na wolontariat szkolny wskazują także zapisy prawa oświatowego.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty – Prawo oświatowe „zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów mających trudności w nauce oraz inne zajęcia wspomagające rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, jak również nadobowiązkowe zajęcia pozalekcyjne mogą być prowadzone z udziałem wolontariuszy”⁷.

W myśl ustawy wolontariuszami mogą być zarówno osoby z zewnątrz, które chcą świadczyć pomoc szkole, jak i sami uczniowie i pracownicy danej szkoły, którzy mogą świadczyć wolontariat zarówno na rzecz szkoły jak i środowiska lokalnego tj. organizacji pozarządowych innych instytucji publicznych. Sposób organizacji i realizacji działań w zakresie wolontariatu powinien zostać określony w statucie szkoły.

Także podstawa programowa kształcenia ogólnego podkreśla, że zadaniem szkoły jest rozwijanie postaw obywatelskich i społecznych uczniów, w duchu akceptacji i szacunku do drugiego człowieka; tworzenie warunków do rozwijania komunikacji i współpracy w grupie (w tym w środowiskach wirtualnych); przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz

⁷ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2016, poz.59); Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. poz. 60).

środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat; rozwijanie u uczniów kreatywności i przedsiębiorczości poprzez udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz stosowanie innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych i metodycznych.⁸

Wolontariat, jako działanie pomocowe na rzecz innych oraz okazja do zaangażowania ucznia, może być także traktowany jako jedna z alternatywnych strategii wspierających procesy nakierowane na zmiany w funkcjonowaniu uczniów i społeczności szkolnej, pożądane z punktu widzenia założeń **profilaktyki szkolnej**.

W okresie dorastania uczniowie znajdują się pod silnym wpływem grupy rówieśniczej: dzięki obserwacji i uczestnictwu w grupie zdobywają informacje, przyjmują określone postawy aprobują sposoby postępowania i wartości. Zaangażowanie uczniów o charakterze wolontarystycznym pozwala tworzyć pozytywne mechanizmy wzajemnego wpływu grupy rówieśniczej, m.in. w formie rówieśniczego doradztwa (wsparcie w grupie rówieśników), rówieśniczej edukacji (samopomoc koleżeńska) czy rówieśniczego liderstwa (przewodnictwo w grupie rówieśników).⁹

Aby wolontariat stał się skuteczną **strategią profilaktyczną** należy zadbać o: ustalenie celu rozwojowego, tak aby uczestnictwo w działaniach wspierało rozwój uczniów; zaplanowanie działań jako logicznej całości programu profilaktycznego; zaangażowanie osoby odpowiedzialnej za działania, animującej młodzież i udzielającej wsparcia; adekwatność zadań do kompetencji i potrzeb uczniów; wsparcie dla działań.

Z wszystkich zapisów prawnych oraz wyprowadzonych z nich zadań szkoły wynika zatem, że każda placówka może z powodzeniem – w ramach swoich zadań edukacyjnych i wychowawczych – organizować szkolny wolontariat.

Szczegółowe wskazówki dotyczące organizacji szkolnego wolontariatu (zwłaszcza w ramach szkolnych klubów wolontariuszy) zostały już kilka lat temu opracowane przez Centrum Wolontariatu („Wolontariat w szkole. Organizacja i prowadzenie szkolnego wolontariatu”), jak również w ramach projektu wolontariatu miejskiego „Ochotnicy warszawscy” („Wolontariat szkolny krok po kroku”).

Tutaj przybliżamy tylko kilka dobrych praktyk szkolnych z całej Polski, ze wskazaniem na różne aspekty organizacji wolontariatu uczniów i uczennic oraz rolę uczniów, nauczycieli i dyrekcji w ich powstaniu i realizacji. Traktujcie je przede wszystkim jako inspirację, każde rozwiązanie adaptując do lokalnego uwarunkowania.

JAKI WOLONTARIAT W NASZEJ SZKOLE?

- **Szkolny klub wolontariusza:** wewnętrzna organizacja szkoły zatwierdzona przez Dyrektora Szkoły lub Uchwałę Rady Pedagogicznej na podstawie regulaminu i programu profilaktyczno-wychowawczego.
- **Sekcja w ramach Samorządu Uczniowskiego:** jej działalność jest wpisana w program działań Samorządu Uczniowskiego.
- **Wolontariat uczniów w zewnętrznych instytucjach:** udział w jednorazowych akcjach organizowanych przez zewnętrzne podmioty, włączanie się uczniów – indywidualnie lub zespołowo – w działania na rzecz lokalnych instytucji.
- **Tandemy wolontariackie:** wolontariat opierający się na wzajemnej wymianie wiedzy i umiejętności.

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356).

⁹ Kata G., *Wolontariat szkolny*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2017.

Szkolne koło wolontariatu to wydzielone organizacyjnie działanie w szkole, dlatego do jego powołania potrzebne są: regulamin i plan działań koła, zgoda Dyrekcji lub Rady Pedagogicznej (zalecana także akceptacja Rady Rodziców).

W ZSP w Równem działa Szkolne Koło Wolontariatu. W lutym 2017 roku opiekun koła zorganizował dla uczniów i uczennic warsztat na temat roli i wizerunku wolontariusza – uczestnicy układali wspólnie definicję wolontariatu, określali cechy idealnego wolontariusza, rozmawiali o motywach bycia wolontariuszem. Podobne spotkania i warsztaty stanowią ważną część całej działalności koła.

Co możemy wyciągnąć dla siebie z dobrej praktyki?

- powołanie do życia Szkolnego Koła Wolontariatu
- rola opiekuna szkolnego wolontariatu w motywowaniu i przygotowaniu uczniów do podjęcia wolontariatu
- wsparcie rozwojowe szkolnych wolontariuszy poprzez szkolenia i warsztaty.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Solidarna Szkoła*

Rola dyrektora:

- Formalne powołanie szkolnego koła wolontariatu.
- Wytypowanie lub współdecydowanie razem z Radą Szkoły o wyborze opiekuna szkolnego koła wolontariatu.
- Dbanie o formalną stronę działalności koła razem z opiekunem – kwestie związane z porozumieniami, wyjazdami poza szkołę, ubezpieczeniami, współpracą z innymi instytucjami itp.
- Aktywny udział w pracach lub podsumowaniach pracy szkolnego koła.

Rola nauczyciela:

- Zainicjowanie pierwszego spotkania koła, a wcześniej współtworzenie jego regulaminu i programu wspólnie z nauczycielami i uczniami.
- Rekrutacja wolontariuszy do koła na terenie szkoły.
- Organizacja warsztatów doskonalących dla wolontariuszy.
- Dbałość o motywację i zaangażowanie uczniów w wolontariat.
- Podsumowanie wolontariatu wspólnie z uczniami.
- Pozyskiwanie sojuszników zewnętrznych, organizacji, w których szkolni wolontariusze mogą wykonywać swoje działania.

Rola uczniów:

- Współtworzenie programu szkolnego koła.
- Aktywny udział w pracach szkolnego koła wolontariatu.
- Dokumentowanie i upowszechnianie wśród rówieśników rezultatów pracy koła.

Więcej o krokach powołania szkolnego koła wolontariatu znajdziecie tutaj: http://ochotnicy.waw.pl/images/bazawiedzy/broszura_szkolny.pdf

Wolontariat może być też jednym ze stałych działań **samorządu uczniowskiego (SU)** w szkole. Władze SU mogą powołać sekcję/organ lub osobę odpowiedzialną za wolontariat i wpisać rozwój szkolnego wolontariatu w swój plan działania.

Przedstawiciele samorządu uczniowskiego w Gdyńskim Liceum Autonomicznym zorganizowali jednorazową akcję charytatywną „Świąteczna skarpeta”. Patronowała jej organizacja Soroptimist International Union of Poland. Działanie uczniów polegało na zbieraniu pieniędzy do specjalnie przygotowanych i zabezpieczonych pojemników oraz na promocji codziennego oszczędzania na zbędnych przekąskach. Efektem akcji było przekazanie kwoty 1500 zł dla Stowarzyszenia Pomocy Kobiętom Maltretowanym i ich Dzieciom „Krag”.

Co możemy wyciągnąć dla siebie z dobrej praktyki?

- wolontariat zorganizowany wokół samorządu uczniowskiego
- organizacja szkolnego wolontariatu akcyjnego
- współpraca przy wolontariacie z zewnętrznymi sojusznikami
- charytatywny cel wolontariatu szkolnego.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Szkoła z klasą*

Często spotykanym w regulaminach SU zapisem jest: szerzenie i rozwijanie wolontariatu wśród uczniów i uczennic. Istotne jest oczywiście odwołanie się do potrzeb i zainteresowań uczniów. Oznacza to, że władze SU powinny zapytać szkolną społeczność, jakie są jej preferencje co do działań wolontariackich, a dopiero później tworzyć szczegółowy plan działania.

Przewodniczący SU, uprawniony do reprezentowania uczniów na zewnątrz, może w imieniu szkolnej społeczności zdobywać sojuszników do realizacji szkolnego wolontariatu: lokalne NGO, instytucje, hufce harcerskie. W wielu szkołach jednym z organów SU jest rada samorządów klasowych, w której skład wchodzi przedstawiciele z każdej z klas – ich obecność może wesprzeć SU w upowszechnianiu idei wolontariatu bezpośrednio w klasach.

Nie zawsze jednak w szkołach istnieje możliwość powołania szkolnego koła wolontariatu czy organizacji wolontariatu w ramach działalności SU. Jeśli z różnych względów (np. brak dobrej woli dyrekcji, nieudane próby rekrutacji uczniów do koła czy brak chętnego nauczyciela do odpowiedzialnej funkcji opiekuna koła) tak jest w waszej szkole, można zaproponować uczniom i uczennicom **wolontariat poza szkołą**, wyszukując ciekawe edukacyjne oferty lokalnych czy ogólnopolskich organizacji i przedstawiając je uczniom. Ogromną rolę w organizacji tej formy wolontariatu pełnią wychowawcy klas.

W Gimnazjum im. Czesława Miłosza w Topoli Królewskiej uczniowie i uczennice w ramach działań w programie „Młodzi Przedsiębiorczy” zorganizowali projekt czytelniczy „Czytamy dzieciom z przedszkola”. Co miesiąc spotykali się z grupą przedszkolaków, którym czytali wybraną książkę i organizowali aktywności wokół lektury.

Co możemy wyciągnąć dla siebie z dobrej praktyki?

- regularność i cykliczność spotkań
- wychodzenie z działaniami wolontariackimi poza własną szkołę
- wolontariat na rzecz młodszych kolegów i koleżanek
- organizacja wolontariatu w ramach zewnętrznego programu edukacyjnego wybranej instytucji.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Młodzi Przedsiębiorczy*

Rola dyrektora:

- Zgoda na rozpowszechnianie ofert wolontariatu zewnętrznych organizacji na terenie szkoły (plakaty, ulotki, wizyty przedstawicieli organizacji pozarządowych na lekcjach itp.).

Rola nauczyciela (zazwyczaj wychowawcy):

- Mapowanie zainteresowań uczniów w obszarze wolontariatu, „wylapywanie” uczniów zainteresowanych działalnością wolontariacką poza szkołą.
- Wyszukiwanie ofert wolontariatu lokalnych i ogólnopolskich organizacji, sporządzanie i przedstawianie z nich komunikatów zrozumiałych dla uczniów, kontakt z przedstawicielami organizacji pozarządowych oferujących wolontariat w szkole.
- Pośredniczenie w kontakcie uczeń – rodzic – organizacja oferująca wolontariat.
- Monitoring edukacyjnych efektów wolontariatu uczniów.

Rola uczniów:

- Otwartość na różne formy wolontariatu poza szkołą.
- Aktywne uczestnictwo w wolontariacie i odnoszenie jego efektów do swojego procesu uczenia się.

Źródłem **tandemów wolontariackich** jest wzajemne uczenie się języka obcego (my uczymy się nowego dla nas języka od osoby, która ma w danym zakresie kompetencje większe od naszych; w zamian za to przekazujemy od siebie te umiejętności/wiedzę, które są naszą mocną stroną).

Ten format z powodzeniem można przenieść na praktykę wolontariatu w szkole, zarówno wewnątrz szkolnego koła wolontariatu jako technikę pracy, ale także jako odrębny typ szkolnego wolontariatu.

Uczniowie Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Międzyborzu zrealizowali w ramach programu „Solidarna Szkoła” projekt „Podaj Dalej”, którego celem było przekazywanie swoich umiejętności innym. Każdy z nich wybrał jedną umiejętność, której chciałby nauczyć innych i zrealizować własne szkolenie. Tematów było wiele: gotowanie, śpiew, obsługa telefonu czy komputera, a nawet nauka gry na gitarze.

Była to też okazja do dobrej zabawy i poznania się nawzajem. Okazało się, że ucząc innych, można też wiele nauczyć się samemu. Uczniowie i uczennice prowadzili fanpage na Facebooku, gdzie wrzucali relacje z kolejnych spotkań, a także dzielili się zdobytymi umiejętnościami, np. publikując przetestowane przepisy kulinarne.

Projekt promował zarówno solidarność z rówieśnikami, jak i międzypokoleniową. Pokazywał, jak łatwo możemy dzielić się tym, co mamy i ile radości to sprawia. Był rodzajem nieformalnego wolontariatu, prostym działaniem, które zrealizować można nawet wtedy, kiedy mamy małe zasoby.

Co możemy wyciągnąć dla siebie z dobrej praktyki?

- wolontariat jako źródło podnoszenia własnych kompetencji
- samopomoc koleżeńska jako start-up szkolnego wolontariatu
- wolontariat zainspirowany zewnętrznym programem edukacyjnym
- autopromocja i docenianie wolontariuszy
- wsparcie rozwojowe wolontariatu szkolnego (doskonalenie wolontariuszy).

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana w ramach programu *Solidarna Szkoła*

Zasada działania tandemów jest prosta: do każdej chętnej osoby zainteresowanej wolontariatem dobieramy drugą osobę, która też zgłosiła się do szkolnego wolontariatu. Ważne, żeby na podstawie wcześniejszej ankiety lub rozmowy dobrać pary, które uzupełniają się kompetencjami.

Rola nauczyciela:

- Zbierania zgłoszeń od chętnych uczniów, pomoc w mapowaniu ich kompetencji.
- Stworzenie przestrzeni do tworzenia tandemów (np. poprzez sporządzenie z uczniami i wywieszenie krótkich wizytówek wolontariuszy z imieniem, mocnym obszarem i obszarem do poprawy).
- Tworzenie bazy ofert wolontariackich i ich udostępnianie tandemom.
- Organizacja warsztatów dla wolontariuszy (to czas kiedy tandemy wolontariackie mogą się sieciować).
- Monitorowanie efektów pracy tandemów.

Rola uczniów:

- Podsumowanie swoich dobrych stron i tych, które wymagają jeszcze poprawy.
- Otwartość na łączenie się w pary i rozwijanie swoich kompetencji.
- Podsumowywanie efektów pracy w tandemach.

Zaprezentowane przykłady działalności wolontariackiej uczniów i nauczycieli – ze względu na lokalne uwarunkowania i potrzeby – można uważać za odrębny, oryginalny typ organizacji wolontariatu. W grudniu 2017 r. MEN opublikował poradniki online dotyczące organizacji wolontariatu w szkole – warto do nich zajrzeć: www.men.gov.pl.

A jaki wy stworzycie w Waszej szkole? Decyzję o uruchomieniu wolontariatu w szkole warto podjąć wspólnie, bo późniejsza praca nie będzie dotyczyć tylko i wyłącznie dyrekcji czy nauczycieli. Dzięki wspólnotowemu wyborowi formy wolontariatu więcej osób będzie czuło, że szkolny wolontariat jest ich dziełem i nie może odbyć się bez ich udziału. To także nauka szkolnej demokracji w praktyce.

BUDUJEMY ZESPÓŁ SZKOLNYCH WOLONTARIUSZY I ICH SOJUSZNIKÓW

Pierwszym, ważnym krokiem w inicjowaniu wolontariatu w szkole jest zainteresowanie uczniów i uczennic tą działalnością. Jednym z powszechniejszych sposobów **rekrutacji wolontariuszy** jest skorzystanie z rekomendacji nauczycieli i rodziców. Takie kryterium daje z jednej strony szansę zaangażowania dojrzałych, skutecznych i odpowiedzialnych osób, z drugiej jednak może ograniczać się do wąskiego, niekoniecznie obdarzonego zaufaniem środowiska uczniowskiego grona.

Inną strategią rekrutacyjną jest przyjmowanie chętnych i zainteresowanych wybranym działaniem – przy wysokiej motywacji wynikającej z osobistego zainteresowania istnieje ryzyko oddziaływania zbyt indywidualnych, egoistycznych pobudek (np. chęć zaimponowania innym).

Trzecia strategia związana jest z identyfikacją uczniów wykazujących pożądane cechy – ta strategia wyklucza niestety samodzielne zgłaszanie się uczniów.

Kolejnym istotnym krokiem jest – po znalezieniu chętniej grupy wolontariuszy – **przygotowanie uczniów i uczennic do pracy**. Rozpoczyna się ona zwykle od identyfikacji ich umiejętności i zainteresowań oraz refleksji nad własnymi motywacjami do pracy, kończy – szkoleniem dającym niezbędną wiedzę i kompetencje w zakresie realizacji wybranego działania. Przygotowaniom tym oczywiście musi towarzyszyć integracja zespołu uczniów, określenie zasad współpracy oraz wspólne planowanie zadań (np. diagnozy lokalnych potrzeb, czyli co będziemy robić oraz komu służyć będzie nasze działanie).¹⁰

Działalność szkolnego koła wolontariatu warto rozpocząć od **warsztatu wprowadzającego**. Porozmawiajcie z uczniami o ich motywacjach i celach, które chcą osiągnąć.

Koordynatorzy szkolnego wolontariatu powinni dbać również o **rozwój wewnętrzny wolontariuszy** w trakcie realizacji działań na rzecz innych. Organizacja spotkań szkoleniowych czy warsztatów dla szkolnych wolontariuszy to doskonały sposób na pogłębianie integracji zespołu, a także – na systematyczne zdobywanie nowej wiedzy czy umiejętności lub ich doskonalenie. I, mimo, że hasło „szkolenie” może kojarzyć się nam przede wszystkim z koniecznością zaangażowania zewnętrznej instytucji, nic nie stoi na przeszkodzie, żeby udane, merytoryczne szkolenie zorganizować własnymi siłami. Mogą to być warsztaty:

- **integracyjne:** *Co lubimy robić? Jakie są nasze zainteresowania? Jak spędzamy wolny czas?*
- **motywacyjne:** *Dlaczego zgłosiłem się do wolontariatu? Jakie były moje motywacje? Jakie kompetencje mogą się przydać zespołowi? Jakie są moje mocne strony? itp.*
- **diagnostyczne:** *Jakie potrzeby widzimy w szkole i poza nią? Co możemy zrobić dla innych? Jak sprawdzić, czy nasz pomysł pomoże zrealizować najważniejsze potrzeby? itp.*
- **psychologiczne:** *Jak radzić sobie z trudnymi emocjami/tematami? Jak zachować się wobec agresji, niezrozumienia? Jak wyrażać swoje opinie i poglądy, by nie urazić innych? itp.*
- **komunikacyjne:** *Jak udzielać informacji zwrotnej rówieśnikom? Jak odważnie prezentować własne stanowisko? Jak radzić sobie z trudnymi decyzjami w zespole?*
- **ewaluacyjne:** *Co zapamiętałem/łam z dotychczasowych działań (refleksja dotyczy okresu od ostatniego spotkania)? Co było zaskakujące, czy spotkałem/spotkałam się z nowymi sytuacjami? (w czasie systematycznych organizacyjnych spotkań z wolontariuszami warto przeprowadzać krótkie rozmowy w kręgu sprzyjające dzieleniu się bieżącą refleksją)*
- **tematyczne:** np. tańca latynoamerykańskiego, jogi, mindfulness, obserwowania tkanek pod mikroskopem i inne tematy, które są ciekawe i rozwijają spojrzenie uczniów na otaczający ich świat.

¹⁰ Opracowano na podstawie Kata G., *Wolontariat szkolny*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2017.

Szkolne Koło Wolontariatu w Zespole Szkół w Równem rozpoczęło swoją działalność od spotkania warsztatowego, zaplanowanego i zrealizowanego przez opiekunów: Anetę Cyran (nauczycielka języka polskiego), ks. Karola Krupę i Radostawa Ziębę. Głównym założeniem warsztatu wprowadzającego było ustalenie z uczniami odpowiedzi na pytania: Kim jest wolontariusz, jakimi cechami powinien się odznaczać? Dlaczego warto pomagać? W jakie akcje chcemy i możemy się zaangażować? Uczniowie, z rozsypanki słów, układali zdania definiujące wolontariat i wolontariusza. Następnie określali cechy idealnego wolontariusza dopasowując je do przygotowanego wcześniej diagramu. Na koniec przyglądali się własnym cechom, wskazując te, które będą najbardziej przydatne w pracy wolontarystycznej.

Podczas warsztatów uczniowie rozmawiali też o własnych potrzebach w zakresie pomocy innym ludziom, o własnych motywacjach bycia wolontariuszem. Dyskutowali także o autorytetach oraz relacjach z innymi ludźmi. Próbowali ustalić hierarchię najważniejszych dla nich wartości oraz określali cele. Wśród nich znalazły się: uczenie się skutecznego porozumiewania się i pracy w grupie, podejmowania decyzji w zakresie realizowanych działań, kształcenie kompetencji rozmawiania i radzenia sobie z trudnymi emocjami. Opracowali też wspólnie kodeks wolontariusza.

DOBRA PRAKTYKA zrealizowana została w ramach programu *Solidarna Szkoła*

Wolontariat to nie tylko relacja wolontariusz – korzystający. Aby cały ten proces się udał niezbędna jest współpraca z sojusznikami – tymi wewnątrz szkoły, jak i poza jej murami. Dobre relacje z sojusznikami zależą od wielu czynników, takich jak: sposób nawiązania i podtrzymywania systematycznej współpracy, informowanie o przebiegu wolontariatu, wspólne podsumowanie współpracy i jej świętowanie.

Sojusznikami w szkole mogą być: dyrektor, inni nauczyciele, rodzice, administracja szkoły; poza szkołą: lokalne grupy działania, urząd gminy, Miejskie Centrum Wolontariatu / Centrum Organizacji Pozarządowych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Biblioteka Gminna.

MOTYWOWANIE MŁODZIEŻY DO ZAANGAŻOWANIA I UPOWSZECHNIANIE WOLONTARIATU

O wolontariacie powinno się mówić dużo i otwarcie z kilku powodów.

- Po pierwsze, **dzięki mówieniu o wolontariacie popularyzuje się jego idee:** zaangażowanie, rozwijania się, pracę na rzecz innych, uczenie się poprzez działanie. Upowszechnianiu ulegają wartości, które mają znaczny udział w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego.
- Po drugie, **o fajnych rzeczach powinno się mówić!** A przekazywanie ważnych historii z najbliższego otoczenia sprawia, że one przestają być anonimowe.
- Po trzecie, **osoby zaangażowane w wolontariat powinny być doceniane**, a ich postaci nie powinny zostawać anonimowe.

Zdarzają się sytuacje wyśmiewania przez rówieśników zaangażowania wolontariusza. Bardzo często jest tak, że ofiarami drwin są osoby bardzo aktywne, angażujące się w wiele przedsięwzięć. Często wyśmiewanie się wynika z niezrozumienia motywacji wolontariuszy, ich celów działania. Zdarza się, że zaangażowanie na rzecz innych traktowane jest jako „frajerstwo”. Nie powinno to być powodem do zaniechania upowszechniania idei wolontariatu! Jeśli ten problem jest widoczny w waszej szkole warto przemyśleć formy upowszechniania wolontariatu – może okazać się, że te, które stosowaliście dotychczas są nietrafione. Na przykład docenienie podczas szkolnego apelu może kogoś zawstydzić, ale już pokazanie sylwetek osób zaangażowanych w wolontariat na szkolnej stronie lub przygotowanie specjalnego dyplomu okaże się strzałem w dziesiątkę?

Aby popularyzować wolontariat można korzystać z wielu dostępnych w szkole **środków przekazu**, takich jak: szkolna ścienna gazетка, audycja w radiowęźle, zakładka na szkolnej stronie, rubryka w drukowanym czasopiśmie, wpisy na Facebooku.

Tworząc ogłoszenia o możliwości zaangażowaniu się w wolontariat warto sięgać po **język korzyści**, czyli ujmować w tekście informacje o tym, co może przynieść proponowane działanie nie tylko jego odbiorcom, ale także samym wolontariuszom (np. jeśli w szkole tworzony jest bank czasu, to osoba, która się w niego angażuje, z pewnością pozna nowe osoby – możliwe, że zupełnie inne niż ona, nauczy się nowych rzeczy, np. szydełkowania lub gry na harmonijce lub będzie mogła spędzić czas ze zwierzętami, które bardzo lubi, ale nie może mieć ich w domu).

Wspólnie z młodzieżą można opracować **kampanię informacyjną dotyczącą wolontariatu**, wykorzystując narzędzie bliskie uczniom (w mediach społecznościowych, na Instagramie, Snapchacie i Facebooku). Warto się otwierać na nowe środki przekazu, czasami więcej ciekawości może wzbudzić zdjęcie z nakładką nawiązującą do wolontariatu, niż długi opis w szkolnej gablocie.

Międzynarodowy Dzień Wolontariusza obchodzony jest co roku 5 grudnia – to dobra okazja do zorganizowania **corocznego święta wolontariuszy** np. w postaci **targów wolontariatu**, na które możecie zaprosić organizacje i instytucje, które szukają wolontariuszy, by przedstawiły swoją ofertę; **festynu**, podczas którego szkolna społeczność pozna sylwetki wolontariuszy – kim są i czym się zajmują; **godziny wychowawczej** dotyczącej wolontariatu.

Także **cykliczne wydarzenia szkolne** mogą służyć rozpowszechnianiu idei wolontariatu, np. podczas Dnia Sportu można przygotować stoisko tematyczne, pokazujące, w jaki sposób osoby, które interesują się sportem, mogą się angażować w wolontariat, który odpowiada ich pasjom.

Fundacja BGK przeprowadza wśród pracowników Grupy Banku Gospodarstwa Krajowego cykliczny projekt „Wolontariat jest super”. Jego celem jest zachęcenie pracowników do działania na rzecz swojego otoczenia i podejmowania inicjatyw na rzecz lokalnych społeczności i grup potrzebujących wsparcia. Jest on prowadzony metodą konkursu, w którym pracownicy Grupy BGK przygotowują własne projekty społeczne. W ramach jednego z projektów podczas projektu „Żyj zdrowo – rodzinny piknik sportowy” zorganizowano piknik rodzinny w przedszkolu nr 401 na warszawskim Ursynowie z udziałem ponad 30 wolontariuszy: pracowników BGK, nauczycieli, rodziców przedszkolaków i przedstawicieli Urzędu Dzielnicy Ursynów. Zaplanowano szereg zajęć ruchowych oraz różne aktywności związane z tematyką zdrowia, m.in. program artystyczny, kącik plastyczny, miniolimpiadę dla dzieci, edukacyjny kącik zmysłów, stoisko medyczne z prezentacją zasad udzielania pierwszej pomocy oraz finałowy turniej rodziców w koszykówce. Piknik poprzedzały zajęcia w grupach przedszkolnych: pogadanki na temat zdrowia, przygotowywanie zdrowych przekąsek przez dzieci oraz zajęcia artystyczne związane z tematyką zdrowia, w wyniku których powstała galeria prac prezentowana podczas pikniku

Opis pochodzi z broszury „Leć pomagać” Fundacji BGK

W popularyzacji wolontariatu pomocne może być **zaangażowanie rodziców**, którzy sami coraz częściej są wolontariuszami. Ich miejsca pracy umożliwiają im zaangażowanie się w wolontariat, dając na przykład dodatkowy dzień wolny. Możliwe, że i wasi najbliżsi pracują w firmach, które są otwarte na wolontariacie inicjatywy i będą chcieli przeprowadzić je we współpracy ze szkołą, do której uczęszczają ich dzieci.

Bardzo często jest tak, że w wolontariat angażuje się młodzież, która po prostu lubi działać i wszędzie jest jej pełno. Jak docierać do tych niezaangażowanych? Miejcie oczy szeroko otwarte, **bądźcie otwarci na potrzeby także tych, którzy do tej pory w żadne działania się nie włączali i ośmielajcie uczniów**. Rozmawiajcie z nimi, badajcie ich zainteresowania, możliwości i oczekiwania. Często jest tak, że osoby bardziej nieśmiałe nie decydują się na wolontariat, ponieważ odczuwają wewnętrzny opór przed wyjściem do ludzi.

Szkolna oferta wolontariatu powinna być dopasowana do potrzeb osób o różnej osobowości i różnych kompetencjach. Dla Janka może okazać się strzałem w dziesiątkę wolontariat w domu kultury, gdzie ciągle coś się dzieje, dla Tomka z kolei lepszą aktywnością będzie robienie zdjęć kotom w fundacji, która zajmuje się adopcjami, ponieważ nie będzie musiał tam zbyt wiele rozmawiać.

Bardzo ważne jest, by tych predyspozycji nie oceniać, tylko skupić się na rozszerzeniu oferty wolontariatu.

Ludzie, którzy angażują się w wolontariat są bardzo różni, niektórym wystarczy fakt bycia już wolontariuszem i robienia czegoś na rzecz innych, dla części osób bardzo istotne jest docenienie, np. w szkolnej gazecie czy lokalnych mediach. Jest to ważne zwłaszcza u młodych ludzi, których motywację trzeba podtrzymywać i wzmacniać systematycznie, nie tylko raz na rok.

Przykładowe działania wzmacniające:

- Angażowanie wolontariuszy do wspólnego planowania pracy.
- Wykorzystywanie wiedzy o talentach i predyspozycjach uczniów w przydzielaniu różnych szkolnych zadań.
- Indywidualne rozmowy z wolontariuszami, stosownie do ich potrzeb i doświadczanych trudności.
- „Żywa biblioteka” z wolontariuszem to ciekawa metoda doceniania pracy wolontariusza, jak i upowszechnienia wolontariatu w szkole (np. umożliwienie wolontariuszowi przeprowadzenie zajęć dla innych, podzielenie się rezultatami jego pracy na rzecz innych).
- Kontaktowanie się z wolontariuszami w razie ich nieobecności.
- Prowadzenie rejestru czasu pracy i zadań realizowanych przez każdego z uczniów.
- Utrzymywanie kontaktu z wolontariuszem także po zakończeniu przez niego zadania.

Przykładowe działania doceniające:

- Specjalna zakładka na stronie internetowej szkoły, w której przedstawiane są sylwetki szkolnych wolontariuszy.
- Dyplom z podziękowaniem za systematyczne zaangażowanie.
- Spotkanie dla wolontariuszy – przy herbacie i ciastku – podsumowujące semestr aktywności.
- Cykliczne informacje prasowe dla lokalnych mediów, w których opisujecie sylwetki uczniów – wolontariuszy.
- Dodatek do oceny z zachowania jako element motywacji zewnętrznej.

WOLONTARIAT POZA SZKOŁĄ – JAK ROZPOCZĄĆ WSPÓŁPRACĘ?

Jeśli uczniowie w waszej szkole chcą się zaangażować w wolontariat zewnętrzny (np. w lokalnej instytucji lub organizacji) lub chcą włączyć się w ogólnopolską inicjatywę przygotujcie im jak najlepszą przestrzeń.

- **Wybierzcie instytucję.** Określcie, jaki profil najbardziej uczniom odpowiada: w miejskim schronisku dla zwierząt prawdopodobnie będą zajmowali się zwierzętami, a w osiedlowym domu kultury organizacją wydarzeń kulturalnych. Każda gmina ma spis instytucji oraz organizacji pozarządowych, które działają na jej terenie. Pamiętajcie też, że wiele gmin prowadzi lokalne centra wolontariatu – instytucje, które gromadzą ogłoszenia o możliwości odbycia wolontariatu oraz przyjmujące oferty osób, które chcą się w wolontariat zaangażować.
- **Przyjrzyjcie się działalności wybranej instytucji.** Znajdźcie stronę internetową i sprawdźcie, czym się na co dzień zajmuje. Możliwe, że w aktualnościach lub w Biuletynie Informacji Publicznej znajdziecie aktualne lub archiwalne informacje o naborach wolontariuszy – pomogą one ustalić, jakiego typu wsparcia instytucja zwykle oczekuje od wolontariuszy.
- Jeśli miejsce, w którym chcielibyście pomagać nie ma strony internetowej, **wybierzcie się do nich z wizytą.** Warto wcześniej się umówić telefonicznie: określić w jakiej sprawie chcecie przyjść, czego chcecie się dowiedzieć i jakie są wasze oczekiwania. Zabierzcie na tę wizytę uczniów.
- Niektóre instytucje będą oczekiwać przyniesienia CV uczniów (lub, jeśli działacie w Kole Szkolnego Wolontariatu – opisu waszych działań). Nawet jeśli tego nie posiadacie, **przypomnijcie sobie, jakie macie doświadczenie w wolontariacie, czym lubicie się zajmować oraz jakie umiejętności chcecie rozwijać.**

Jesteś już po pierwszym spotkaniu i okazało się, że wybraliście miejsce idealne dla szkolnych wolontariuszy? Od przyszłego tygodnia uczniowie będą wyprowadzali psy w schronisku na spacer lub robili zdjęcia do akcji adopcyjnych? A może już niedługo będą pomagali przy organizacji dnia sąsiada? Świetnie!

Czasami jednak się zdarza, że wybrana przez nas instytucja nie spełnia naszych oczekiwań – nie współpracuje z wolontariuszami, nie potrafi ich zaangażować lub zakres wolontariatu, który oferuje nie interesuje nas. W takiej sytuacji najlepiej poszukać innego miejsca, które bardziej nam odpowiada, a ich program wolontariatu jest dostosowany do naszych potrzeb. I co najważniejsze – nie zrażać się! Nie od razu Rzym zbudowano!

NA NASZYM PODWÓRKU – TWÓRCZA DIAGNOZA LOKALNA

Po co i jak robimy diagnozę?

Każde działania lokalne, także wolontariackie, powinniśmy zacząć od rzetelnej diagnozy lokalnych potrzeb. Czasem może wydawać się, że diagnozowanie własnego środowiska jest bezcelowe, bo sami, jako członkowie społeczności, doskonale wiemy, jakie potrzeby i problemy są w naszej okolicy. Czujemy się ekspertami od lokalności i nie musimy nikogo o nią pytać. Tymczasem dobrze zrealizowana diagnoza może być bardzo pomocnym narzędziem. Dlaczego?

Doświadczenie zamiast wrażeń. Pamiętajcie jak zrobiliście po raz pierwszy coś, o czym wcześniej tylko słyszeliście? Zjedliście coś wyjątkowego albo pojechaliście do miejsca, które znaliście tylko z opowieści? Jak czuliście się wgrzyzając się w egzotyczny owoc albo wysiadając z auta w rodzinnej wsi babci? Prawdopodobnie inaczej to sobie wyobrażaliście... Tak właśnie jest z diagnozą lokalną. Pozwala ona przekuć pewne wyobrażenia w prawdziwe doświadczenia. Bo choć nasza ocena lokalnych problemów może być bardzo trafna, nigdy jednak nie mamy pewności, czy inni nie mają zupełnie innych odczuć, przeciwnych oczekiwań albo po prostu lepszych pomysłów. Diagnoza pozwala sprawdzić, czego chcą ludzie, a także uniknąć rozczarowania, że nasze wyobrażenia nie pasują do rzeczywistości.

Diagnoza przeciw stereotypom. Stereotyp to uproszczony obraz rzeczywistości, który często w jakiś sposób wynika z naszych doświadczeń. Źródłem stereotypu może być bezkrytyczne powielanie zasłyszanych opinii. Stereotyp jest schematyczny i uogólniony i polega na generalizacji i przeniesieniu cech jednostek na całe grupy. Wszyscy czasem posługujemy się stereotypami, bo pomagają nam uporządkować świat. Warto jednak zdawać sobie sprawę, że stereotyp to nie dogłębna wiedza. Jeśli chcemy ją zdobyć, musimy zdywersyfikować źródła, poznać opinie innych osób i zestawić je ze sobą, czyli walczyć z własnymi stereotypami.

Diagnoza jako argument. Wydaje wam się czasem, że nikt was nie słucha, nie macie wpływu na wygląd waszego otoczenia i jedyne co wam pozostaje to bezradne narzekanie? Diagnoza pomaga sprawić, że do waszego słabego, jednostkowego głosu dołączą inne opinie. Diagnoza pozwala na nagłośnienie problemów, uargumentowanie pomysłów na ich rozwiązania. Dobrze zrobiona diagnoza to twarde dane, z którymi trudno się spierać.

Więcej o znaczeniu diagnozy w naszych działaniach znajdziecie w prezentacji online:
http://prezi.com/60cebt9enyli/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share

Diagnoza – krok po kroku

Zanim badacz wyruszy w teren, powinien zgromadzić istniejącą wiedzę, ustrukturyzować i zaplanować dalszą pracę.

Warto zacząć od **desk researchu** i stworzenia **biblioteczki materiałów**. *Desk research* to angielska nazwa na tzw. badania gabinetowe czy biurkowe, czyli przegląd istniejących źródeł, książek, publikacji i badań. W dobie internetu wiele danych możemy zdobyć nie wychodząc z domu – siedząc przy komputerze. Oczywiście warto pamiętać, że Wikipedia, choć dobra jest na początek, nie może być jedynym źródłem naszej wiedzy. Przede wszystkim należy sprawdzić, co już napisano o okolicy, postaci czy temacie, którym chcecie się zająć. Nie trzeba czytać wszystkiego od deski do deski – wystarczy skupić się na kilku najważniejszych publikacjach lub artykułach. Warto wchodzić na strony urzędów gmin, osiedli, by zobaczyć, w jaki sposób o sobie piszą. Czy jest to spójne z waszymi odczuciami? Czy przeanalizowane źródła dają odpowiedzi na stawiane przez was pytania? Czy jest tam coś nowego, ciekawego? Można też poszukać danych liczbowych na stronie Głównego Urzędu Statystycznego <http://stat.gov.pl>. Wyniki wszystkich „biurkowych” poszukiwań zapisujcie we wspólnym folderze on-line, tak żeby stworzyć własną biblioteczkę materiałów.

Kolejnym krokiem jest **podział na grupy zadaniowe** i stworzenie **harmonogramu diagnozy**, tak żeby każdy wiedział za co jest odpowiedzialny i w jakich ramach czasowych działa. Ważne jest, żeby cała grupa zaangażowana była w badania biurkowe, ale każdy z zespołów może wyszukiwać inną frazę (np. jedni mogą skupiać się na statystykach, inni na publikacjach, a jeszcze inni pójść do biblioteki).

W **harmonogramie działań** należy ustalić ścieżkę krytyczną, czyli termin, do którego należy wykonać dane działania, by móc iść dalej i oraz moment, który – w przypadku opóźnienia w pracy jednego zespołu – wpłynie na opóźnienia w całej diagnozie. Rozpisany harmonogram z podziałem na grupy zadaniowe umieścić we wspólnym folderze tuż obok biblioteczki.

Krok trzeci w każdym działaniu diagnostycznym to stworzenie **mapy badanego miejsca**, na której zaznacza się wszystkie istotne szczegóły (np. na mapie można nanosić sieć relacji). Dzięki zmapowaniu badanego terenu porządkujemy go, wyodrębniamy grupy społeczne, które go współtworzą i z którymi możemy w dalszych krokach rozmawiać, a także definiujemy gdzie, jak i kiedy realizować nasze badawcze zamierzenia.

Metody badawcze – ilościowe i jakościowe

Aby nasze badania dość dobrze opisywały rzeczywistość powinny składać się z dwóch komponentów: ilościowego i jakościowego.

Badania ilościowe odpowiadają często na pytanie ILE? (np. Ile osób mieszka w naszej dzielnicy? Ile osób pracuje? Ile dzieci średnio przypada na jednego mieszkańca?). To pytania zamknięte, a odpowiedziami na nie są dane liczbowe, które opisują naszą okolicę w czysto statystyczny sposób. To także wszystkie pytania na które odpowiadamy TAK albo NIE.

Dane te warto mieć zawsze pod ręką, ponieważ stanowią doskonałe uzupełnienie naszych badań biurkowych. Pokazują skalę zjawiska i mogą być punktem wyjścia do diagnozy problemów. Często do ich pomiaru wykorzystuje się ankiety i testy jednokrotnego wyboru.

Badania ilościowe nie powinny być stosowane tam, gdzie pytamy się o opinie. Co z tego, że dowiemy się ile osób jest przeciwko budowie drogi, skoro nie dowiemy się dlaczego?

Badania jakościowe odpowiadają często na pytania JAK? (np. Jak odbiera Pani działania naszych radnych? Jak spędza Pan czas na osiedlu? Jak widzi Pani rolę lokalnego domu kultury?). JAK jest jednym z kilku możliwych początków pytań otwartych, charakterystycznych dla badań jakościowych. Od razu widać, że nie zdobędziemy tu obiektywnych danych, tylko subiektywne opinie. To właśnie dlatego, gdy robimy badania jakościowe należy zadbać o reprezentatywność badanej grupy. Nie wystarczy, że zapytamy o zdanie kilka osób myślących w podobny sposób. Z tymi samymi pytaniami otwartymi trzeba dotrzeć do jak najbardziej różnorodnych grup, aby zobaczyć jak jedno i to samo zjawisko odbierają zupełnie inni ludzie.

Jak zadawać pytania badawcze?

Zanim zaczniecie układać pytania badawcze, zastanówcie się wspólnie, jak uzyskać od ludzi informacje, które naprawdę was interesują. Zaczynajcie od klasycznej **burzy mózgów**. Zbierzcie na forum wszystkie pytania, które kojarzą się z wybranym tematem. Nie oceniacie, nie komentujcie – zapisujcie wszystkie propozycje na tablicy. Kiedy zbierzecie już kilkanaście/kilkadziesiąt pytań, pogrupujcie je w podgrupy i poddajcie analizie:

- Które pytania się powtarzają?
- Które są ogólne, a które szczegółowe?
- Które są ważne, a które poboczne?

Spróbujcie zrobić syntezę i podsumować wszystkie pytania tak, by uzyskać główne **pytanie badawcze**. Powinno być ono wyrażone poprawną polszczyzną, a nawet – jeśli pracujecie ze starszą grupą – językiem naukowym. To pytanie wewnętrzne, dla badaczy. Ono staje się głównym kierunkowskazem, jednak nie zawsze możemy je zadać wprost naszym badanym ze względu na jego kompleksowość. Dlatego wróćcie do pytań z poprzedniego kroku. To one będą stanowić podstawę do rozwijania **pytań szczegółowych**, które zadamy rozmówcom.

Pytania szczegółowe to proste i krótkie pytania, które pomogą uzyskać pełniejszy obraz sytuacji. Pytania szczegółowe to „ławica małych rybek” – jedno nie stanowi wielkiej wartości, ale gdy jest ich wiele układają się w mozaikową odpowiedź. A poza tym mała rybka – pytanie szczegółowe, łatwiejsze jest do przełknięcia przez naszych rozmówców, niż gruba ryba – główne pytanie badawcze.

Pytania szczegółowe powinny wyjaśnić nam „ile?”, „co?”, „jak?”, „kiedy?”, „po co?” i być sformułowane w języku rozmówców. Mogą być otwarte i zamknięte. Nie myślcie od razu o metodzie ich zadawania – starajcie się by były jak najbardziej szczegółowe. Zapiszcie je wokół pytania badawczego i zamieście we wspólnym folderze.

Metoda etnograficzno – animacyjna

Oto przykładowe pytania, które można zadać podczas diagnozy potrzeb dotyczących podwórka:

- Ile osób mieszka w Pani klatce?
- Jak często chodzi Pan na plac zabaw z wnuczką?
- Co Pani sądzi o naszym podwórku?
- Jakie zabawki powinny być na naszym placu zabaw?
- Czy czuje się Pani bezpiecznie na naszym podwórku?
- Co wpływa na to, że nie czuje się Pan bezpiecznie na naszym podwórku?
- Co należało by zmienić, żeby podnieść poziom bezpieczeństwa na naszym podwórku?

Niektóre z powyższych pytań mogłyby być zadane przechodniom w animacyjny, angażujący sposób, tak by już samo badanie było okazją do niemalże sąsiedzkiego pikniku. Mogłyby one nawiązywać do terenu badań i przypominać gry i zabawy podwórkowe – skakanie w klasy, grę w koszykówkę, pisanie na murze. Inne, wymagające skupienia i refleksji, najlepiej byłoby zadać podczas spokojnej rozmowy... A może przy babeczce i lemoniadzie?

Zachęcamy do porzucania tradycyjnych ankiet na rzecz **badania etnograficznych i działań animacyjnych**. Dlaczego? Ludzie nie lubią brać udziału w badaniach ankietowych, bo czują się często jak króliki doświadczalne, nie wiedzą też jaki jest cel i dalsze losy ankiet. Zupełnie inaczej natomiast traktuje się rozmowę podczas rozmowy etnograficznej czy wywiadu.

Pogłębione pytania sugerują, że rozmówców uznajemy za ekspertów, których opinie są ważne. Odpowiedzi ustne pozwalają na szybsze i pełniejsze wyrażenie własnego zdania, niż na piśmie. Trzeba być jednak uważnym przy pytaniach takich, jak dwa ostatnie z tej tabeli. To pytania o przyczyny i pomysły na zmiany. Nie wszyscy rozmówcy mogą być na nie gotowi, nie wszyscy muszą mieć te kwestie mocno przemyślane. Jednak to właśnie takie pytania, pozwalają nam zebrać alternatywne rozwiązania.

Metody animacyjne pozwalają nam uciec od powagi i rutyny badawczej. Są też atrakcyjniejsze dla rozmówców i pełnią funkcję swojej wymiany. W zamian za udzielenie interesującej nas odpowiedzi, nasi sąsiedzi spędzą czas w miłej atmosferze pikniku. Sama diagnoza staje się więc twórczym lokalnym działaniem – takim projektem w projekcie.

Korzystając ze schematu na stronie obok, zrób z uczniami test na dobór metody animacyjnej do obszaru badawczego. Czy te pomysły sprawdzają się przy waszej diagnozie lokalnej?

Czy robisz diagnozę miejsca?

Czy miejsce jest zamknięte, czy to otwarta przestrzeń?

Otwarta przestrzeń

Czy robisz diagnozę w ciepłym miesiácu?

tak nie

Zamknięta sala

Czy mo¿esz zgromadziç grupę badanych w jednej sali?

nie tak

Czy mo¿esz wykorzystaç godziny nocne?

tak nie

Zrób nocne podchody z pochodniami i z ukrytymi w ró¿nych miejscach pytaniami badawczymi. W nocy badane miejsce wygláda inaczej - mo¿e budziç inne, mniej stereotypowe skojarzenia ni¿ za dnia.

Zrób piknik sgsiedzki bád¿ festiwal szkolny. Wykorzystaj chodnik, ławki, drzewa, sadzawkę. Pytania zawieś, zmultiplikuj, powieksz, ¿eby forma zaskakiwała. Proś ludzi, by oceniali elementy przestrzeni publicznej na TAK i na NIE. Zastosuj znane gry i zabawy.

Zaaran¿uj przyjécie badawcze. Niech ka¿da potrawa niesie ze sobá jakieś pytanie i zadanie. Zrób bal z kotylionami - niech badani pracujá w parach albo małych grupach nad badanym zagadnieniem i wypracowujá wspólne stanowisko.

Czy robisz diagnozę osób/spolecznošci?

Czy to członkowie twojej spolecznošci?

tak nie

Czy macie wspólne miejsce?

tak nie

Czy to postaci historyczne?

nie tak

Zanim zaproponujesz działanie animacyjne dobrze poznaj spolecznošç i dowiedz sié, jaki styl działania jest jej bliski. Staraj sié nie narzucaç niczego, co jest sprzeczne z kulturá badanych i mów ich jézykiem.

Odwiedzaj swoich rozmówców i rejestruj ich wypowiedzi. Pó¿dź w kierunku filmu dokumentalnego, animacji poklatkowej. Proś, by rozmówcy pisali listy bád¿ poczúwki z najwá¿niejszymi cytatami. Prezentuj wyniki online.

Poszukaj starych zajeç, listow i cytatów. Powieś je w miejscach wspólnych wraz z pytaniami. Zastanów sié, jakie wartošci, idee, cechy osób z przeszłošci mogá byç istotne dzis. Zapytaj badanych jak je rozumieją. Zaaran¿uj rozmowé o tradycji i historii, rób z badanymi drzewa genealogiczne. Zróbcie wspólny mural z cytatami, wartošciami i ideami.

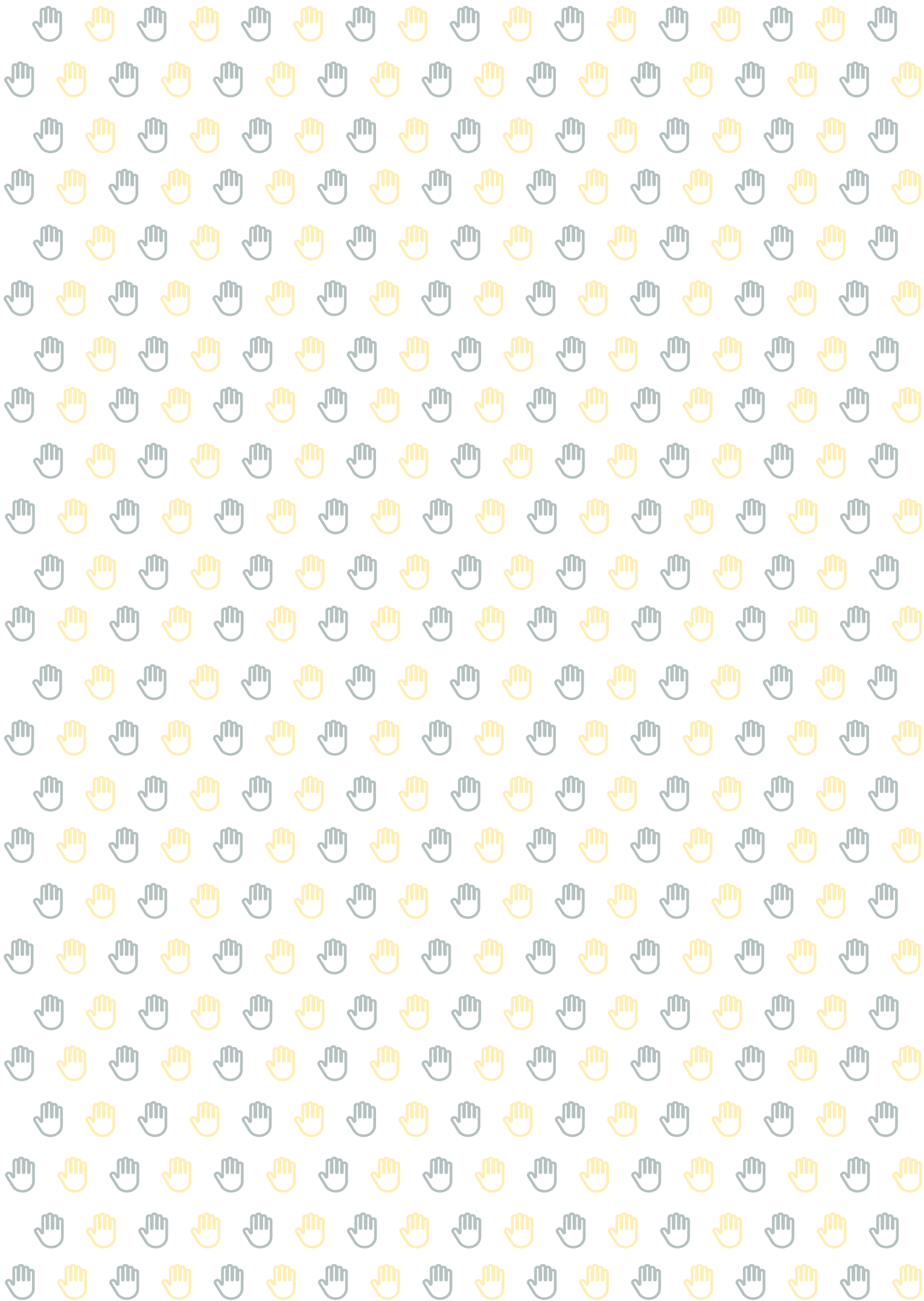
Jak wyciągać wnioski z przeprowadzonego badania?

Zbierzcie wszystkie wyniki i odpowiedzi waszych rozmówców. Zróbcie transkrypcję rozmów, spiszcie wyniki z kart, prześcieradeł, chodników (dobrze je wcześniej sfotografować).

Niech każdy zespół przygotuje jakąś część materiału do zaprezentowania innym na spotkaniu badawczym.

- Zanim się spotkacie, każdy z zespołów powinien znaleźć **powtórzenia, prawidłowości, zasady, które kierują jego materiałem**. Jaka odpowiedź powtarza się najczęściej? Co może na nią wpływać? Jakie wypowiedzi są odosobnione? Jakie wydały się wyjątkowo ciekawe?
- Zorganizujcie **spotkanie badawcze**. Zaczynajcie od ogólnych wrażeń. Co was zaskoczyło, jak reagowali wasi rozmówcy, co się udało, na co trzeba zwracać uwagę? Zapiszcie wrażenia na tablicy – niech wciąż wam towarzyszą.
- Wróćcie do waszych **początkowych pytań badawczych** – podczas analizy dobrze sobie wciąż przypominać główne pytania badawcze i pytania szczegółowe. Przypomnijcie sobie wasz stan wiedzy sprzed badania. Czy bardzo się dziś różni?
- Niech każda z grup **przedstawi swój materiał i wstępną analizę**. Czy w innych grupach te same kwestie się powtarzały? Czy wyniki innych grup zmieniają kontekst materiału badawczego? W jaki sposób? Czy znaleźliście odpowiedź na pytania szczegółowe i czy tworzą one obraz głównego pytania badawczego?
- Zaznaczajcie **prawidłowości** i umieszczajcie je w odpowiednich folderach, albo stwórzcie tabelę, gdzie będziecie ilustrować cytatami wyłaniające się kategorie interpretacyjne.
- Stawiajcie **hipotezy**, czyli ryzykujcie przypuszczenia DLACZEGO dane zjawiska się powtarzają, albo dlaczego czegoś brakuje.
- **Dyskutujcie i weryfikujcie** swoje wstępne założenia. Na koniec spotkania powinniście mieć zarysowane najważniejsze kategorie i wnioski jakie wyniknęły z waszego badania.
- Pamiętajcie by **wyniki diagnozy zaprezentować** szerszej publiczności, również waszym badanym. Tylko wtedy całe przedsięwzięcie ma sens. Zorganizujcie publiczną prezentację – postarajcie się, żeby była dla wszystkich zrozumiała i przejrzysta.
- Zadbajcie o **graficzne przedstawienie** wyników. Infografiki, prezentacje, mapy – one wszystkie pomogą odbiorcom w lepszym zrozumieniu tego, co chcecie przekazać. Nie musicie pisać wielostronicowych raportów.
- Zorganizujcie **dyskusję z publicznością** – czy wyniki diagnozy ich zaskoczyły? Czy pomogły im dostrzec nowe aspekty starych problemów? Zastanówcie się razem jak na podstawie tych wyników dokonać zmiany na waszym podwórku.

Proponujemy kilka narzędzi on-line, które pomogą uporządkować materiał i przedstawić wnioski:
<https://www.thinglink.com/scene/684727456715767808>

ROZDZIAŁ 4. NARZĘDZIA DO PRACY Z UCZNIAMI

JAK WYPRACOWAĆ PRIORYTETY DLA SZKOLNEGO PROGRAMU PROFILAKTYCZNO-WYCHOWAWCZEGO?¹¹

To propozycja scenariusza spotkania nauczycieli i rodziców, służącego wspólnemu wypracowaniu priorytetów szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego uwzględniającego stały wolontariat. Dobrym (ale nieobligatoryjnym) pomysłem jest też zaproszenie na spotkanie instytucji okołoszkolnych, które mogą być sojusznikami w rozwijaniu szkolnego wolontariatu (dom kultury, świetlica środowiskowa, NGO lokalne itp.). Opcjonalnie można włączyć także uczniów (na wyższych etapach edukacyjnych).

W spotkaniu biorą udział: nauczyciele (opiekunowie szkolnego wolontariatu, ale także np. wychowawcy i opiekun samorządu uczniowskiego), rodzice zainteresowani rozwojem szkolnego wolontariatu (najlepiej dzieci z różnych klas, przedstawiciele tzw. „trójek klasowych” lub rad rodziców), przedstawiciele lokalnych instytucji. Grupa nie powinna jednak liczyć więcej niż 25 osób.

Formy i techniki pracy: praca w grupach

Czas trwania: do 3 godzin

Cele: wzajemne ustalenie tego, w jakie umiejętności i postawy chcemy wyposażać uczniów i uczennice w szkole, angażując ich w nietypowe sytuacje edukacyjne; ustalenie roli, jaką może mieć w kształtowaniu uczniów szkolny wolontariat oraz zakresu zaangażowania szkoły, domu, środowiska lokalnego; zaplanowanie priorytetów wychowawczo-edukacyjnego w obszarze wolontariatu na najbliższy rok szkolny.

Realizacji celów służyć ma zorganizowana wymiana poglądów oraz stworzenie przestrzeni do dialogu i wspólnego wypracowywania rozwiązań. Dlatego podczas spotkania warto zadbać o jak najlepszą, partnerską atmosferę. Sprzyjać temu będą np. przyjazne ustawienie stolików i ławek, „odszkolniony” charakter wnętrza).

Co będzie potrzebne: plansze w formacie A3 dla każdego zespołu (jedna z polami opisanymi: TAK, TRUDNO POWIEDZIEĆ, NIE; druga z polami: SZKOŁA, DOM, OTOCZENIE, RAZEM); duże arkusze papieru; małe kartki do zapisywania; pisaki.

¹¹ Opracowano na podstawie pomysłu Bogdana Jankowskiego wypracowanego w ramach programu „Edukacja I klasa”.

Przebieg:

1. Przedstawiamy uczestników spotkania (niekoniecznie indywidualnie), cele oraz sposób pracy.
2. Uczestników dzielimy na 5–6 osobowe zespoły, które tworzą nauczyciele, rodzice, (ew. też dzieci i przedstawiciele lokalnych instytucji). Zespołom dajemy czas (ok. 15 minut) na bliższe poznanie się oraz na rozmowę o różnych formach angażowania się młodzieży i dorosłych w działania na rzecz społeczności szkolnej lub lokalnej, które wspierają rozwój postaw odpowiedzialności, współpracy, empatii i zaangażowania na rzecz innych. Ważne jest, by były to konkretne sformułowania (np. udział dziecka w zajęciach koła naukowego, bycie harcerzem, zaangażowanie w WOSP, pomoc w świetlicy środowiskowej itp.). Ważne jest też, by każdy zabrał głos, podzielił się doświadczeniem i dobrymi przykładami (niekoniecznie ze szkoły).
3. Po kilkunastu minutach zapraszamy zespoły do gry dialogowej. Każdy zespół otrzymuje: zestaw kolorowych karteczek typu post-it, flamastry, planszę z polami opisanymi: TAK, TRUDNO POWIEDZIEĆ, NIE.

Na początku członkowie zespołów indywidualnie spisują na karteczkach takie cechy/postawy dziecka, które – ich zdaniem – powinno posiadać na koniec szkoły podstawowej, by mogło swobodnie i samodzielnie funkcjonować w kolejnych etapach swojego życia w społeczeństwie. Każdy zapis (jedna cecha) powinna być zapisywana na osobnej kartce. Ta część nie powinna zająć więcej niż 30 minut.

Pliki z zapiskami z danego zespołu są przekazywane innemu zespołowi (np. zgodnie z ruchem wskazówek zegara). Zespół, który otrzymał taki zestaw kartek, dyskutuje o nich (przez ok. 20 minut) i wyraża swoje opinie – czy zgadza się z nimi, czy nie lub czy nie ma zdania, naklejając kolejne karteczki na planszę z polami opisanymi: TAK, TRUDNO POWIEDZIEĆ, NIE.

Prowadzący podsumowuje zapisy grup, prosząc uczestników o pierwsze refleksje, spostrzeżenia: *To jaki ma być nasz uczeń? Co dominuje na tych listach? A może czegoś brakuje?*

4. W kolejnym kroku zespoły określają zakresy odpowiedzialności za tworzenie sytuacji edukacyjnych, które pomagają w rozwijaniu tych kompetencji (20 minut). Kartki z zestawu NIE zostają odrzucone. Natomiast zapiski z zestawów TAK i TRUDNO POWIEDZIEĆ zostają przekazane następnemu zespołowi. Ten, najpierw zapisy z kategorii TRUDNO POWIEDZIEĆ kwalifikuje do kategorii TAK lub NIE.

Kartki ze stosika NIE zostają odrzucone, natomiast ze stosika TAK, stają się przedmiotem dyskusji w zespole: *Kto szczególnie jest odpowiedzialny za tworzenie takich sytuacji edukacyjnych, które wspierają rozwój cech, wskazanych na poprzednich etapach jako istotne?*

Do uporządkowania dyskusji pomocna będzie plansza z polami: SZKOŁA – nauczyciele, SZKOŁA – uczniowie, DOM, OTOCZENIE OKOŁOSZKOLNE, RAZEM. Prowadzący spisuje na plakatach wybory zespołów z zapisami w kategoriach: DOM, SZKOŁA, OTOCZENIE OKOŁOSZKOLNE. Na osobnym plakacie zapisuje wybory w kategorii RAZEM.

Następnie członkowie poszczególnych zespołów wybierają 4 najważniejsze kompetencje z listy RAZEM i porządkują: 1 miejsce – 4 pkt., 2 miejsce – 3 pkt., 3 miejsce – 2 pkt., 4 miejsce – 1 pkt. W innym wariancie: dokonują tego wyboru z własnych stosików RAZEM. Punkty zostają zliczone na grupowym plakacie RAZEM.

5. Prowadzący w zestawie RAZEM układa kolejność cech, umiejętności na plakatach według ilości wskazań przez wszystkie zespoły. Następnie zaprasza uczestników do dyskusji: *Co jest ważne we współpracy SZKOŁA – DOM – OTOCZENIE?*

6. W kolejnym kroku każdy zespół otrzymuje jeden z wiodących zapisów z listy RAZEM i zastanawia się, co można wspólnie zrobić w procesie rozwijania danej umiejętności czy cechy oraz jaką rolę może mieć w tym wolontariat (20 minut). W innym wariancie: każdy zespół (np. klasowy) wybiera tę kompetencję, którą uznał za najważniejszą do wspólnej pracy edukacyjnej z ich dziećmi.

Wnioski, konkretne i praktyczne, zostają zaprezentowane na forum grupy. Na udany przebieg spotkania niezwykle duży wpływ będzie mieć aktywność rodziców, uczniów. Dlatego jest ważne, by nauczyciele nie zdominowali dyskusji. Warto zadbać o to, by w trakcie dyskusji w zespołach najpierw wyrazili opinie rodzice; nauczyciele powinni tylko inicjować ich aktywność, zachęcać do wypowiedzania się i dopiero później wypowiadać swoje zdanie.

Wypracowane postulaty powinny zostać uwzględnione w programie profilaktyczno-wychowawczym klasy. To nie tylko uwiarygodni sens udziału rodziców w spotkaniu, lecz przyczyni się również do zwiększenia w przyszłości ich aktywności, ponieważ w ten sposób przekonają się, że są wysłuchiwanymi i partnerami w edukacji własnego dziecka. Nauczyciele powinni również wcześniej zachęcać wybranych rodziców do uczestnictwa w takim spotkaniu.

ZORGANIZUJ SZKOLNE KONSULTACJE – WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA

O czym należy pamiętać organizując szkolne konsultacje?

Wybierz formę konsultacji. Zachęcamy do konsultacji otwartych, które obejmują swym zasięgiem wszystkich zainteresowanych: uczniów, rodziców, nauczycieli, dyrekcję. Najlepiej w tej roli spełni się „ściana myśli” (wywieszony na korytarzu duży plakat, szary papier z postawionym pytaniem i możliwością dopisywania odpowiedzi na kolorowych karteczkach przez wszystkich chętnych) lub ogólnoszkolna debata połączona z tajnym głosowaniem.

Wybierz miejsce i termin konsultacji. Zapewnij wszystkim możliwość udziału. Nie rób tego wtedy, gdy wielu uczniów nie ma w szkole (np. okres zielonych szkół).

Opracuj jasne zasady konsultacji. Ogłoś je publicznie i upewnij się, że są zrozumiałe dla wszystkich uczestników.

Rzetelnie opracuj i opublikuj wyniki konsultacji. Spisz wszystkie pomysły ze ściany myśli, wnioski i argumenty z debaty, podlicz głosy w głosowaniu. Z wynikami konsultacji zapoznaj wszystkich zainteresowanych za pośrednictwem szkolnych mediów czy innej formy publicznego ogłoszenia.

Przedstaw wyniki szkolnym decydom (dyrekcji, Radzie Szkoły). Mimo że konsultacje mają charakter konsultacyjny, pamiętaj, że jesteś ambasadorem zwycięskiego projektu/formy. Przypomnij decydom o strukturze całego procesu, o roli współdecydowania w szkole.

Co będziemy konsultować?¹²

Nie mamy jeszcze wypracowanego modelu wolontariatu w naszej placówce. Myśleliśmy o szkolnym kole wolontariusza, ale jesteśmy otwarci na inne pomysły uczniów i nauczycieli. Dlatego zdecydowaliśmy się na konsultacje otwarte za pośrednictwem internetu i skrzynki pomysłów. Konsultacje odbędą się w terminie od 24 kwietnia do 8 maja.

Grunt to dobra informacja!

O terminie i miejscu konsultacji (24.04 – 08.05, grupa na FB Nasza Szkoła w formie ankiety oraz skrzynka pomysłów umiejscowiona w głównym korytarzu szkoły) oraz o definicji wolontariatu i możliwych formach zaangażowania w działania społeczne,

¹² Konstrukcja konsultacji na podstawie publikacji Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej: *Szkoła Demokracji: Praktyczny poradnik o współdecydowaniu w szkole*.

poinformowaliśmy uczniów i uczennice, nauczycieli i rodziców za pośrednictwem: informacji na tablicy ogłoszeń dla uczniów i nauczycieli; wiadomości w szkolnym systemie e-dziennika; informacji na facebookowej grupie Nasza Szkoła; informacji ustnej ogłaszanej przez zarząd samorządu uczniowskiego przed lekcjami oraz na wywiadówkach.

Ponadto zorganizowaliśmy dla chętnych warsztaty o wolontariacie. W warsztatach mogli wziąć udział chętni uczniowie. Na warsztatach skupiliśmy się na poznaniu przez uczestników definicji wolontariatu i ogólnych zasad wolontariatu oraz dobrych przykładach zorganizowania wolontariatu w innych szkołach. Dzięki temu uczniowie będą mogli dokonać świadomego wyboru.

Konsultujemy. Etap zbierania komentarzy i pomysłów przerósł nasze najśmielsze oczekiwania. Postanowiliśmy dwa dni po zakończeniu konsultacji zorganizować dodatkowe spotkanie z zainteresowanymi oraz dyrekcją. Na spotkaniu można było opowiedzieć szerzej o swoich pomysłach.

Zbieramy wnioski z konsultacji. Wszystkie komentarze i pomysły z internetowej ankiety, skrzynki pomysłów oraz z dyskusji podczas spotkania zebraliśmy w jeden dokument podsumowujący całe konsultacje. Nie pominęliśmy żadnego głosu i pomysłu!

Upowszechniamy wyniki konsultacji. Na tablicy ogłoszeń oraz na naszej facebookowej grupie umieściliśmy dokument ze wszystkimi głosami w konsultacji.

Podejmujemy decyzję. Dokument podsumowujący konsultacje przedstawiliśmy dyrekcji oraz radzie pedagogicznej, która odpowiednią uchwałą przychyliła się do pomysłu powołania Szkolnego Koła Wolontariuszy.

Podsumowujemy. O decyzji dyrekcji i rady pedagogicznej poinformowaliśmy uczniów i nauczycieli tymi samymi drogami, których używaliśmy przy komunikacji o rozpoczęciu konsultacji.

POROZUMIENIE O WSPÓŁPRACY Z WOLONTARIUSZEM PEŁNOLETNIM – PRZYKŁAD¹³

POROZUMIENIE O WYKONYWANIU ŚWIADCZEŃ WOLONTARIACKICH

zawarte w dniu 23.03.2017 r. pomiędzy: Fundacją „Centrum Edukacji Obywatelskiej” z siedzibą w Warszawie, ul. Noakowskiego 10, KRS nr 0000052758, reprezentowaną przez Jacka Strzemiecznego – Prezesa Zarządu, zwanym dalej Korzystającym,

a
Mateusz Wojcieszakiem, legitymującym się dowodem osobistym nr ZZZ0000, PESEL 12345678, zamieszkałym przy ul. Nowakowskiej 14, 00-00 Gdańsk, zwanym dalej Wolontariuszem.

Wstęp

Korzystający oświadcza, że jest podmiotem na rzecz którego zgodnie z art. 42 ust. 1 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873) mogą być wykonywane świadczenia przez wolontariuszy. Wolontariusz oświadcza, że posiada kwalifikacje i spełnia wymagania niezbędne do wykonywania powierzonych niżej czynności. Mając na względzie ideę wolontariatu, u podstaw której stoi dobrowolne, bezpłatne wykonywanie czynności, a także biorąc pod uwagę charytatywny, pomocniczy i uzupełniający charakter wykonywanych przez wolontariuszy świadczeń Strony porozumienia uzgadniają, co następuje:

§ 1

Korzystający powierza wykonywanie Wolontariuszowi, a Wolontariusz dobrowolnie podejmuje się wykonania na rzecz Korzystającego następujących czynności:

- prowadzenie zbiórki publicznej na rzecz zniszczonego cmentarza, która odbędzie się w dniu 03.01.2017 roku na Cmentarzu Komunalnym w Gdańsku;
- przygotowanie materiałów graficznych zbiórki razem z zespołem pracowników.

§ 2

1. Strony Porozumienia uzgadniają, że czynności określone w § 1 będą wykonywane w okresie od 28 marca 2017 roku do 8 kwietnia 2017 roku.
2. Miejscem wykonywania czynności będzie Gdańsk.

§ 3

Z uwagi na charakter i ideę wolontariatu:

1. Wolontariusz jest obowiązany wykonywać uzgodnione czynności osobiście;
2. Wolontariusz za swoje czynności nie otrzyma wynagrodzenia.

§ 4

1. Korzystający zobowiązuje się zapewnić Wolontariuszowi bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń.
2. Korzystający na czas wykonywania świadczeń przekazuje Wolontariuszowi następujące środki ochrony indywidualnej: kamizelka odblaskowa; okulary przeciwstoneczne.

§ 5

Korzystający zobowiązuje się pokrywać niezbędne koszty ponoszone przez Wolontariusza, związane z wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego w następujący sposób: Zwrot kosztów przejazdów komunikacją miejską w Gdańsku z miejsca zamieszkania wolontariusza do miejsca spotkań grupy wolontariackiej.

§ 6

Wolontariuszowi przysługuje zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń wymienionych w § 1 Porozumienia, na zasadach wynikających z odrębnych przepisów.

§ 7

Korzystający pokrywa, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, koszty podróży służbowych i diet Wolontariusza.

§ 8

1. Dane osobowe Wolontariusza będą przetwarzane przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej jako Administratora danych osobowych w celu realizacji umowy. Wolontariusz ma prawo dostępu do tych danych i ich poprawiania. Podanie danych jest dobrowolne ale niezbędne dla zawarcia umowy. Dane o umowie, w tym dane osobowe Wolontariusza mogą być udostępnione sponsorom projektu, z którym związana jest umowa, do celów kontroli finansowej.
2. Dane osobowe Wolontariusza w zakresie: imię, nazwisko, Pesel, adres zameldowania mogą być udostępnione firmie ubezpieczeniowej w wypadku wykupienia przez Fundację CEO obowiązkowych ubezpieczeń dla Wolontariusza zgodnie z Art. 46. Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 Nr 96 poz. 873).

§ 9

Wolontariusz zobowiązuje się zachowania w tajemnicy informacji, które uzyskał w związku z wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego, a które stanowią tajemnicę Korzystającego. Dotyczy to w szczególności informacji związanych z:

a) Danymi osobowymi, do których miał dostęp podczas wykonywania czynności wymienionych w § 1. Wolontariusz zobowiązuje się zachować pełną poufność i nie ujawniać danych osobowych, także po wygaśnięciu niniejszego Porozumienia (zgodnie z zasadami Ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych).

§ 10

1. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze Stron za 3 dniowym wypowiedzeniem;
2. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze Stron bez wypowiedzenia z ważnych przyczyn.
3. Za ważne przyczyny Strony uznają w szczególności: a) choroba wolontariusza; b) obowiązki wolontariusza wynikające z nauki w szkole nakładające się;

§ 11

Za wyrządzone szkody strony odpowiadają na zasadach określonych w Kodeksie Cywilnym.

§ 12

W sprawach nieuregulowanych przepisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub niniejszym Porozumieniem zastosowanie będą miały odpowiednie przepisy Kodeksu Cywilnego.

§ 13

Wszelkie zmiany Porozumienia będą dokonywane w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 14

Spory wynikłe ze stosowania Porozumienia rozstrzyga Sąd powszechny w trybie postępowania cywilnego.

§ 15

1. Porozumienie sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron;
2. Wolontariusz może w każdym czasie domagać się wydania przez Korzystającego pisemnego zaświadczenia o wykonaniu świadczeń przez Wolontariusza. Zaświadczenie to powinno zawierać informację o zakresie wykonywanych świadczeń.

KORZYSTAJĄCY

WOLONTARIUSZ

¹³ Z poniższego wzoru korzystamy na co dzień w Centrum Edukacji Obywatelskiej. Pamiętajcie, aby traktować to jako szablon, który wypełnicie danymi i obowiązkami odpowiadającemu rzeczywistemu działaniu.

POROZUMIENIE O WSPÓŁPRACY Z WOLONTARIUSZEM NIEPEŁNOLETNIM – WZÓR¹⁴

POROZUMIENIE O WYKONYWANIU ŚWIADCZEŃ WOLONTARIACKICH

W dniu 2017r. w Warszawie, pomiędzy z siedzibą w przy ulicy,
reprezentowaną przez
zwaną w dalszej części Korzystającym ,

a

Panią/Panem (imię, nazwisko, data urodzenia, adres zamieszkania)

.....
zwanym dalej Wolontariuszem,

reprezentowaną/ym przez opiekuna prawnego:.....nr PESEL

zostało zawarte porozumienie następującej treści:

1. Korzystający i Wolontariusz zawierają porozumienie o współpracy w zakresie:
2. Wolontariusz zobowiązuje się wykonać w ramach porozumienia następujące świadczenia:
.....
3. Rozpoczęcie wykonania świadczeń strony ustalają na dzieńr, a zakończenie do dnia
4. Strony zgodnie ustalają, że porozumienie niniejsze obejmuje świadczenie o charakterze wolontarystycznym, które ma charakter bezpłatny.
5. Korzystający poinformował wolontariusza o zasadach bezpiecznego i higienicznego wykonywania świadczeń oraz takie warunki zapewnia.
6. Wolontariuszowi przysługują zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczenia wymienionego w pkt 2 Porozumienia, na zasadach wynikających z odrębnych przepisów.
7. Wolontariusz zobowiązuje się wykonać świadczenia osobiście.
8. Wolontariusz zobowiązuje się do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji w zakresie wykonywanego porozumienia.
9. Wolontariusz został poinformowany o przysługujących mu prawach i obowiązkach
10. Wolontariusz upoważnia, bez jakiegokolwiek dla niego rekompensaty, Korzystającego zarówno podczas wykonywania świadczeń, o których mowa w pkt.2 jak i w dowolnym czasie po ich zakończeniu, do używania i udzielania w celach niekomercyjnych, bezterminowej licencji innym, swojego wizerunku, nazwiska, głosu, słów do nagrań telewizyjnych, radiowych, dla potrzeb filmu, prasy lub nagrań dla innych mediów i w każdej innej formie, dla celów promocji i propagowania celów i działalności Korzystającego i/lub wykorzystywania do zbierania funduszy na wsparcie tych celów i działalności.
11. Porozumienie może być wypowiedziane przez każdą ze stron w terminie 5 dni.
12. W sprawach nie uregulowanych porozumieniem zastosowanie ma Kodeks Cywilny oraz Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
13. Wszelkie zmiany w treści porozumienia wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.
14. Porozumienie sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

Wyrażam zgodę na wykorzystywanie moich danych osobowych w ramach działalności prowadzonej przez
z siedzibą w przy ul....., zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie
danych osobowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.) oraz przekazywanie ich do placówek, z którymi Korzystający współpracuje. Jednocześnie oświadczam, że zostałem/zostałam poinformowany/poinformowana o przysługującym mi prawie dostępu do treści tych danych oraz możliwości ich poprawiania. Niniejsza zgoda ma charakter dobrowolny.

KORZYSTAJĄCY

WOLONTARIUSZ

OPIEKUN PRAWNY WOLONTARIUSZA

¹⁴Wzór opracowany został przez Centrum Wolontariatu w projekcie „Wsparcie organizatorów wolontariatu” realizowanego w ramach miejskiego programu „Ochotnicy warszawscy”.
Wersja elektroniczna dostępna jest na stronie <https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-aktualnosci/wolontariat-i-prawo-nagranie> [dostęp 11.05.2017].

WZÓR POROZUMIENIA POMIĘDZY SZKOŁĄ A INSTYTUCJĄ – PRZYKŁAD¹⁵

UMOWA O WSPÓŁPRACY

W dniu 2017r. w, pomiędzy Zespołem Szkół Gimnazjalnych z siedzibą w,
reprezentowaną/ym przez zwanym dalej Szkołą ,

a

Ośrodkiem Pomocy Społecznej z siedzibą w, przy ulicy,
reprezentowaną/ym przez zwanym dalej Ośrodkiem

została zawarta umowa następującej treści:

§ 1. Przedmiot umowy

1. Przedmiotem umowy jest współpraca Szkoły i Ośrodka przy realizacji projektu/akcji/działań

§ 2. Obowiązki Szkoły

Szkoła zobowiązuje się w ramach współpracy do wykonania następujących działań:

- 1) Rekrutacji wolontariuszy zainteresowanych udziałem w projekcie / akcji
- 2) Zaznajomienia wolontariuszy z zasadami udziału w projekcie oraz zapoznanie ich z ogólnymi zasadami pracy.
- 3) Wyboru koordynatora odpowiedzialnego za wolontariuszy oraz do kontaktów z Ośrodkiem
- 4) Zawarcie z wolontariuszami stosownych porozumień i zapewnienie ubezpieczenia.¹⁶

§ 3. Zobowiązania Ośrodka

1. Wyboru koordynatora odpowiedzialnego za prace wolontariuszy na terenie Ośrodka oraz do monitorowania działań wynikających z udziału wolontariuszy w projekcie.
2. Przeprowadzenie instruktażu przygotowującego wolontariuszy do udziału w projekcie, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki prac i działań realizowanych w Ośrodku.
3. Zapewnienie wolontariuszom: np. ubezpieczenia, posiłków w trakcie realizacji projektu.¹⁷
4. Poinformowanie o bezpiecznych i higienicznych warunkach wykonywania świadczeń wolontarystycznych w trakcie realizacji projektu na terenie Placówki oraz zapewnienia tych warunków.
5. Zapewnienia wolontariuszom biorącym udział w projekcie: np. bezpłatnego kursu w zakresie języka migowego.

§ 4. Współpraca

1. Szkoła i Ośrodek przyjmują na siebie obowiązek ochrony interesów i dobrego imienia partnera w czasie wykonywania niniejszej umowy, w zakresie będącym przedmiotem niniejszej umowy.
2. Strony zobowiązują się do współpracy w zakresie wykonywania niniejszej umowy.
3. Szkoła i Ośrodek zobowiązują się do bieżącego informowania się o przebiegu realizacji umowy.
4. Materiały informacyjne i reklamowe Szkoły i Ośrodka, wykorzystywane w związku z wykonywaniem niniejszej umowy, zostaną dostarczone partnerom na ich koszt. Charakter tych materiałów nie może pozostać w sprzeczności z celami działalności Ośrodka i Placówki .
5. Wszelkie oświadczenia woli oraz korespondencja innego rodzaju przesyłana w ramach realizacji niniejszej umowy, będą przesyłane na adresy siedzib Stron.
6. Zawiadomienia i inna korespondencja będą dostarczane osobiście, listem poleconym, faksem lub innym środkiem przekazu, który zapewni możliwość udokumentowania potwierdzenia odbioru.

§ 5. Rozwiązanie umowy

1. Strony mogą rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym w przypadku nie wywiązania się przez partnerów z realizacji przedmiotu umowy

§ 6. Postanowienie końcowe

1. Strony będą dążyły w pierwszej kolejności do polubownego rozstrzygnięcia wszelkich ewentualnych sporów wynikłych w związku z niniejszą umową. W przypadku, gdy droga polubownego załatwienia sporu okaże się niemożliwa, spór będzie rozstrzygał sąd właściwy dla siedziby Szkoły.
2. W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową zastosowanie będą miały przepisy Kodeksu cywilnego oraz innych ustaw.
3. Wszelkie zmiany niniejszej umowy oraz inne oświadczenia woli składane w związku z niniejszą umową, wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.
4. Umowa została sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

SZKOŁA

OŚRODEK

¹⁵ Wzór opracowany został przez Centrum Wolontariatu w projekcie „Wsparcie organizatorów wolontariatu” realizowanego w ramach miejskiego programu „Ochotnicy warszawscy”.
Wersja elektroniczna dostępna jest na stronie <https://ochotnicy.ceo.org.pl/materialy-dla-nauczycieli-aktualnosci/wolontariat-i-prawo-nagranie> [dostęp 11.05.2017].

¹⁶ Może to być też rola Ośrodka – w zależności od podziału ról między Partnerami.

¹⁷ Alternatywnie może to być też rola Szkoły, w zależności od podziału ról między Partnerami.

PODAJ DALEJ, CZYLI TANDEM WOLONTARIACKI¹⁸

Metoda¹⁹ ta jest prosta i efektywna. Opiera się na zasadzie: jeżeli czegoś się nauczyłeś (zostałeś nauczony), to powinieneś nauczyć tego samego przynajmniej jedną osobę. Może być wykorzystana w klasie, na godzinie wychowawczej, a także na regularnych spotkaniach szkolnego koła wolontariatu. Może stać się także odrębną formą wolontariatu koleżeńskiego.

Formy i techniki pracy: praca w grupach, praca indywidualna, praca w parach

Czas trwania: 15 minut

Cele: dzięki temu ćwiczeniu uczniowie określą swoje mocne strony i cele rozwojowe oraz znajdą osobę, z którą mogą wymienić się kompetencjami.

Co będzie potrzebne: duże arkusze papieru, kolorowe flamastry

Przebieg:

1. Poproś uczniów, aby każdy z nich zastanowił się, czego wartościowego mógłby nauczyć innych w swojej klasie. Jaką umiejętność wykształcić, jaką wiedzę przekazać? Zachęć ich, by rozważyli zwłaszcza umiejętności w szkolnej grupie unikalne, ale oczywiście niekoniecznie tylko takie.

Każdy zapisuje to, co chciałby zaproponować innym na samoprzylepnej karteczce (np. *Umiem pielić grządki. Marek. Potrafię zonglować trzema piłkami. Ania. Wyjaśniam równania chemiczne. Iza. Gram na flecie prostym. Monika. Rozpoznaję style architektoniczne. Piotr. Tworzę strony w Wordpressie. Kasia.*). Ważne jest, aby każdy nie tylko zaproponował coś innym, ale i sam wybrał jakąś rzecz, której chciałby się nauczyć.

2. Pomóż uczniom ustalić spotkania w parach i czas wspólnej pracy, nie dłuższy niż dwa tygodnie. Po upływie tego okresu zadaniem uczniów będzie nauczenie kogoś innego tego, czego sami się dopiero co nauczyli. Poszukiwanie „nowych uczniów” powinno wyjść na tym etapie poza ściany klasy. Od tej pory wymienianie się wiedzą i umiejętnościami powinno mieć już charakter ogólnoszkolny.

3. Po dwóch miesiącach omówcie wspólnie to doświadczenie uczenia się metodą „Marcin Marcina”: *Co się udało? Co warto poprawić? Jak się uczniowie zmienili w tym czasie?*

Można zachęcić uczniów do przygotowania kampanii na szerszą skalę. Warto przekonać rodziców, przyjaciół i sąsiadów, aby i oni nauczyli kogoś czegoś i czegoś nauczyli się od kogoś.

Jeśli inicjatywa spodoba się społeczności szkolnej (i pozaszkolnej) zorganizujcie wspólnie bank umiejętności, zbierzcie do niego dane o umiejętnościach mieszkańców waszej dzielnicy/miejscowości, otwórzcie biuro pośrednictwa, przygotujcie akcję reklamową.

¹⁸ Autorem ćwiczenia jest Aleksander Pawlicki. Materiał powstał w ramach programu „Solidarna Szkoła” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Europejskie Centrum Solidarności.

¹⁹ Metoda *each one teach one* przypisywana jest niekiedy Frankowi Lambachowi, pastrowi, który położył wielkie zasługi w walce z analfabetyzmem na Filipinach. Być może jednak pomysł powstał w odciętych od edukacji społecznościach niewolniczych w południowej części Stanów Zjednoczonych.

CO NAM DAJE WOLONTARIAT?

Formy i techniki pracy: praca w grupach, praca indywidualna, analiza przypadku

Czas trwania: 60 minut

Cele: ukazanie wartości płynących z udziału w projektach wolontariackich; zachęcenie uczniów i uczennic do realizacji działań wolontariackich na rzecz rówieśników, szkoły i społeczności lokalnej; uczenie się planowania działań na przykładzie szkolnych projektów wolontariackich; nazywanie umiejętności i kompetencji, które mogą zdobywać uczniowie i uczennice realizując projekty wolontariackie.

Co będzie potrzebne: wydrukowane: opisy sytuacji (dla każdego zespołu); „Plan działania” (dla każdego zespołu); „Karta kompetencji” (dla każdego zespołu lub ucznia); blok flipchartowy, kartki papieru, długopisy, markery.

Przebieg:

1. Wyjaśnij uczniom cele spotkania oraz sposób pracy (2 etapy) oraz podziel uczniów/uczennice na równe, maksymalnie czteroosobowe zespoły.

2. Na początku przydziel każdemu zespołowi opis jednej z trzech sytuacji. Pamiętaj, aby liczba zespołów zajmujących się daną sytuacją była jednakowa (lub zbliżona). Rozdaj uczniom właściwe opisy sytuacji. Zapoznaj ich krótko z tymi opisami, a następnie przedstaw treść zadania do wykonania. Upewnij się, czy wszystko jest jasne, dopytując zespoły o to, co mają zrobić. Odpowiedz na ewentualne pytania. Ogłoś, że zespoły mają maksymalnie 20 minut na zrealizowanie pierwszego zadania. Przypominaj o upływającym czasie. Swoje odpowiedzi uczniowie zapisują na karcie „Plan działania”.

3. Na koniec tego kroku poproś wszystkie zespoły o zaprezentowanie efektów swojej pracy. W trakcie omówienia na forum, zwróć uwagę na następujące elementy:

Sytuacja nr 1:

- *W jaki sposób można zaangażować społeczność szkolną do współpracy przy realizacji projektu?*
- *W jaki sposób i dlaczego grupa może zaangażować mieszkańców pobliskiego osiedla do współdziałania przy realizacji projektu?*
- *Co dzięki realizacji projektu zyska społeczność lokalna (np. mieszkańcy pobliskiego osiedla), a co społeczność szkolna?*

Sytuacja nr 2:

- *Jak zespół może zachęcić pozostałych uczniów i uczennice do włączenia się w przygotowanie sali?*
- *Co dzięki realizacji projektu zyska społeczność szkolna? Jakie działania mogą zostać podjęte w sali wolontariuszy/wolontariuszek po jej otwarciu?*
- *W jaki sposób różne szkolne grupy (np. koła zainteresowań) będą mogły korzystać z sali?*
- *Kto i w jaki sposób będzie czuwać nad porządkiem w sali?*
- *Czy grupa myślała np. o zapisaniu wspólnego kontraktu lub zasad obowiązujących w sali (np. szanujemy wspólny sprzęt)?*

Sytuacja nr 3:

- *Jak zespół może zachęcić pozostałych uczniów i uczennice oraz rodziców do włączenia się w organizację wydarzenia?*
- *Jakie działania mogą zostać zrealizowane w trakcie Festiwalu Talentów?*
- *Kto powinien być odpowiedzialny za organizację zbiórki?*
- *Czy uczniowie i uczennice mogą zbierać pieniądze na terenie szkoły?*

Zwróć też uwagę na różne rodzaje działań wolontariackich: na rzecz rówieśników, szkoły i społeczności lokalnej.

Przy omówieniu tej części ćwiczenia pomocne mogą być pytania:

- *Jakie zadania wskazaliście w „Planie działań”? Skupiliście się na 5 działaniach, czy dopisaliście dodatkowe zadania do wykonania? Jak oceniacie swoje decyzje?*
- *Kto i w jaki sposób może wesprzeć opisane pomysły?*
- *Jakich materiałów i narzędzi potrzebujecie do realizacji wskazanego pomysłu?*
- *Czy macie obawy związane z realizacją danego projektu? Na czym one polegają?*

4. Po zakończeniu pierwszego etapu ćwiczenia (i jego prezentacji) poproś uczniów/uczennice, aby każda z osób w zespole zastanowiła się, jakie kompetencje, wiedzę lub umiejętności może rozwinąć lub zyskać młodzież realizująca opisane działanie (etap 2). Możesz poprosić o wypisanie zespołowo odpowiedzi na jednej kartce lub indywidualnie. Na realizację tej części zadania przeznacz maksymalnie 10 minut.

Jeśli wskazanie kompetencji sprawia młodzieży trudność, warto rozdać uczestnikom/uczestniczkom wypełnioną „Kartę kompetencji” i poprosić o zaznaczenie (wstawienie znaku „X” w kolumnie przed nazwą wybranej kompetencji).

5. Podsumuj ten etap ćwiczenia wspólnie z uczniami/uczennicami. Zapytaj: *Czy wskazanie kompetencji, wiedzy, umiejętności, które może zyskać młodzież w trakcie realizacji wskazanego projektu było dla was łatwe?*

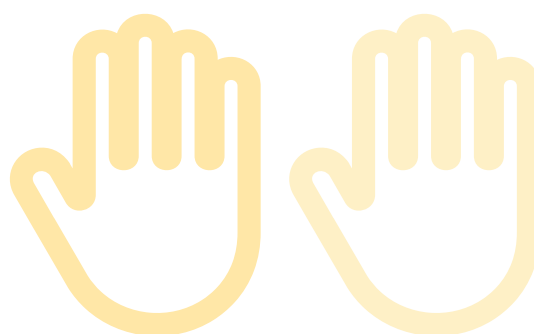
Podczas omówienia można wskazać, że niektóre z opisanych kompetencji uznawane są za kompetencje przyszłości, których od pracowników oczekiwać będą pracodawcy (raport „Future Work Skills 2020”).

Są to m.in.: zdolność do analizowania i rozwiązywania problemów, zdolność do pracy w wielokulturowym środowisku, inteligencja społeczna, inteligencja emocjonalna, myślenie kreatywne, myślenie projektowe, umiejętność krytycznego wykorzystywania nowych mediów, zdolność do rozumienia pojęć w wielu dyscyplinach, umiejętność filtrowania istotnych danych w szumie informacyjnym, umiejętność współpracy w zespołach wirtualnych.

Warto też zwrócić uwagę, że niezależnie od rodzaju wybranego działania, uczniowie i uczennice mogą rozwijać swoją wiedzę, umiejętności, a także odkrywać i doskonalić swoje kompetencje.

6. Na zakończenie spotkania podsumuj z grupą całą aktywność. Możesz skorzystać z poniższych pytań:

- *Jak zabraliście się do realizacji zadania?*
- *Jak się czuliście – czy było ciekawie, nudno, za trudno?*
- *Jak układała się praca w zespole?*
- *Co było najtrudniejsze/najłatwiejsze?*
- *Co było dla was największym wyzwaniem?*
- *Na jakie trudności napotkaliście w trakcie realizacji ćwiczenia?*
- *Co zrobilibyście inaczej gdybyście mogli wziąć udział w ćwiczeniu jeszcze raz?*
- *Czy myślicie o udziale w działaniach wolontariackich?*
- *Który z nich: na rzecz rówieśników, szkoły, społeczności lokalnej, jest dla was najbardziej interesujący?*

CO NAM DAJE WOLONTARIAT?

MATERIAŁY POMOCNICZE – OPISY SYTUACJI (etap 1)

Sytuacja nr 1:

Uczniowie i uczennice podczas ostatniego spotkania koła wolontariatu zwrócili uwagę, że plac wokół szkoły jest bardzo zaniedbany. Uszkodzone huśtawki, cztery odrapane ławeczki, dwa urwane kosze na śmieci, niewiele krzaków i drzewek. „Trzeba to zmienić. Nasza szkoła jest bardzo ładna. Byłoby naprawdę miło gdyby obok nas był piękny plac. Zróbmy coś z tym.” – z wielkim entuzjazmem powiedział Wojtek. „Tak. To jest dobry pomysł. Mój tata pracuje w sklepie ogrodniczym. Poproszę go o kilka sadzonek.” – oznajmiła z uśmiechem Małgosia. Pomysł spodobał się całej grupie. Pani Zofia, opiekunka szkolnego koła, pochwaliła uczniów i uczennice za inicjatywę podkreślając jej szczególną wartość dla społeczności lokalnej.

Młodzież od razu zabrała się do pracy. Grupa, w skład której weszło 8 aktywnych osób, samodzielnie rozdzieliła między siebie zadania. Maria i Monika były odpowiedzialne za przygotowanie szkolnego konkursu na projekt placu. Kuba, Małgosia i Paulina zgłosili się do przygotowania listów do potencjalnych sojuszników. Z kolei Wojtek, Krzysztof i Magda informowali uczniów i uczennice o realizowanej inicjatywie, zachęcając ich do włączenia się w prace porządkowe.

Pani Zofia przypomniała młodzieży o konieczności zwrócenia się z zapytaniem do urzędu dzielnicy. „Najpierw powinniśmy poprosić o zgodę lokalne władze. Zapytajmy się, czy możemy zrealizować nasz plan związany z renowacją placu. Umówię spotkanie w urzędzie.” Pani Zofia następnego dnia skontaktowała się z Wydziałem Zieleni. W ciągu tygodnia od pierwszej rozmowy odbyło się spotkanie z lokalnymi władzami, którym pomysł bardzo się spodobał. Burmistrz wyraził chęć wsparcia pomysłu – „Cieszę się, że robicie coś dla innych. To bardzo ważne! Nie tylko dla szkoły, ale i dla mieszkańców i mieszkańek osiedla. Trzymam za was kciuki. Możecie liczyć na moją pomoc.”

Od kilkunastu dni na szkolnych korytarzach rozmawiano tylko o placu wokół szkoły. Uczniowie i uczennice oraz nauczyciele i nauczycielki byli podekscytowani. Nie mogą doczekać się dnia, kiedy odbędzie się oficjalne rozpoczęcie prac porządkowych.

Wasze zadanie:

- *Wskażcie co najmniej 5 działań, jakie – waszym zdaniem – powinni zrealizować uczniowie i uczennice przed oficjalnym dniem rozpoczęcia prac porządkowych na placu?*
- *Jak zespół może włączyć pozostałych uczniów i uczennice oraz mieszkańców i mieszkanki pobliskiego osiedla do współdziałania?*
- *Skąd zespół weźmie materiały i narzędzia niezbędne do renowacji placu?*
- *Kto może pomóc w grupie w realizacji działania?*

Odpowiedzi na powyższe pytania zapiszcie w karcie „Plan działania”.

CO NAM DAJE WOLONTARIAT?

MATERIAŁY POMOCNICZE – OPISY SYTUACJI (etap 1)

Sytuacja nr 2:

Uczniowie i uczennice z klasy 6 działający w kole wolontariatu, na dwóch ostatnich spotkaniach zespołu zwracali uwagę, że w szkole brakuje miejsca, w którym mogliby się spotykać, planować i przygotowywać wspólnie działania wolontariackie. „Gdybyśmy mieli własny pokój albo małą salkę, to moglibyśmy zostawić tam wszystkie nasze materiały, a także obmyślać nowe akcje.” – powiedział Marcin. „Tak, i moglibyśmy spotykać się w czasie długiej przerwy albo po lekcjach. To byłoby super. Nie musielibyśmy poszukiwać wolnej sali. A z tym mamy często problemy.” – oznajmiła Marta.

Pan Michał – opiekun koła, pochwalił młodzież za ciekawy pomysł. „Jest jeden, mały problem. W naszej szkole nie ma wolnych pomieszczeń. Wszystkie są już zajęte.” – powiedział. Uczniowie i uczennice wyszli zasmuceni. Wszystkim spodobała się idea wspólnego miejsca, w którym będą mogli się spotykać i robić coś razem. Każdy o tym myślał.

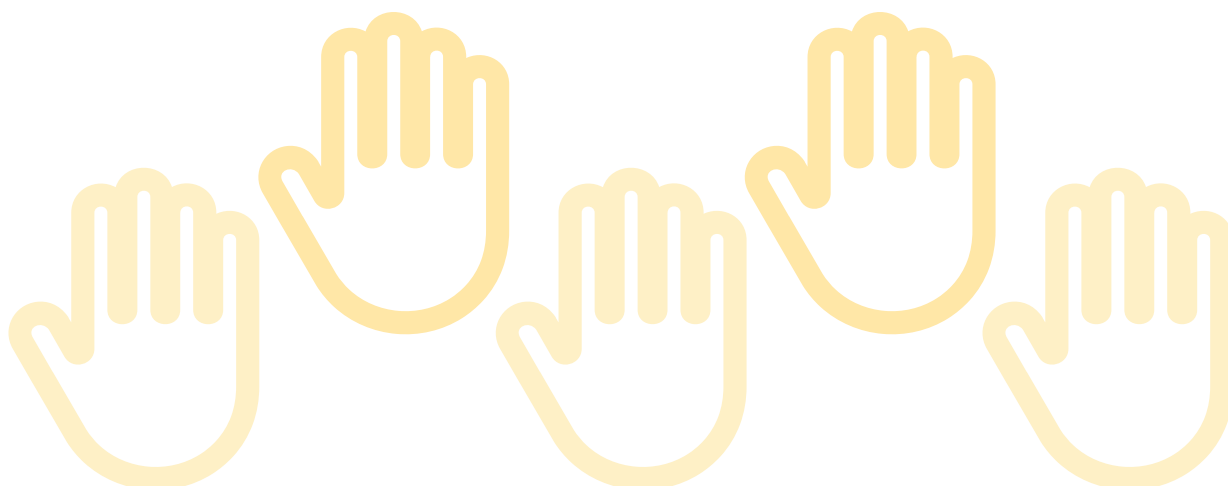
Następnego dnia grupa wybrała się na poszukiwania wolnej sali. „Na pewno coś znajdziemy. Wierzę w nas i naszą pomysłowość.” – uśmiechnął się Wojtek. Na długiej przerwie Krzysiek dowiedział się od woźnego, że na parterze, tuż za biblioteką jest mała salka, w której znajduje się składzik. Niestety pomieszczenie wymaga remontu, a stary sprzęt trzeba przenieść w inne miejsce lub wyrzucić.

Krzysiek wysłał do wszystkich wiadomość – „Spotkanie na następnej przerwie. Widzimy się przed biblioteką.” Wszyscy przybyli zaraz po dzwonku. „Słuchajcie! Mamy pomieszczenie. Musimy iść do pana Michała.” Grupa po chwili znalazła się pod pokojem nauczycielskim. Pan Michał, gdy tylko dowiedział się o salce, udał się do dyrektorki szkoły, której spodobał się przedstawiony pomysł. Po kilku rozmowach z młodzieżą dyrekcja wyraziła zgodę na przygotowanie sali dla wolontariuszy i wolontariuszek, pod warunkiem, że grupa zainicjuje remont, a utworzone pomieszczenie będzie miejscem otwartym dla wszystkich zainteresowanych uczniów i uczennic.

Wasze zadanie:

- *Wskażcie co najmniej 5 działań, jakie – waszym zdaniem – powinni zrealizować uczniowie i uczennice w celu utworzenia sali spotkań dla wolontariuszy i wolontariuszek?*
- *Jak zespół może zachęcić pozostałych uczniów i uczennice do włączenia się w remont i przygotowanie sali?*
- *Skąd zespół weźmie materiały i narzędzia niezbędne do remontu sali?*
- *Kto może pomóc w grupie w realizacji działania?*

Odpowiedzi na powyższe pytania zapiszcie w karcie „Plan działania”.

CO NAM DAJE WOLONTARIAT?

MATERIAŁY POMOCNICZE – OPISY SYTUACJI (etap 1)

Sytuacja nr 3:

Kuba i Małgosia z klasy 6 zgłosili się do swojej wychowawczynie, aby opowiedzieć jej o sytuacji Szymona, ucznia klasy 4, który uległ poważnemu wypadkowi. Jak dowiedzieli się od swoich rodziców, mama i tata Szymona robią wszystko, aby znaleźć odpowiednie środki konieczne na sfinansowanie kosztownego leczenia. Mama chłopca zaraz po wypadku zrezygnowała z pracy, aby zająć się synem. Z kolei pensja ojca Szymona wystarcza zaledwie na pokrycie podstawowych kosztów leczenia – zakup leków i opatrunków.

Kuba i Małgosia zaproponowali, aby w szkole zorganizować festiwal talentów połączony z rodzinnymi konkursami sportowymi, z którego dochód zostanie przeznaczony na pokrycie kosztów leczenia i rehabilitację Szymona.

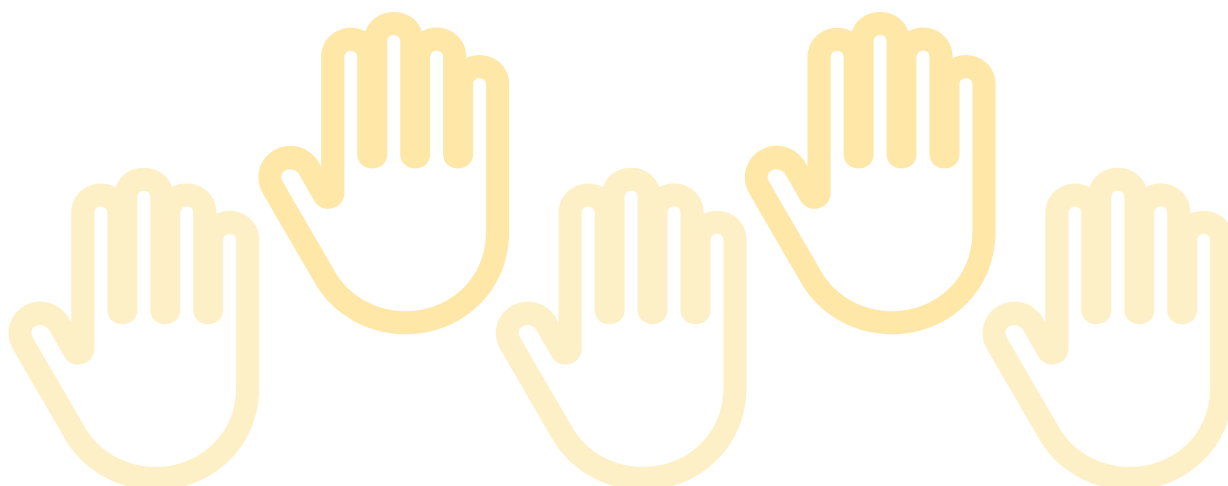
„To byłoby naprawdę ważne wydarzenie. Nasi koledzy i koleżanki mogliby wspólnie bawić się z rodzicami, brać udział w konkursach, a my przy okazji zorganizowalibyśmy zbiórkę na leczenie Szymona.” – powiedział Kuba. „Możemy także poprosić koło plastyczne o przygotowanie prac na licytację, a koło teatralne o wystawienie przedstawienia teatralnego.” – dopowiedziała Małgosia.

Wychowawczynie opowiedziała o pomysle radzie pedagogicznej. Wszystkim spodobał się pomysł festiwalu połączonego z rodzinnymi rozgrywkami.

Wasze zadanie:

- *Wskażcie co najmniej 5 działań, jakie – waszym zdaniem – powinni zrealizować uczniowie i uczennice, aby zorganizować festiwalu talentów?*
- *Jak zespół może zachęcić pozostałych uczniów i uczennice oraz rodziców do włączenia się w organizację wydarzenia?*
- *Skąd zespół weźmie materiały i narzędzia niezbędne do przygotowania i organizacji festiwalu?*
- *Kto może pomóc w grupie w realizacji działania?*

Odpowiedzi na powyższe pytania zapiszcie w karcie „Plan działania”.

CO NAM DAJE WOLONTARIAT?

MATERIAŁY POMOCNICZE – PLAN DZIAŁANIA (etap 1)

Wskaźcie co najmniej 5 działań, jakie powinni zrealizować uczniowie i uczennice. Określcie, co jest potrzebne do ich wykonania, a także dopiszcie, kto i jak może pomóc w realizacji poszczególnych działań.

LP	DZIAŁANIE	CO JEST POTRZEBNE DO REALIZACJI ZADANIA?	KTO I JAK MOŻE POMÓC W REALIZACJI ZADANIA?
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

CO NAM DAJE WOLONTARIAT?

MATERIAŁY POMOCNICZE – KARTA KOMPETENCJI (etap 2)

Zaznacz, jakie umiejętności lub kompetencje może rozwinąć uczeń lub uczennica realizujący/a działanie wolontariackie? Możesz także dopisać własne odpowiedzi.

Uczy się planować i realizować różne działania	Uczy się samodzielności
Poznaje nowe słowa	Staje się odporny na stres
Uczy się pracować metodą projektu	Uczy się asertywności
Uczy się analizować różne problemy i wyciągać z nich wnioski	Staje się odpowiedzialny/a
Uczy się współpracować w zespole	Buduje pozytywne relacje z innymi
Staje się komunikatywny/a	Mobilizuje innych do działania
Rozwija swoją kreatywność	Terminowo wykonuje powierzone mu zadania
Rozumie siebie i własne emocje	Potrafi dzielić obowiązki w zespole
Zachowuje się stosownie w zależności od sytuacji	Jest zorientowany/a na cel
Uczy się współpracować w zespołach wirtualnych	Jest samodzielny/a
Uczy się współpracować w zespołach wielokulturowych	Uczy się empatii
Uczy się współpracować z osobami o specjalnych potrzebach	
Uczy się sumienności	
Uczy się dokładności	
Uczy się dzielić zadania w zespole	

DOCENIAMY I MOTYWUJEMY (1)

Formy i techniki pracy: praca w grupach

Czas trwania: 90 minut

Cel: pobudzenie aktywności młodzieży

Co będzie potrzebne: duże arkusze papieru, kolorowe flamastry, taśma do przyklejania arkuszy do ściany

Przebieg:

Położ w różnych częściach sali trzy duże arkusze papieru. Napisz na nich: *Moje talenty to...*, *Lubię robić...*, *Jakie potrzeby ludzi i zwierząt zauważam w moim najbliższym otoczeniu?* Przy każdym z arkuszy zostaw flamastry.

Młodzież ma 15 minut na spacer dookoła arkuszy; w tym czasie powinna dopisywać odpowiedzi na pytania. Swoje odpowiedzi każdy powinien podpisać. Do każdego z arkuszy każdy może podchodzić po kilka razy.

Po upływie 15 minut powieś arkusze na ścianie. Daj 5 minut, by każdy uczeń mógł się z nimi zapoznać. Podziel młodzież na zespoły. W każdym z nich powinno znaleźć się od 4 do 6 osób.

Zadaniem grup jest wymyślenie historii zaangażowania w wolontariat na podstawie tego, co poszczególne osoby napisały na arkuszach. Każda grupa pisze jedną historię, ma na to 15 minut – wymyślona historia ma się odnosić do jednej osoby z innej grupy lub zupełnie wymyślonej na podstawie różnych opisów. Może być ona spisana, narysowana lub przedstawiona podczas scenki. Ważne jest to, by wymyślone historie odwoływały się jedynie do tego, co znajduje się na arkuszach, a nie odnosiły do realnych sytuacji (na przykład Tomek może już się angażować w wolontariat na rzecz zwierząt, więc wymyślana historia jego wolontariatu powinna odnosić się do czegoś innego).

W historii pokazanej przez każdą z grup powinny zawierać się odpowiedzi na pytania (dobrze, jak będą gdzieś spisane w widocznym miejscu):

- *Co robi bohater w ramach swojego wolontariatu?*
- *Z jaką instytucją współpracuje?*
- *Kto jest sojusznikiem bohatera?*
- *Co jest dla bohatera ważne?*
- *Jakie swoje talenty wykorzystuje?*
- *Czego się bohater uczy podczas swojego wolontariatu?*

Po zakończeniu pracy, każda z grup prezentuje swoją pracę reszcie osób. Ma na to 5 minut.

Nauczyciel pyta grupę, jak się czuła podczas ćwiczenia, polegającego na projektowaniu historii. Zadaje pytania: *Co było łatwe w tym ćwiczeniu? Co było wyzwaniem?* Odnosi się bezpośrednio do osób, które były bohaterami historii, jak się czuły jako podmiot ich projekcji. Warto przygotować się na różnego rodzaju odczucia i emocje.

Rolą nauczyciela jest zwrócenie uwagi na różnorodność talentów, potrzeb i możliwości, które są związane z zaangażowaniem w wolontariat.

DOCENIAMY I MOTYWUJEMY (2)

Formy i techniki pracy: praca w grupie

Czas trwania: 15 minut

Cel: pobudzenie poczucia zespołowości

Co będzie potrzebne: brak

Przebieg:

Poproś uczniów i uczennice, by utworzyli koło, stojąc do siebie plecami. Zadaniem grupy jest policzenie do dwudziestu – podczas liczenia liczbę wypowiada tylko jedna osoba, jeśli wypowiedzą ją dwie osoby w tym samym czasie, należy zacząć od początku.

Dokonajcie dziesięciu prób (ta zabawa przebiega bardzo dynamicznie). Możliwe, że grupie nie uda się policzyć do 20 podczas ustalonej liczby prób. Daj grupie 3 minuty na ustalenie systemu – podczas omawiania grupa może się ze sobą swobodnie komunikować. Gdy czas minie, grupa wraca do kręgu, stojąc do siebie plecami i ponownie próbuje wykonać zadanie.

Jeśli grupa zna zadanie z liczeniem, możesz wykorzystać inne warianty realizacji zadania bez słów (np. poproś grupę, by ustawiła się w rzędzie, w którym pierwsza osoba urodziła się najbliżej daty 1 stycznia, a ostatnia 31 grudnia, a pomiędzy nimi reszta osób w rosnącej kolejności). Zadanie należy wykonać bez użycia słów.

Zadaj pytanie grupie, co było wyzwaniem w tym zadaniu oraz co sprawiło, że udało się je wykonać. Rolą nauczyciela jest zwrócenie uwagi na to, że czasami podczas komunikacji w grupie pojawiają się problemy. Ważne jest to, by wspólnymi siłami dążyć do takiej komunikacji, która gwarantuje sukces zadania. Podczas podsumowania możesz zapytać grupę (i spisywać na arkuszu ich pomysły) o to, co wpływa na dobrą komunikację w zespole.

DOCENIAMY I MOTYWUJEMY (3)

Formy i techniki pracy: praca w grupie

Czas trwania: 10 minut

Cel: pobudzenie poczucia zespołowości; poznanie innych członków grupy

Co będzie potrzebne: krzesła w liczbie takiej, ilu jest członków grupy minus jeden

Przebieg:

Ustawcie krzesła w kręgu, tak by w środku była przestrzeń do przemieszczania się. Grupa siada na krzesłach, jedna osoba na ochotnika stoi w środku i mówi: „wszyscy, którzy tak jak ja” lubią/nie lubią... i tutaj może się pojawić cokolwiek: „...lubią czekoladę”, „...nie lubią chodzić na basen”, „...lubią czytać kryminały” czy „...słuchać muzyki poważnej”. Osoby, które identyfikują się z tym, co mówi osoba stojąca wstają i zmieniają swoje miejsce. Uwaga! Nie można zająć krzesła, które stoi bezpośrednio przy tym, na którym się siedziało. Osoba, której nie udało się zająć żadnego z krzesła, kontynuuje zabawę. Powtórzcie grę kilkanaście razy – bywa, że grupa się bardzo w nią wczuwa i chce więcej powtórzeń – warto jej to umożliwić.

Zapytaj grupę, czego się dowiedziało o innych osobach z grupy. Podkreśl, że fajniej się ze sobą pracuje, jeśli się siebie bliżej zna. Warto wykorzystywać różne formy na poznanie innych osób z grupy.

Możesz zapytać grupę, czy zna podobne ćwiczenia na poznanie i je wykorzystać. Włączenie pomysłów grupy na poznanie innych sprzyja jej otwarciu.

DOCENIAMY I MOTYWUJEMY (4)

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca indywidualna

Czas trwania: 20 minut

Cel: docenienie członków grupy; kształtowanie umiejętności udzielania informacji zwrotnej

Co będzie potrzebne: kartki papieru oraz długopisy, koperty

Przebieg:

To zadanie najlepiej wykonać z grupą, która już ze sobą jakiś czas pracuje (np. w połowie roku szkolnego). Poproś grupę, by stanęła w dwóch rzędach naprzeciwko siebie. Osoby, które stoją do siebie twarzą w twarz tworzą pary – każdy na kopercie zapisuje imię osoby, która stoi naprzeciwko. Zadaniem każdego z grupy jest napisanie krótkiego listu do osoby, której imię widnieje na kopercie.

W liście zawiera odpowiedzi na pytania:

- *Dzięki Tobie nauczyłem się/ potrafię...*
- *Jesteś dla mnie ważny, ponieważ...*
- *Lubię, kiedy Ty...*

Na napisanie listów grupa ma 5 minut. Po zakończeniu, listy są wkładane do koperty i przekazywane osobom, do których zostały napisane. Teraz jest czas na przeczytanie listów – każdy robi to indywidualnie.

Nauczyciel pyta uczniów, jak się czuli podczas ćwiczenia, czego się dowiedzieli o sobie z listu. Dla niektórych osób to zadanie mogło być trudne, ważne jest to, by osoba prowadząca nie oceniała negatywnie potencjalnych trudności.

Można zapytać, czy ktoś z grupy chce się podzielić treścią listu i swoimi przemyśleniami, tym czego się dowiedział o sobie. List jest formą informacji zwrotnej udzielanej członkom grupy.

DOCENIAMY I MOTYWUJEMY (5)

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca indywidualna, praca w parach

Czas trwania: 30 minut

Cel: docenienie sukcesy członków grupy

Co będzie potrzebne: kolorowe kartki papieru oraz flamastry (liczba taka, ile członków grupy), taśma papierowa

Przebieg:

To zadanie najlepiej wykonać z grupą, która już ze sobą jakiś czas pracuje nad realizacją wspólnego zadania. Rozdaj każdej osobie kartkę oraz flamaster. Poproś, by każda osoba narysowała na niej obrys swojej dłoni. Każda osoba w miejscach odrysu palców zapisuje to, co uważa za największy swój sukces w projekcie, który realizuje. Po 5 minutach dobierz uczestników w pary – każda osoba przedstawia w swojej parze swoje sukcesy oraz mówi, dlaczego uważa to za sukces. W trakcie tej wymiany można na swoich kartkach dopisywać nowe sukcesy – jest bardzo prawdopodobne, że członkowie grupy przypomną sobie o nich podczas rozmowy. Na koniec przyklej kartki na ścianę tworząc „plakat sukcesów grupy”.

Zadaj pytanie grupie, co było wyzwaniem w tym zadaniu oraz co sprawiło, że udało się je wykonać. Rolą nauczyciela jest zwrócenie uwagi na to, że czasami podczas komunikacji w grupie pojawiają się problemy. Ważne jest to, by wspólnymi siłami dążyć do takiej komunikacji, która gwarantuje sukces zadania. Podczas podsumowania możesz zapytać grupę (i spisywać na arkuszu ich pomysły) o to, co wpływa na dobrą komunikację w zespole.

SZUKAMY ORGANIZATORÓW WOLONTARIATU W NASZEJ OKOLICY

Formy i techniki pracy: praca w grupach

Czas trwania: 90 minut

Cele: definiowanie organizacji i instytucji na różnych szczeblach terytorialnych, w których można się zaangażować w wolontariat

Co będzie potrzebne: duże arkusze papieru, kolorowe flamastry

Przebieg:

Narysuj na dużych arkuszach papieru pięć dużych kół (jedno koło – jeden arkusz). W każdym z nich, w centralnym punkcie, napisz: SZKOŁA, DZIELNICA/ULICA, MIEJSCOWOŚĆ, WOJEWÓDZTWO, KRAJ. Podziel klasę na pięć grup i każdej z nich przekaz jeden arkusz (jeśli grup jest mniej, przekaz pod dwa arkusze, a jednej grupie jeden – najlepiej z napisem kraj). Każda grupa ma za zadanie wypisać organizacje/instytucje, które znają z podanego zakresu terytorialnego. Uczniowie mogą wypisywać również te instytucje, co do których nie mają pewności, że współpracują z wolontariuszami. Czas na wykonanie zadania – 15 minut.

Po zakończonym zadaniu grupy wymieniają się arkuszami. Grupy w tym samym składzie dopisują do instytucji możliwe zakresy zaangażowania się wolontariackiego (np. dom seniora – czytanie książek osobom, które niedowidzą). Po 15 minutach arkusz wraca do grupy, która wypisywała miejsca. Grupa ma za zadanie zakreślić te obszary działania, które ich najbardziej interesują i odpowiedzieć na pytanie, dlaczego ta aktywność najbardziej do nich przemawia? Możliwe, że to zadanie każda z osób w grupie będzie chciała wykonać indywidualnie – warto stworzyć na to przestrzeń. Ostatnim krokiem w tym ćwiczeniu jest prezentacja na forum treści swoich arkuszy. Każda grupa przedstawia, co ich najbardziej zaskoczyło, co ich zainspirowało, co wykorzystają w swojej dalszej pracy wolontariuszy.

Rolą nauczyciela jest zwrócenie uwagi na różnorodność miejsc, w których można się zaangażować jako wolontariusz. Ważne jest podkreślenie, że wypisane miejsca bardzo często się od siebie różnią, co sprzyja tworzeniu różnorodnej oferty dla wolontariuszy, ale też możliwości zaangażowania się osób o różnych potrzebach.

PRZYGOTOWUJEMY SIĘ DO LOKALNEJ DIAGNOZY – JAK DOBIERAĆ METODY BADAWCZE?

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca indywidualna, praca w parach

Czas trwania: 30 minut

Cele: dobieranie adekwatnych narzędzi badawczych do pytań badawczych

Co będzie potrzebne: długopisy, tabela poniżej dla każdej grupy

Przebieg:

Poproś uczniów, by w małych grupach przeczytali pytania badawcze dotyczące podwórka i zdecydowali (po krótkiej dyskusji):

- *Czy są to pytania do badania ilościowego czy jakościowego?*
- *Jakich narzędzi badawczych spośród wymienionych poniżej tabeli użyliby, by znaleźć odpowiedzi na te pytania*
- *Jakie metody są odpowiednie do realizacji badań ilościowych, a jakie do ilościowych?*

Wybrane metody badawcze:

- ankieta papierowa
- dwa kosze podpisane TAK i NIE, do których wrzuca się piłeczki ping-pongowe zgodnie z odpowiedzią
- wywiad, rozmowa badawcza
- duża płachta papieru/prześcieradło rozwieszona między drzewami/na trzepaku, na którym przechodnie wpisują/rysują swoje propozycje
- tabelka z przedziałem liczbowym 0-10/10-20/20-30 rozrysowana kredą na chodniku, którą przechodnie uzupełniają wpisując ✓ w odpowiednie miejsce w tabeli.

Podsumuj wypowiedzi uczniów, podkreślając, że aby uzyskać dane ilościowe można również stosować działania animacyjne. To metody bardziej angażujące badanych, atrakcyjne wizualnie – np. kosze, do których wrzuca się piłeczki, czy tabelkę narysowaną kredą jak gra w klasy. Są też adekwatne do tematu badań, nawiązują do gier podwórkowych i zwracają uwagę przechodniów.

Zwróć uwagę na to, że najlepszym sposobem na uzyskanie danych jakościowych jest rozmowa badawcza albo wywiad. Czasem jednak, szczególnie gdy pytamy o konkretne, zawężone kwestie (jak na przykład rodzaj zabawek na placu zabaw), możemy poprosić badanych, by wzięli udział w działaniach animacyjnych, takich jak rysowanie czy wpisywanie odpowiedzi na wspólnej karcie. Będzie to bardziej atrakcyjne, a wciąż pozwoli nam opracować zgromadzone w ten sposób dane.

Warto takie ćwiczenie przeprowadzić z uczniami, zanim samodzielnie zaczną planować swoje badanie. Jest ono okazją do nauki formułowania pytań oraz doboru adekwatnych narzędzi. Tabelę możecie wykorzystać także przy projektowaniu własnej diagnozy.

PYTANIE BADAWCZE	ILOŚCIOWE CZY JAKOŚCIOWE?	METODA BADAWCZA
Ile osób mieszka w Pani klatce?		
Jak często chodzi Pan na plac zabaw z wnuczką?		
Co Pani sądzi o naszym podwórku?		
Jakie zabawki powinny być na naszym placu zabaw?		
Czy czuje się Pani bezpiecznie na naszym podwórku?		
Co wpływa na to, że nie czuje się Pan bezpiecznie na naszym podwórku?		
Co należało by zmienić, żeby podnieść poziom bezpieczeństwa na naszym podwórku?		

Poprawne odpowiedzi:

PYTANIE BADAWCZE	ILOŚCIOWE CZY JAKOŚCIOWE?	METODA BADAWCZA
Ile osób mieszka w Pani klatce?	Ilościowe	tabelka z przedziałem liczbowym 0-10/10-20 /20-30 rozrysowana kredą na chodniku, którą przechodnie uzupełniają wpisując ✓ w odpowiednie miejsce w tabeli
Jak często chodzi Pan na plac zabaw z wnuczkami?	Ilościowe	ankieta papierowa
Co Pani sądzi o naszym podwórku?	Jakościowe	wywiad, rozmowa badawcza
Jakie zabawki powinny być na naszym placu zabaw?	Jakościowe	duża płachta papieru/prześcieradło rozwieszona między drzewami/na trzepaku, na którym przechodnie wpisują/ rysują swoje propozycje
Czy czuje się Pani bezpiecznie na naszym podwórku?	Ilościowe	dwa kosze podpisane TAK i NIE, do których wrzuca się piłeczki ping-pongowe zgodnie z odpowiedzią
Co wpływa na to, że nie czuje się Pan bezpiecznie na naszym podwórku?	Jakościowe	wywiad, rozmowa badawcza
Co należało by zmienić, żeby podnieść poziom bezpieczeństwa na naszym podwórku?	Jakościowe	wywiad, rozmowa badawcza

PRZYGOTOWUJEMY SIĘ DO LOKALNEJ DIAGNOZY – JAK ZADAWAĆ PYTANIA BADAWCZE?

Formy i techniki pracy: praca w grupie

Czas trwania: 30 minut

Cele: przećwiczenie sposobu formułowania pytań badawczych

Co będzie potrzebne: schemat dla każdej grupy, flamastry

Przebieg:

Podziel uczniów na grupy. Poproś, by spróbowali uzupełnić graf z następnego strony o główne i szczegółowe pytania badawcze dotyczące podwórka. Pytania powinny się różnić w zależności od obszaru badawczego, który wybiorą uczniowie. Obszary znajdują się w niebieskich elipsach.

Pytania główne wpisywane są w zielone okręgi, a pytania szczegółowe, które uczniowie chcieliby zadawać swoim rozmówcom należy zapisać w czerwonych bokсах.

Na forum omówcie przygotowane przez uczniów schematy. Przyjrzyjcie się przykładowi dotyczącemu mieszkańców. Zapytaj uczniów: Od których pytań jest łatwiej zacząć: od szczegółowych, czy głównych?

**NASZE
PODWÓRKO**

BEZPIECZEŃSTWO

PLAC ZABAW

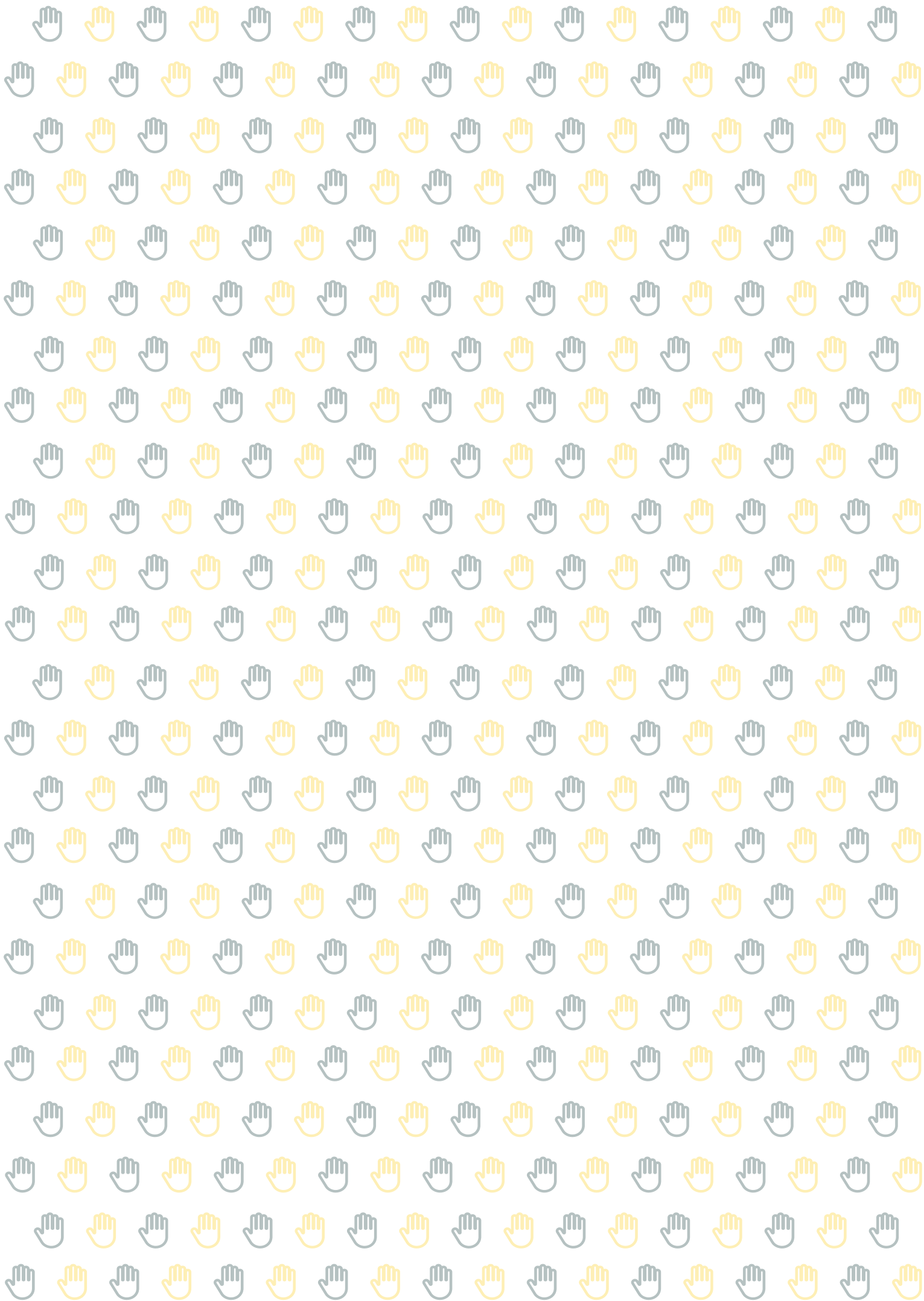
KAWIARNIA

MIESZKAŃCY

Jak bardziej
zintegrować okolicznych
mieszkańców?

Czy zna Pan swoich sąsiadów?
Czy często Pan się z nimi spotyka?
Jak lubi Pan spędzać czas wolny?
Jak spędza Pan czas wolny z sąsiadami?
Co jest największym problemem
w relacjach sąsiedzkich?

...

ROZDZIAŁ 5.

SCENARIUSZE WARSZTATÓW I SPOTKAŃ Z WOLONTARIUSZAMI – PROPOZYCJE

W programie „Kto na ochotnika” trenerzy i animatorzy pracowali z zespołami nauczycielskimi, liderami uczniowskiego wolontariatu a także z grupami uczniów zaangażowanych w szkolne działania. Prowadzone warsztaty dotyczyły budowania i integracji grupy, planowania i realizacji działań (w tym diagnozy), a także przygotowywania prezentacji działań lokalnej społeczności. Zrealizowane warsztaty opracowaliśmy w postaci gotowych scenariuszy do wykorzystania przez opiekunów samorządu uczniowskiego, klubów i kół wolontariuszy w bieżącej pracy. Można je zrealizować w całości lub wykorzystać wybrane ćwiczenia.

WARSZTAT 1.

TWORZYMYSY GRUPĘ, CZYLI ĆWICZENIA NA DOBRY POCZĄTEK

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca w dwójkach

Czas trwania: 60 minut

Cele: poznanie uczniów (np. członków klubu, SU); integracja i budowanie zaufania w grupie; wypracowywanie wspólnych strategii działania

Co będzie potrzebne: kłębek miękkiej włóczki, stoper, karty bingo, koc piknikowy

Informacje dodatkowe: Ćwiczenia na dobry początek to przykładowe aktywności do wykorzystania na początku współpracy z wolontariuszami. Każde ćwiczenie z podsumowaniem zajmuje około 15 minut. Jeśli dopiero budujesz grupę, możesz tych ćwiczeń przeprowadzić kilka; w trakcie rocznej pracy sięgaj do różnych ćwiczeń integrujących, adekwatnych do etapu, na którym twoi uczniowie się znajdują.

Więcej wskazówek znajdziesz na stronach: <http://cdw.edu.pl> i <http://zabawy.zielonagrupa.pl> [dostęp 30.10.2017]
http://www.mlodziez.org.pl/sites/mlodziez.org.pl/files/publication/557/energizery_pdf_78177.pdf [dostęp 30.10.2017].

Przebieg:

Ćwiczenie – Sieć (10 minut). Usiądź z całą grupą w kręgu i zaprosz uczniów i uczennice do małej rozgrzewki, która pozwoli im się lepiej poznać. Zaczynij zabawę od siebie – trzymając kłębek włóczki, powiedz swoje imię oraz to co lubisz robić/ to, co ci wychodzi najlepiej (tu możesz wprowadzić dowolny typ informacji, na której szczególnie ci zależy). Warto przyjąć jakiś limit zdań. Zapytaj, kto choć w jednej z wypowiedzianej przez siebie kwestii ma podobnie (np. ma to samo imię/ jest w tym samym dobry/dobra). Odrzuć kłębek do wybranej zgłoszonej osoby, jednocześnie trzymając końcówkę sznurka.

Osoba, która odebrała kłębek zaczyna wypowiedź od tego, co ją łączy z osobą poprzednią; następnie dodaje swoje informacje, pytając znów pozostałych uczniów: *Kto ma tak jak ja?* Do wybranej osoby odrzuca kłębek, trzymając za nić w taki sposób, wytworzyło się kolejne połączenie. Ćwiczenie doprowadzamy do momentu, aż wszystkie osoby będą połączone nitką. W ten sposób między uczestnikami tworzy się sieć.

Kiedy już wszyscy się wypowiedzą, a sieć jest mocna i naprężona (warto tego dopilnować), pociągnij ją w jedną i drugą stronę. Zapytaj uczniów: *Co się stało? Czy cała grupa się ruszyła?*

Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że od tej pory są ze sobą powiązani, tworzą grupę, którą łączą wspólne cechy i wspólne zadania do wykonania. Zapowiedz, że w trakcie dalszej pracy wszyscy jej członkowie będą w różny sposób na siebie oddziaływać.

Warto złożyć tak powstałą sieć w klasie. Możecie ją wykorzystać do stworzenia odznaki/plakatu koła wolontariatu (np. tworząc litery z sieci, obramowanie, wzory itp).

Ćwiczenie – Chciałbym/chciałabym wiedzieć (10 minut). To dynamiczne ćwiczenie, które polega na rozmowie z drugą osobą w określonym czasie na narzucony przez prowadzącego temat. W trakcie aktywności zadajemy kolejno kilka pytań, aby uczestnicy mieli możliwość rozmowy z kilkoma osobami. W każdej rundzie (czyli przy zmianie osoby) pada inne pytanie.

Oto przykładowe pytania lub zdania do dokończenia:

1. *Co lubię robić w wolnym czasie?*
2. *Z czego jestem dumny i dlaczego?*
3. *Co lubię w swojej szkole, swojej okolicy?*
4. *Gdybym mógł coś zmienić, co bym zrobił?*
5. *Za 10 lat będę...*
6. *Po przyjeździe do domu marzę o tym by...*

Możesz w rundce zaproponować inne, bieżące i ważne dla waszej grupy pytania/zdania do dokończenia. Podczas rozmowy każda osoba ma na swoją wypowiedź jedną minutę.

To ćwiczenie wymaga odpowiedniej aranżacji przestrzeni. W wariancie pierwszym ustaw dwa kręgi krzeseł (krąg wewnętrzny i zewnętrzny), tak aby siedzący uczestnicy byli skierowani do siebie twarzami. Przed kolejnymi rundami ćwiczenia krąg wewnętrzny przesiada się o jedno miejsce w lewo, a krąg zewnętrzny – o dwa miejsca w prawo. W wariancie drugim przygotuj w sali przestrzeń do swobodnego poruszania się większej grupy. Uczestnicy zabawy przemieszczają się swobodnie po sali między rundami kolejnych pytań. Na hasło STOP znajdują osobę do rozmowy.

Ćwiczenie możemy zakończyć rundą podsumowującą, podczas której wybrani uczniowie i uczennice mogą podzielić się z pozostałymi ciekawymi informacjami, które usłyszeli od swoich rozmówców.

Ćwiczenie – BINGO (10 minut). To ćwiczenie daje możliwość poznania i porozmawiania o motywacji do bycia wolontariuszem/członkiem samorządu uczniowskiego itp. Każdy uczeń otrzymuje przygotowaną wcześniej kartę BINGO (możesz wykorzystać poniższą lub wymyślić własną, z adekwatnymi dla waszej grupy stwierdzeniami).

Zadaniem ucznia jest znalezienie jak najszybciej osób, które na podane stwierdzenia odpowiedzą TAK. Uczestnicy mogą swobodnie przemieszczać się po sali; na sygnał zaczynają grę. Imiona swoich rozmówców uczniowie zapisują pod stwierdzeniami. Zwróć uwagę uczniom, by imiona na karcie należały do różnych osób. Osoba, która zapełni wszystkie pola różnymi imionami woła BINGO. Gra się kończy i jest czas na podsumowanie odpowiedzi.

Znajdź osoby, które odpowiedzą TAK na poniższe stwierdzenia:

Jestem tu, bo chcę poznać przyjaciół.	Jestem tu, bo chcę się czegoś nauczyć.	Jestem tu, bo są tu moje koleżanki/koledzy.
Jestem tu, bo chcę zrobić coś dla innych.	Jestem tu, bo mam czas.	Jestem tu, bo ktoś mi mówił, że jest fajnie.
Jestem tu, bo jestem ciekawy, jak jest być wolontariuszem.	Jestem tu, bo mi się nudzi.	Jestem tu, bo Pani mnie zaprosiła.
Jestem tu, bo lubię pomagać.	Jestem tu, choć sam nie wiem dlaczego.	Jestem tu, bo znam fajnych wolontariuszy i chcę być jak oni.

Zakończ ćwiczenie rundą bez przymusu. Zadaj uczniom pytania: *Czy z odpowiedzią twierdzącą na jakieś stwierdzenie były szczególnie trudności? Czego dotyczą te stwierdzenia?*

Ćwiczenie – Niemożliwe/Możliwe (15 minut). Poproś wszystkie dzieci, by stanęły na rozłożonym wcześniej kocu (albo grubym kawałku arkusza szarego papieru). Zadaniem uczniów będzie odwrócenie koca (arkusza papieru) na drugą stronę bez użycia rąk i – jednocześnie – bez schodzenia z niego.

W trakcie zmagania grupy przyglądaj się uczniom:

Jak się ze sobą komunikują? Czy planują jakąś wspólną strategię? Jakie role przyjmują w grupie poszczególni jej członkowie? Jak sobie radzą z niepowodzeniem lub trudnościami? Czy sobie pomagają? Czy mają ze sobą kontakt fizyczny? Czy ufają sobie nawzajem?

Daj uczniom tyle czasu, by zadanie zakończyło się ich sukcesem. Ćwiczenie zakończ oklaskami podkreślając, że w zadaniu tym tworzyli grupę mierzącą się z wyzwaniem, którego pokonanie możliwe było tylko przy udziale każdej osoby stojącej na kocu.

Zapytaj uczniów, jak się czuli próbując wykonać zadanie: *Co było trudne? Czy wierzyli, że im się uda? Jak pracowali? Podkreśl, że jako stali wolontariusze też będą tworzyć zespół, który musi ze sobą rozmawiać, wymyślać różne strategie działania, dyskutować o nich, uwzględniać różne propozycje.*

WARSZTAT 2.

TWORZYMY GRUPĘ – POZNAJEMY NASZE POTRZEBY I OCZEKIWANIA

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca indywidualna

Czas trwania: 45 minut

Cele: określenie potrzeb i potencjału każdego z członków i całej grupy; zdefiniowanie celów i oczekiwań każdego członka grupy; uświadomienie sobie własnych motywacji uczestnictwa, silnych stron oraz trudności, których się obawiamy

Co będzie potrzebne: karteczki samoprzylepne w 3 kolorach (minimum po jednej karteczce na uczestnika), markery, długopisy, plansza ilustrująca trzy elementy (rycerz, smok, zamek)

Informacje dodatkowe: warsztat przygotowany jest w 2 wariantach – z podziałem na grupy wiekowe (wariant I – klasy IV-VIII szkoły podstawowej; wariant II – klasy I-III szkoły podstawowej)

Przebieg:

Wariant 1.

Wyjaśnij uczniom cele spotkania. Pokaż im przygotowaną wcześniej planszę – może to być duża tablica, na której umieścisz elementy wycięte z karty pracy zamieszczonej na stronie www.ochotnicy.ceo.org.pl, wskazując i objaśniając jej poszczególne elementy:

- RYCERZ/RYCERKA: mocne strony, czyli to co możemy wnieść do grupy;
- SMOK: przeszkody/obawy czyli to, co może przeszkodzić w osiągnięciu celu i pełnym uczestnictwie w grupie;
- ZAMEK: moje oczekiwania czyli to, co chcę osiągnąć pracując z grupą;

Każdemu elementowi przyporządkuj jeden kolor odpowiadający kolorom karteczek samoprzylepnych. Każdy uczeń dostaje trzy karteczki samoprzylepne, na których zapisuje swoje odpowiedzi na pytania powiązane z elementami planszy:

- *Jakie są moje mocne strony/zalety, które pomogą osiągnąć grupie zamierzony cel?* (RYCERZ)
- *Czego się obawiam? Co może być trudne? Co może mi przeszkodzić w realizacji celów i pełnym udziale w pracach grupy?* (SMOK)
- *Co chcę osiągnąć, pracując z grupą?* (ZAMEK)

Podkreśl, że uczniowie mogą zapisać więcej niż jedną odpowiedź na dane pytanie, pamiętając jednak o tym, by każda odpowiedź znalazła się na jednej karteczce typu post-it (we właściwym, przypisanym danemu elementowi kolorze).

Spisane odpowiedzi uczniowie przyklejają w odpowiednim miejscu na przygotowanej planszy. Po zakończeniu pracy zachęć ich do indywidualnego zapoznania się z odpowiedziami innych. Na koniec uporządkuj te odpowiedzi, wskazując stwierdzenia, które najczęściej się powtarzają. Podkreśl zwłaszcza mocne strony członków grupy.

Zapytaj grupę jak im się pracowało: *Czy któreś pytanie było szczególnie trudne/łatwe? Czy w odpowiedziach kolegów coś ich zaskoczyło?* Spiszcie (udokumentujcie) odpowiedzi w wygodnej formie (np. w formie plakatu). Zapis ten może towarzyszyć waszym spotkaniom – dzięki temu uczniowie będą mogli co jakiś czas konfrontować się ze swoimi oczekiwaniami, trudnościami i celami.

Podczas kolejnych spotkań klubu możesz zadawać uczniom pytania skłaniające do refleksji nad danymi odpowiedziami (np. *Co nowego pojawiło się wśród twoich oczekiwań? Może napotkałeś/aś na jakieś nowe, nieoczekiwane trudności?*).

Wariant 2.

Zaproś uczestników do ćwiczenia, w którym sięgniesz do znanych wszystkim postaci rycerzy/rycerek, smoków i zamków.

Pokaż wcześniej uczniom planszę – może to być duża tablica, na której umieścisz elementy graficzne ilustrujące:

- RYCERZA/RYCERKĘ: mocne strony, czyli to co możemy wnieść do grupy;
- SMOKA: przeszkody/obawy czyli to, co może przeszkodzić w osiągnięciu celu i pełnym uczestnictwie w grupie;
- ZAMEK: moje oczekiwania czyli to, co chcę osiągnąć pracując z grupą.

Zapytaj uczniów, jakie mają skojarzenia z tymi obrazami. Następnie podziel dzieci na 3 grupy. Każdej grupie rozdaj rozsypankę z hasłami oraz obrazek smoka, rycerza i wieży zamkowej.

Tab. Nasze oczekiwania i możliwości – rozsypanka.

SMOK	RYCERZ	ZAMEK
Osoba, która miała zrobić coś ważnego w naszym działaniu zachorowała, co teraz?	Lubię rysować.	Chciałbym poznać nowych przyjaciół.
Nie mam na nic czasu, prace domowe zajmują mi wolne popołudnia.	Interesuję się książkami, z chęcią poczytam innym albo polecę dobrą książkę.	Chcę zrobić coś dobrego.
Nikt nie poinformował mnie o spotkaniu.	Znam okolicę swojej szkoły, mogę oprowadzić osoby, które nie wiedzą co jest w pobliżu.	Chcę zmienić wygląd mojej szkoły/klasy/okolicy.
Czuję, że inni mi dokucają.	Piłka to moje drugie życie.	Czekam na ekscytującą przygodę.
Nie potrafię zrobić tego, do czego się zgłosiłam. Ratunku!	Lubię spędzać czas z innymi.	Lubię, jak dzieje się coś ciekawego.
Jestem tu tylko dlatego, żeby nie być na lekcjach.	Często zajmuję się swoim młodszym rodzeństwem. Umiem to robić.	Chcę się dobrze bawić.
Działam w klubie wolontariatu, tylko dlatego, że tak robi moja koleżanka/mój kolega.		

Zadaniem zespołów jest przyporządkowanie odpowiednich haseł do obrazków. W rozsypance uczniowie znajdą dodatkowe puste kartki – mogą tam dopisać własne pomysły.

Uczniowie mają na wykonanie zadania ok. 10 minut. Po upływie tego czasu poproś każdą grupę, by przeczytała hasła przyporządkowane do wybranego symbolu. Po wszystkich prezentacjach sprawdźcie, czy wszystkie grupy zrobiły to zadanie tak samo.

Na koniec podkreśl, że uporządkowane przez nich elementy będą w trakcie pracy i poznawania się grupy ulegać zmianie. Zwróć uwagę na to, że codziennie będą uczyli się czegoś nowego, poznawali nowe osoby, nowe zagadnienia, nowe instytucje. Dzięki temu łatwiej będzie im unikać przeszkód i trudności, które na początku mogą się wydawać olbrzymie i nie do pokonania. Mogą też zmieniać się ich oczekiwania.

WARSZTAT 3.

TWORZYMY GRUPĘ – TWORZYMY KODEKS DLA NASZEJ GRUPY

Formy i techniki pracy: praca w grupie

Czas trwania: 30 minut

Cele: wypracowanie wewnętrznego kodeksu klubu/koła wolontariatu

Co będzie potrzebne: kartki, coś do pisania

Informacje dodatkowe: proponowane niżej ćwiczenie może być kontynuacją rozmowy o obawach, mocnych stronach i celach jakie chcemy osiągnąć, np. działając jako szkolna grupa wolontariuszy

Przebieg:

Przypomnij uczniom spotkanie/ćwiczenie, w którym konfrontowali się ze swoimi obawami oraz definiowali możliwe trudności, które mogą pojawić się w czasie dłuższego wspólnego działania. Zapytaj, co może zmniejszyć te obawy oraz ryzyko wystąpienia omawianych trudności/przeszkód? Zapewne wśród uczniowskich propozycji pojawią się propozycje takie jak: spis zasad, kodeks itp.

Podkreśl, że w każdej grupie realizującej określone zadania, pomocny jest kodeks, kontrakt lub umowa, które określają: *Kim jesteśmy; Co robimy; Jakie są nasze cele; Jak je osiągamy.* Przy tworzeniu własnego kodeksu można posłużyć się plakatem, który został stworzony przez uczniów podczas ćwiczenia dotyczącego oczekiwań i obaw. Zapisane tam hasła będą wskazówkami dla uczniów przy szukaniu odpowiednich zapisów w kodeksie.

Podziel uczniów na 4 grupy. Każdej z nich rozdaj po jednym z pytań zamieszczonych poniżej:

- *Kto może działać w klubie?* (np. uczniowie, nauczyciele, pedagodzy, osoby pracujące w szkole, rodzice, absolwenci, sąsiedzi itp.)
- *Co jest dla nas ważne w klubie?* (idea wolontariatu – czyli pracy dobrowolnej, nieodpłatnej, świadomej, działanie w grupie, wzajemna pomoc, wsparcie, wpływ na wygląd szkoły/dzielnicy itp.)
- *Jak działamy?* (jak często się spotykamy, jak się ze sobą komunikujemy – maile, telefony, grupy na profilach społecznościowych)
- *Czego potrzebujemy, by czuć się w klubie dobrze?* (akceptacji, szacunku, możliwości zgłoszenia swoich pomysłów, nieoceniania itp.).

Poproś, by postarali się jak najpełniej odpowiedzieć na przydzielone pytanie. Odpowiedzi zapisują zdania (w punktach), tak by one w tym brzmieniu mogły wejść do kodeksu klubu.

Po 15 minutach poproś, by uczniowie przemieścili się – zgodnie z ruchem wskazówek zegara – do innego stolika, pozostawiając jednego ze swoich członków oraz wypracowane efekty i zapoznali się z zapisami zaproponowanymi przez inną grupę. Jeśli to konieczne, mogą te zapisy uzupełnić. W ten mobilny sposób wspólnie cała grupa doprecyzowuje zapisy przy kolejnych pytaniach (tych zmian możesz zrobić tyle, by na koniec uczniowie wrócili do swoich stolików). Pojedyncza runda w części mobilnej ćwiczenia nie powinna przekroczyć 5 minut. Następnie podsumuj propozycje uczniów na forum.

Możesz też zaproponować demokratyczne głosowanie nad każdym zapisem, który ma wejść do kodeksu.

Kodeks jest formą zapisu różnych, często miękkich zasad, które określają pracę w grupie połączonej wspólnym celem/zadaniem. Warto zadbać o to, by zapisy kodeksu były znane nie tylko członkom grupy, ale także innym potencjalnie zainteresowanym dołączeniem do niej osobom. Dobrym pomysłem jest graficzne przedstawienie głównych zapisów oraz zamieszczenie pełnej treści kodeksu na stronie internetowej w zakładce poświęconej waszym działaniom.

A może ogłosicie konkurs na ilustrację zasad dla młodszych kolegów i koleżanek?

WARSZTAT 4. COŚ SIĘ KOŃCZY, CZYLI ĆWICZENIA NA DOBRE ZAMKNIĘCIE

Formy i techniki pracy: praca w grupie

Czas trwania: każde ćwiczenie do 15 minut (w zależności od wielkości grupy)

Cele: świętowanie sukcesu; pozytywne wzmocnienie grupy; wprowadzenie rytuału dziękowania grupie oraz świętowania sukcesu; integracja uczestników

Co będzie potrzebne: przezroczyste większe naczynie (np. słoik), paczka makaronu lub orzechy w łupinach, kamyczki itp., kolorowa taśma lub nieścieralny marker – do ćwiczenia o mierzeniu sukcesu

Informacje dodatkowe: ćwiczenia te można wykorzystać na zakończenie każdego spotkania grupy zadaniowej lub na koniec prowadzonego procesu

Przebieg:

Ćwiczenie – Coś pozytywnego (10-15 minut). Zakończ spotkanie podsumowaniem w kręgu. Możesz to zrobić metodą niedokończonego zdania, np. *Dzisiaj ważne było dla mnie...*

Poproś uczniów, by kończąc zdanie, powiedzieli jeszcze osobie, która siedzi po ich prawej/lewej stronie jedną miłą rzecz, której się dzisiaj o tej osobie dowiedzieli/co w niej odkryli (może to być jakiś drobiazg). Daj chwilę uczniom, by mogli się zastanowić, wrócić myślami do poszczególnych ćwiczeń. Następnie zapytaj, kto chciałby zacząć.

Takie pozytywne wzmocnienie może być rytuałem kończącym spotkania szkolnego koła wolontariatu, samorządu uczniowskiego a także klasy (np. na koniec tygodnia).

Ćwiczenie – Ile waży nasz sukces? (15 minut). Przynieś na pierwsze spotkanie przezroczyste naczynie (np. duży słoik, wazon), podkreślając, że będzie to teraz wspólne naczynie klubu wolontariatu, które będzie towarzyszyć jego członkom podczas realizacji działań.

Zaznacz w widocznym miejscu, gdzie przebiega połowa naczynia. Zapisz w tym miejscu wyraźnie – UDAŁO SIĘ! Następnie zaprezentuj, co będziecie wrzucać do naczynia (może to być suchy makaron, orzechy, kamyczki) – to będzie „waluta” sukcesu. Wspólnie przygotujcie „cennik” sukcesu – ustalcie, co i w jakiej liczbie można wrzucić grupowo (np. grupa do naczynia wrzuca wybraną „walutę” wówczas, gdy grupa wywiązała się terminowo z zadań, udało się jej ustalić jakieś ważne decyzje, rozwiązać konflikt lub problem itp.), a także, co i w jakiej liczbie – indywidualnie (np. po każdym spotkaniu członek grupy wrzuca określoną „walutę” samooceny swojego zaangażowania na spotkaniu lub po zakończeniu częściowego zadania „walutę” samooceny swojego udziału w realizacji tego częściowego działania, gdy czują, że indywidualnie są zadowoleni ze swojego działania, coś im się udało, pokonali jakąś trudność, odkryli nową umiejętność itp.).

Oczywiście nie chodzi o to, by drobiazgowo określać „co” i „za ile”, ale ważne jest, by jasne dla wszystkich były momenty oceny zespołowej i samooceny.

Napełnianie naczynia można zorganizować w następujący sposób:

- Uczestnicy siedzą w kręgu, pośrodku leży makaron.
- Każdy przez chwilę zastanawia się, czy jest coś, z czego jest szczególnie zadowolony, co chciałby powtórzyć. Jeśli czuje swój sukces, jest bliżej celu, który sobie postawił – bierze jeden makaron. Jeśli, czuje, że to jeszcze nie ten czas – nie musi brać makaronu.
- W rundzie podsumowującej poproś osoby, które wzięły makaron o podzielenie się refleksją i wrzucenie makaronu do słoja. Jeśli są uczniowie, którzy nie wzięli makaronu, zapytaj ich, dlaczego mieli trudność z pozytywną samooceną.
- Na koniec – jako opiekun/ka, osoba obserwująca i wspierająca uczestników – docen ich pracę, wskaż co się udało, a z czego np. sami uczniowie nie zdawali sobie sprawy (np. współpraca, wzajemna życzliwość, pomysłowość, uważne słuchanie itp.) i dorzuć do naczynia makaron.

Ważne jest też, by ustalić (np. za pomocą burzy mózgów), jak będziecie świętować zapełnienie słoika do poziomu UDAŁO SIĘ! Może to być wspólne wyjście do kina, na spacer, przyniesienie ciasta na spotkanie itp. Zapisz każdy pomysł, jaki padnie od uczniów (na tym etapie nie komentujemy i nie oceniamy żadnego pomysłu). Po zapisaniu pomysłów każdy uczestnik ma trzy kropki, którymi może zagłosować na najlepszy pomysł (uczniowie podchodzą do tablicy i dodają kropkę do pomysłu, który im się najbardziej podoba; można postawić trzy kropki przy jednym pomysle, albo każdą kropkę przy innym). Następnie podlicz punkty i wyróżnij trzy pierwsze pomysły na świętowanie sukcesu.

Ćwiczenie z oceną grupową i samooceną można przeprowadzić każdorazowo na zakończenie spotkania – wtedy warto wprowadzić zasadę, że świętujemy np. trzykrotne osiągnięcie poziomu UDAŁO SIĘ!. Można też zrealizować je na spotkaniu podsumowującym jakieś konkretne działanie – wtedy świętujemy sukces po jednokrotnym zapełnieniu naczynia.

WARSZTAT 5. JAK POZNAĆ POTRZEBY W NASZYM ŚRODOWISKU?

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca indywidualna

Czas trwania: 3 godziny; możliwe jest podzielenie warsztatu na 2 części: I - wprowadzenie i przygotowanie do zadania praktycznego (ok. 70-80 minut), II - podsumowanie zadania praktycznego i planowanie (ok. 120 min.)

Cele: uświadomienie znaczenia diagnozy dla dobrego planowania działań; poznanie i przećwiczenie wybranych aktywnych metod zbierania informacji o społeczności lokalnej; planowanie działań mających na celu zdobycie informacji o potrzebach i zasobach społeczności lokalnej

Co będzie potrzebne: arkusze papieru, flamastry, karteczki typu post-it, wydrukowane materiały pomocnicze

Przebieg:

Diagnoza – co to takiego? Przedstaw uczniom cele warsztatu oraz objaśnij, jak będą pracować. Następnie rozwiń na ścianie lub rozłóż na podłodze arkusze papieru z wypisanymi na nich pytaniami:

- *Skąd wiemy, jakie działania wolontariackie są potrzebne w naszej szkole/okolicy?*
- *Czego chciałbym/chciałabym się dowiedzieć o osobach, z którymi pracujemy? Można tu podać przykład konkretnej grupy, do której kierujecie już działania (np. Czego chciałbym się dowiedzieć o sytuacji w schronisku dla zwierząt na Paluchu?)*
- *Po co zdobywać informacje o potrzebach i pomysłach na działania wolontariackie?*
- *Jak można zdobywać informacje o tym, czego potrzebują osoby z którymi i dla których działamy?*

W pierwszej części uczniowie mają 5 minut na swobodne przechadzanie się pomiędzy kartkami z pytaniami i dopisywanie swoich odpowiedzi – bezpośrednio na kartkach lub na karteczkach samoprzylepnych. Poproś o zwięzłe i czytelne zapisy.

Po tym czasie krótko podsumuj każde pytanie i odpowiedzi, jakie zostały umieszczone. W podsumowaniu zwróć uwagę na następujące aspekty:

- Warto zdobywać informacje o sytuacji w naszej społeczności, żeby nasze działania były lepiej dostosowane do realnych potrzeb, ale również naszych zainteresowań i umiejętności. Wpływa to pozytywnie na motywację nas jako wolontariuszy i jakość naszych działań.
- Pytanie się osób, z którymi pracujemy albo dla których planujemy działania o ich potrzeby sprawia, że nie są one tylko biernymi odbiorcami działań, ale mogą je z nami współtworzyć.
- Często wpadamy w rutynę prowadząc wiele lat z rzędu te same działania – zrobienie diagnozy pomoże nam sprawdzić, czy rzeczywiście jest to potrzebne.
- Metod zdobywania informacji jest wiele – nie warto poprzestawać na ankietach. Kreatywne metody, jakie poznacie w dalszej części warsztatu same w sobie są wartościowymi działaniami.

Jak postrzegamy rzeczywistość – bajka. Poproś uczniów, by usiedli swobodnie (na podłodze lub w ławkach). Przeczytaj lub rozdaj uczniom do przeczytania bajkę:

Było sobie czterech ślepców, którzy wędrowali przez świat. W pewnym momencie napotkali przeszkodę. Aby zorientować się, co to jest, zaczęli jej dotykać. - To jest gruba lina – powiedział jeden. - Nie, to kolumna – stwierdził drugi. - Nie macie racji, to jest wąż – zdenerwował się trzeci. Czwarty natomiast stwierdził – to dzida. Pokłócili się i rozeszli każdy w swoją stronę. Tymczasem był to... słoń. Jeden ze ślepców dotykał ogona, drugi nogi, trzeci trąby, a czwarty – kła.

Po zapoznaniu uczniów z bajką zapytaj ich, jak ją rozumieją: *Co mówi nam o tym, jak poszczególne osoby postrzegają świat? Dlaczego nie powinniśmy polegać na jednostkowych opiniach, a starać się poznać jak najwięcej punktów widzenia?* Zapytaj też, jak ją rozumieją w kontekście zdobywania informacji o społeczności.

Zwróć uwagę na to, że każdy z nas postrzega świat w sposób bardzo subiektywny, jednocześnie zakładając, że inne osoby postrzegają go tak samo (co oczywiście nie jest prawdą). Często rzeczy, które nam wydają się oczywiste, nie są takie dla wszystkich. Wszelkie dodatkowe punkty widzenia i informacje, jakie możemy uzyskać, pozwalają nam lepiej dostosować nasze działania do aktualnej sytuacji i rzeczywistych potrzeb. Jednocześnie podkreśl, że żadne badanie nie daje nam całkowicie obiektywnego i pełnego obrazu.

Przygotujemy badanie. Podziel uczniów na 4-5 grup. Zapowiedz, że każda z grup będzie miała za zadanie przeprowadzenie ćwiczeniowego badania, mającego na celu zebranie informacji o okolicy za pomocą jednej z zaproponowanych metod. Rozdaj grupom opisy aktywnych metod zbierania informacji (materiał pomocniczy).

Każda z grup – po zapoznaniu się z materiałem i zadaniem do wykonania – tworzy listę pytań i materiałów niezbędnych do zdobycia określonych informacji. Czas na przygotowanie listy to min. 25 minut (można go wydłużyć, jeśli na to pozwalają możliwości czasowe).

Uwaga! Zadaniem prowadzącego jest akceptacja przygotowanych przez uczniów pytań przed przystąpieniem do działania.

Realizujemy ćwiczeniowe badanie. W kolejnym kroku zadaniem uczniów jest zebranie – według przygotowanej karty pytań – informacji. Czas na jego realizację powinien być dostosowany do grupy i potrzeb – możesz dać grupom na wykonanie zadanie od 30 minut (jeśli traktujesz to tylko ćwiczeniowo) do kilku dni (np. jeśli ćwiczenie ma jednocześnie być już elementem wdrażanego działania grupy; wtedy warto też dostosować zadanie).

Podczas realizacji badania uczestnicy powinni zwracać uwagę na to, jakie widzą mocne, a jakie słabe strony testowanej przez siebie metody, żeby móc to później przedstawić pozostałym osobom.

Po upływie wyznaczonego czasu (np. 30 minut podczas tego samego warsztatu lub kilku dni – na kolejnym spotkaniu) podsumuj realizację zadania zadając następujące pytania:

- *Jak się czuliście w roli badaczy?*
- *Jak przebiegało badanie? Co było łatwe, a co trudne?*
- *Co was najbardziej zaskoczyło/zaciekawiło w trakcie prowadzenia badania?*

Następnie poproś każdą z grup o przygotowanie plakatu podsumowującego, uwzględniającego następujące aspekty:

- najważniejsze informacje, jakie zdobyliśmy w trakcie naszego badania;
- wnioski – co z zebranych informacji może wynikać dla prowadzonych przez nasze koło działań;
- jakie są mocne, a jakie słabe strony zastosowanej metody zbierania informacji;
- w jakich sytuacjach (do zdobycia jakich informacji) możemy stosować tę metodę.

Uwaga! Podczas przygotowywania plakatów uczniowie mogą skorzystać z materiału pomocniczego z opisami metod.

W podsumowaniu, w zależności od potrzeb, można większy akcent położyć na zastosowanie zdobytych informacji dla prowadzonych przez was działań lub omówienie samej metody. Jeśli czas realizacji badania był krótki, wtedy oczywiście zdobyte informacje mają charakter bardziej powierzchowny i można je traktować jako wstęp do właściwych badań. Alternatywnie, jeśli na zdobywanie informacji grupy poświęciły więcej czasu i udało się uzyskać wiele cennych wniosków, można dyskusję o zastosowaniu zdobytych informacji przenieść na osobne spotkanie.

Zaplanowanie właściwego badania. Ostatnim krokiem może być wypracowanie – w oparciu o zdobyte w zadaniu praktycznym doświadczenia – pomysłu na badanie mające wspierać przygotowanie i zaplanowanie działań wolontariackich w waszej szkole/okolicy. Warto zrobić to w kilku etapach.

ETAP I. OKREŚLAMY OBSZAR, KTÓRYM SIĘ ZAJMIEMY

Być może jest tak, że obszar już znacie (np. chcecie nawiązać współpracę z domem seniora i potrzebujecie zdobyć informacje o tym, jakie są potrzeby i zainteresowania jego pensjonariuszy). Jeśli potencjalnych obszarów jest sporo możecie zacząć od burzy mózgów odpowiadającej na pytanie: *Czego chcemy się dowiedzieć o naszej okolicy/miejscowości, żeby prowadzić dobre działania wolontariackie?*

Na tym etapie zbierzcie i spiszcie wszystkie pojawiające się pomysły, podsumujcie je i wybierzcie te, które są waszym zdaniem najistotniejsze/najciekawsze dla was w danym momencie (np. poprzez głosowanie kropkami). Wybrane zagadnienia przeformułujcie na pytanie/pytania badawcze.

ETAP II. KTO LUB CO DOSTARCZY NAM INFORMACJI O NASZYM PYTANIU BADAWCZYM?

Teraz zastanówcie się, skąd zdobędziecie informacje, które pozwolą wam odpowiedzieć na pytanie badawcze. Wypiszcie wszystkie przychodzące wam do głowy pomysły, pamiętając o uwzględnieniu kolejnych kategorii:

LUDZIE – zarówno konkretne osoby znane wam z imienia i nazwiska lub sprawowanej funkcji (eksperti w danej tematyce) jak i grupy osób

MIEJSCA – gdzie można prowadzić obserwację, zrobić zdjęcia lub przeprowadzić spacer badawczy, które pozwolą bardziej zgłębić badany temat

DANE ZASTANE – jakie są już istniejące źródła informacji, które możecie wykorzystać (inne badania, artykuły z gazet, dane statystyczne, itp.).

Jeśli pomysłów jest dużo również musicie zastosować rangowanie, żeby wybrać te, które waszym zdaniem w największym stopniu pozwolą zdobyć pożądaną informację.

ETAP III. JAK ZDOBĘDIEMY INFORMACJE?

Do wybranych grup/miejsc/osób dobierzcie odpowiednie metody badawcze – wiecie już, do czego która może służyć. Pamiętajcie, że należy wykorzystywać różne metody zdobywania informacji (min. 2-3 w ramach jednego badania).

ETAP IV. WYPRACOWANIE KONKRETNÝCH PYTAŃ I NARZĘDZI

Ostatnim etapem jest wypracowanie konkretnych pytań, jakie będziecie zadawać osobom (np. w wywiadach lub przy metodzie animacyjnej) lub dyspozycji do obserwacji lub spaceru badawczego.

SPACER BADAWCZY – WYWIAD – ANALIZA ZDJĘĆ – MAPA – METODA ANIMACYJNA MATERIAŁ POMOCNICZY

SPACER BADAWCZY

Spacer badawczy służy do **zebrania opinii i uwag** lub pomysłów **na działania dotyczące określonego fragmentu przestrzeni** (np. parku, rynku miejskiego, kwartału ulic). Spacer badawczy różni od zwykłego spaceru to, że przechodząc wspólnie przez wyznaczone miejsce, zadajemy uczestnikom wcześniej przygotowane pytania odnośnie przestrzeni i spisujemy ich odpowiedzi, uwagi i obserwacje.

Spacer pozwala na zebranie bardziej szczegółowych informacji niż obserwacja dzięki temu, że mamy możliwość zadawania pytań osobom uczestniczącym w spacerze.

KROK PO KROKU

1. Określcie **główny temat** spaceru, tzw. problem badawczy (np. *potrzeby i opinie mieszkańców o rynku naszego miasta; jakich zmian w parku miejskim potrzebuje młodzież*).
2. Ustalcie, **kogo zaprosicie do udziału w spacerze** (możliwie różnorodne osoby – do 20 osób – mogące zaprezentować różne punkty widzenia).
3. Sformułujcie **konkretne pytania i kwestie**, jakie poruszycie w trakcie spaceru. Możecie skorzystać z proponowanego schematu poniżej.
4. **Przeprowadźcie spacer**: może być on również udokumentowany na filmie
5. **Przeanalizujcie** odpowiedzi, spiszcie najważniejsze **wnioski**.

MIEJSCE	CZEGO CHCEMY SIĘ DOWIEDZIEĆ W TYM MIEJSCU?	JAKIE PYTANIE/A ZADAMY?
Skatepark w miejskim parku.	Kto i w jaki sposób korzysta ze skateparku?	Czy korzystacie ze sprzętu w skateparku i w jaki sposób? Czy lubicie to miejsce, jeśli tak/nie – dlaczego?

JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ?

1. Ustalcie trasę przejścia, miejsca, które będą przedmiotem waszego zainteresowania i czas, jaki poświęćcie na rozmowę. Cały spacer nie powinien przekraczać 45-60 min.
2. Podzielcie się zadaniami: prowadzenie rozmowy i zadawania pytań uczestnikom, dokumentacja filmowa i fotograficzna, robienie notatek.
3. Przygotujcie pytania dodatkowe, pamiętając o tym, żeby je zadawać wtedy, gdy odpowiedź na główne pytanie jest bardzo krótka lub ogólna. Po zakończonym spacerze miło jest zaprosić uczestników na herbatę i ciastko.

ZADANIE PRAKTYCZNE

Waszym zadaniem jest wykorzystanie spaceru badawczego do zdobycia informacji w zakresie problemu badawczego: *Nasza ulica/dzielnica – co w niej lubimy i jakich zmian potrzebujemy?*

WYWIAD

Wywiad czyli rozmowa z przygotowaną listą pytań/kwestii do poruszenia, ma najczęściej na celu **uzyskanie informacji o opiniach, poglądach, postawach, stylu życia** czy innych złożonych kwestiach, o które nie da się zapytać w formie ankietowej lub pojedynczych pytań.

Wywiady, ze względu na ich czasochłonność, warto przeprowadzać **z osobami kluczowymi dla badanego tematu**, celowo wybranymi, które posiadają szczególną wiedzę lub/i doświadczenia w interesującej nas dziedzinie (czyli np. jeśli badamy bezpieczeństwo w mieście będzie to komendant policji; w przypadku muzycznych zainteresowań młodych ludzi – liderzy zespołów muzycznych). Dobrze przeprowadzony **wywiad pozwala uzyskać szczegółowe informacje**, ale nie jest dobrą metodą jeśli zależy nam na uzyskaniu informacji od dużej grupy osób.

Uwaga! Wywiad to nie ankieta. Powinien mieć formę bliższą swobodnej rozmowy niż być mechanicznym zadawaniem pytań.

KROK PO KROKU

1. Określcie **główny temat** wywiadu, tzw. problem badawczy (np. *Jak młodzi korzystają z kultury w naszej miejscowości? Jakie są zainteresowania i potrzeby osób z klubu seniora, z którym pracujemy?*).
2. Ustalcie, z **kim** przeprowadzicie wywiady (np. dyrektor domu kultury; 2 uczniów, którzy chodzą na zajęcia w DK i 2 uczniów, którzy nie chodzą; lokalny animator kultury).
3. Sformułujcie **konkretne pytania do wywiadów**, jakie zadacie w rozmowach z ludźmi (główne pytania powinny być takie same, ale częściowo mogą się różnić – w zależności od tego, z kim rozmawiacie). Ważne jest również przygotowanie pytań pomocniczych i dodatkowych.
4. Przeprowadźcie **próbny wywiad** (żeby sprawdzić, czy pytania są zrozumiałe; czy odpowiedzi na nie rzeczywiście zawierają interesujące was informacje; ile czasu zajmie mniej więcej wywiad).
5. **Przeprowadźcie wywiady** (pamiętajcie, żeby je nagrywać i/lub robić notatki).
6. **Przeanalizujcie odpowiedzi, spiszcie** najważniejsze **wnioski** dotyczące sformułowanego na początku głównego tematu.

JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ?

1. Do każdego z głównych pytań – tematów, które was interesują, przygotujcie kilka/kilkanaście pytań, które pozwolą uzyskać informacje (czyli np. *Jak młodzi korzystają z kultury? W jakich zajęciach kulturalnych/artystycznych bierzesz udział i dlaczego? Jakie są twoje oczekiwania wobec tych zajęć? Jakich zajęć tobie brakuje?*).
2. Pytania powinny być uporządkowane i spisane w kolejności, w jakiej będą zadawane.
3. Dobrze jest, jeśli wywiad jest prowadzony przez 2 osoby: jedna odpowiada przede wszystkim za zadawanie pytań, druga – za notowanie.
4. Przygotujcie pytania dodatkowe, pamiętając o tym, żeby je zadawać wtedy, gdy odpowiedź na główne pytanie jest bardzo krótka lub ogólna.
5. Zastanówcie się, gdzie odbędziecie rozmowę – powinno to być zamknięte pomieszczenie, które zapewni spokój i pozwoli się skoncentrować.

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ?

- utrzymuj kontakt wzrokowy, bądź pewny/a siebie;
- zacznij wywiad od swobodnej rozmowy, żeby rozluźnić atmosferę, dopiero potem przejdź do właściwych pytań;
- nie zrażaj się jeśli na początku wywiadu rozmówca mówi niewiele – zadawaj pytania dodatkowe, kluczowe kwestie zostaw na koniec;
- nie zarzucaj rozmówcy pytaniami; pauza lub kilka sekund ciszy nie oznacza, że musisz od razu zadawać kolejne pytanie – daj rozmówcy czas do namysłu.

ZADANIE PRAKTYCZNE

Waszym zadaniem jest wykorzystanie wywiadu do zdobycia informacji w zakresie problemu badawczego: *Aktywność sportowa młodych ludzi w naszej miejscowości/szkole/dzielnicy: jakie są ich zainteresowania, potrzeby, problemy?*

Wybierzcie 4-5 osób, z którymi przeprowadzicie rozmowy do ok. 10 minut. Wśród tych osób powinny znaleźć się: co najmniej jedna osoba bardzo aktywna sportowa, jedna - mało aktywna oraz jedna osoba odpowiedzialna za organizację aktywności sportowych dla młodzieży.

ANALIZA ZDJĘĆ (POŁĄCZONA Z OBSERWACJĄ)

Analiza zdjęć to metoda obserwacji rozszerzonej o robienie zdjęć, które mają **dokumentować miejsca, aktywności ludzi, przedmioty istotne z punktu widzenia tematu badania**. Ważne jest, żeby jasno zostało określone, co podlega obserwacji/co fotografujemy. Dzięki zdjęciom możliwe jest trwałe udokumentowanie istotnych obserwacji. Mogą je potem analizować również osoby bezpośrednio nie uczestniczące w ich robieniu.

Metoda ta służy do: zdobywania informacji o tym, **co dzieje się w przestrzeni publicznej, zewnętrznych cechach czy zachowaniach osób**, określenia **jakie miejsca i w jaki sposób są wykorzystywane**, itp. (np. *Gdzie uczniowie i uczennice spędzają czas wolny po szkole i w jaki sposób?*).

Zdjęcia można wykonywać także konkretnym osobom, które odpowiadają na proste pytanie (np. *Co lubisz w naszej szkole?*) zapisane na kartce. Dodatkową zaletą tej metody jest to, że jeśli zdjęcia są dobrej jakości, można je publicznie zaprezentować.

Za pomocą obserwacji czy zdjęć **nie uzyskamy informacji pogłębionych** (np. *Dlaczego ludzie lubią spędzać czas w tym miejscu?*). Dlatego żeby uzyskać pełen obraz należy ją połączyć np. z wywiadami.

KROK PO KROKU

1. Określcie **temat/obszar**, którego dotyczyć będzie badanie (np. boisko szkolne – kto, kiedy i w jaki sposób z niego korzysta?).
2. Sformułujcie i zapiszcie **konkretne aspekty**, na jakie będziecie zwracać uwagę **i w jakim okresie będzie prowadzona obserwacja**. (np. jakie grupy osób odwiedzają boisko szkolne w trakcie lekcji, a jakie po lekcjach; jak wykorzystywane są sprzęty sportowe; miejsca zaniedbane/niebezpieczne itp.).
3. Idźcie na miejsce i w wyznaczonym czasie prowadźcie obserwację wraz z robieniem zdjęć (nie zapominajcie o notatkach).
4. Wspólnie obejrzyjcie zdjęcia, zastanówcie się jakie **wnioski** z nich wynikają.

JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ?

1. Przed wyjściem w teren, który będziecie obserwować, zastanówcie się wspólnie, co wiecie na jego temat, na co należy zwracać uwagę. Przygotujcie **listę pytań/kwestii**, które są przedmiotem obserwacji.
2. Ustalcie **sposób**, w jaki będziecie wykonywać fotografie: czy będą to zdjęcia tego samego miejsca w różnych porach/dniach; zdjęcia czynności/aktywności czy budynków; z jakiej odległości.
3. Pomyślcie, jakie **dotatkowe źródła informacji** mogą zwiększyć waszą wiedzę o obserwowanym miejscu.

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ?

- możecie prowadzić obserwację osobno, ale według wspólnych zasad/założeń;
- jeśli robicie zdjęcia pojedynczym osobom/małym grupom ludzi, zawsze trzeba pytać o zgodę; zgoda nie jest wymagana w przypadku zdjęć obejmujących szerszy plan (np. cały plac zabaw);
- dobrze jest prowadzić obserwację regularnie (np. przez siedem dni zawsze o 17 przez godzinę, lub przez trzy soboty z rzędu zawsze pomiędzy 12-13) – pozwoli to na zebranie bardziej wiarygodnych obserwacji, niezależnych np. od pogody;
- dobra obserwacja musi trwać – przeznaczcie na nią czas!

ZADANIE PRAKTYCZNE

Waszym zadaniem jest wykorzystanie obserwacji z wykorzystaniem zdjęć do zdobycia informacji w zakresie problemu badawczego: *miejsca spotkań w waszej szkole/miejscowości/dzielnicy*. Postarajcie się zidentyfikować to miejsce i poprzez zdjęcia pokazać, jaki to rodzaj miejsca, jakie osoby się tam spotykają/spędzają czas, co robią, czego w nim brakuje, co należałoby zmienić?

MAPA

Celem **mapowania** jest identyfikacja miejsc lub obszarów istotnych z waszego punktu widzenia. Pozwala na zdobycie informacji dotyczących tego, jak ludzie postrzegają określone miejsca – które lubią, a których unikają, gdzie czują się bezpiecznie a gdzie nie, gdzie spotykają się ze znajomymi lub które miejsca uważają za atrakcyjne dla przyjezdnych, a gdzie należałoby zrobić remont itp.

Dzięki tej metodzie możemy określić, **jakie miejsca/obszary mogą być obiektem bardziej szczegółowego zdobywania informacji** (np. poprzez obserwację lub wywiad) lub po prostu – **które wymagają działania** z naszej strony. Rozbudowując mapowanie o elementy wywiadu możemy odpowiedzieć również na bardziej złożone pytania – dlaczego osoby wskazują właśnie te miejsca, co by w nich zmieniły itp.

Mapowanie można robić na wydrukowanych małych arkuszach (np. z *open street maps* lub *google.maps*), które każda osoba uzupełnia indywidualnie lub można pracować na jednej dużej mapie narysowanej na wielkim arkuszu papieru, na której kolejne osoby zaznaczają swoje odpowiedzi. Mapa nie musi być bardzo dokładna – zazwyczaj wystarczy schematyczny zarys ulic z zaznaczonymi najważniejszymi punktami orientacyjnymi.

KROK PO KROKU

1. Określcie główny **temat** mapowania (np. miejsca lubiane i nie lubiane przez mieszkańców miasta).
2. Określcie **obszar** mapowania (np. okolice naszej szkoły) i wydrukujcie mapy tego obszaru w odpowiedniej liczbie/ przygotujcie dużą mapę tego obszaru.
3. Sformułujcie konkretne **pytania**, jakie będziecie zadawać osobom (np. *Proszę zaznaczyć zielonym kolorem 3 miejsca, gdzie najbardziej lubi Pan/i spędzać czas*).
4. Wybierzcie **miejsce**, w którym przeprowadzicie mapowanie.
5. Przeprowadźcie mapowanie! Nie zapominajcie przy tej metodzie o robieniu notatek z tego, co mówią ludzie zaznaczając swoje odpowiedzi; dopytujcie czemu właśnie te miejsca zaznaczają – to daje dużo cennych dodatkowych informacji!
6. Wspólnie obejrzyjcie mapę/mapy i zastanówcie się, jakie **wnioski** z nich wynikają (np. jakie miejsca/obszary zaznaczone są najczęściej i dlaczego?).

JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ?

1. Musicie mieć przynajmniej **podstawową wiedzę o okolicy**, którą mapujecie – żeby móc pomóc osobom znaleźć miejsca, które chcą zaznaczyć.
2. Konieczne jest przygotowanie precyzyjnych pytań – **i zadawanie ich wszystkim zawsze w tej samej formie!**
3. Ważna jest dobrze przygotowana mapa z zaznaczonymi nazwami głównych ulic i miejsc orientacyjnych.

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ?

- dopytujcie o powody, dla których ludzie zaznaczają dane miejsca;
- uzupełnianie dużej mapy – na wielkim arkuszu papieru pakowego, lub wyrysowanej kredą na chodniku – może być świetną zabawą i samo w sobie pełnić funkcję animacyjną;
- pytania zadawane ludziom dobrze mieć zapisane/wydrukowane na kartkach papieru, żeby były dobrze widoczne i pozwalały wam zadawać je zawsze w tej samej formie.

ZADANIE PRAKTYCZNE

Waszym zadaniem jest wykorzystanie mapy do zdobycia informacji w zakresie problemu badawczego: lubiane i nie lubiane miejsca w okolicy waszej szkoły/miejscowości/dzielnicy. Przepytajcie min. 20 osób – mieszkańców miasta lub uczniów i uczennice szkoły.

METODA ANIMACYJNA (FLAGI)

Metody animacyjne to kreatywne metody zdobywania informacji, które realizowane są w przestrzeni publicznej. Mają na celu zaciekawić i zaangażować osoby znajdujące się w pobliżu. Wymagają podjęcia jakiejś aktywności, mogą być same w sobie świetną zabawą i ciekawym działaniem. Jest wiele tego typu metod (przykłady możecie znaleźć na stronie: www.pomysly.e.org.pl), jedną z prostszych z nich są flagi.

Metoda flag umożliwia nawiązanie rozmowy z ludźmi w konkretnym miejscu, o którym zdobywacie informacje (np. szkoła, główny plac miejski). To dobra metoda do poznania lokalnej społeczności, jej potrzeb i zainteresowań, wstępnego poinformowania ich o planowanych działaniach czy nawiązania kontaktów.

Samo działanie polega na tym, że wszystkim osobom zadaje się jedno, możliwie proste pytanie, (np. *Za co lubię naszą szkołę? Moje pomysły na Dzień Wiosny*). Odpowiedzi na pytania każda osoba zapisuje na wcześniej przygotowanej „fladze”, czyli kolorowej kartce papieru wyciętej w formie flagi. Następnie kartki przyklejane są do sznurka wywieszanego w danym miejscu. Po zakończeniu działania „flagi” mogą wisieć jeszcze przez jakiś czas, żeby wszyscy mogli zapoznać się z odpowiedziami/pomysłami na nich zapisanymi.

KROK PO KROKU

1. Określcie główny **temat** badania (np. pomysły uczniów na szkolne imprezy).
2. Określcie **miejsce i czas**, w którym odbywać się będzie animacja – musi być to miejsce, przez które przechodzi dużo ludzi (np. główny korytarz szkoły, skwer przed szkołą).
3. Sformułujcie **konkretne pytanie**, na które odpowiedzi będą zamieszczane na flagach – zapiszcie je lub wydrukujcie na dużym, widocznym arkuszu papieru/tablicy.
4. Przygotujcie **materiały** (sznurek, wycięte z kolorowych kartek flagi, kolorowe marker do zapisywania odpowiedzi).
- 5. Zaanimujcie przechodniów!**
6. Po zakończeniu animacji odpowiedzi z flag można spisać, żeby ułatwić sobie ich analizę.
7. Zastanówcie się, jakie **wnioski** wynikają z tych odpowiedzi.

JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ?

1. Zastanówcie się nad miejscem (czy przechodzi tam wiele osób, czy będzie gdzie wywiesić sznurek na flagi, czy nie będzie to nikomu przeszkadzać).
2. Przygotujcie zapas kolorowych kartek, sznurka, markerów.
3. Przygotujcie „plan B” na wypadek deszczu (lokalizację, gdzie można będzie szybko przenieść sznurek i flagi, żeby nie zamokły).
4. Przygotujcie miejsce, gdzie można usiąść i zapisać swoje odpowiedzi (stolik + krzesło), żeby osoby nie musiały tego robić „w powietrzu” (odpowiedzi mogą być nieczytelne).

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ?

Pytajcie o odpowiedzi osoby w różnym wieku, z różnych grup – dzięki temu uzyskacie więcej zróżnicowanych odpowiedzi.

ZADANIE PRAKTYCZNE

Waszym zadaniem jest wykorzystanie metody „flagi” do zdobycia informacji w zakresie pytania badawczego: *Co mnie motywuje do tego, żeby angażować się w działania wolontariackie?* Badanie przeprowadźcie wśród mieszkańców i mieszkańek miasta, a jeśli to niemożliwe – wśród uczniów i uczennic szkoły.

WARSZTAT 6.

PRZYGOTOWUJEMY SIĘ DO PREZENTACJI NASZYCH DZIAŁAŃ

Formy i techniki pracy: praca w grupie, praca indywidualna, burza mózgów

Czas trwania: 60 minut

Cele: rozbudzenie kreatywności, zebranie pomysłów na prezentację lokalną, analiza potencjalnych grup odbiorców

Co będzie potrzebne: piłeczka, blok flipchartowy, markery, kolorowe kartki papieru, taśma papierowa, nożyczki, sznurek, wydrukowane karty pracy „Odbiorcy projektu” (po jednej dla zespołu)

Informacje dodatkowe: grupa w trakcie ćwiczenia pracuje w kręgu; uczniowie siedzą na krzesłach; niektóre z zadań wykonywane są w wyznaczonych miejscach (np. przy stolikach).

Przebieg:

Przywitań uczniów, a następnie opowiedz, że podczas dzisiejszego spotkania przygotujecie się do organizacji prezentacji waszego działania w klubie wolontariusza (samorządzie uczniowskim/klasie). Przedstaw i wyjaśnij uczniom cele spotkania oraz sposób pracy.

Opowiedz uczniom, że zanim spiszecie pomysły na prezentację waszego działania, ważne jest, aby się do niej odpowiednio przygotować.

Na początek zaproponuj grupie krótką zabawę, w trakcie której młodzież będzie mogła rozwinąć swoją kreatywność. Wytlumacz, że każda z osób, która złapie piłeczkę będzie proszona o wypowiedzenie skojarzenia do usłyszanego słowa. Zabawę możesz skończyć, kiedy każda z osób w grupie co najmniej raz wypowie skojarzenie. Poproś, aby wszyscy uczniowie stanęli w kręgu, weź piłeczkę i rzuć ją do osoby stojącej naprzeciwko ciebie. Zabawę rozpocznij od słowa „prezentacja”. Dbaj o dynamikę ćwiczenia. Po zakończeniu zabawy spiszcie wspólnie wymienione skojarzenia.

Poproś uczniów, aby zajęli swoje miejsca w kręgu. Rozłóż na środku kręgu dużą kartkę papieru (np. kartkę bloku flipchartowego) z napisanym słowem „prezentacja”.

Zapytaj się uczniów:

- *Czym dla nich jest prezentacja ich własnego działania?*
- *Czy wcześniej uczestniczyli w jakiejś prezentacji (np. targach projektów)?*
- *Jakie działania w trakcie takiego wydarzenia były dla nich interesujące?*
- *Co im się najbardziej podobało?*

Odpowiedzi spisz na kartce papieru. Niektóre z nich (albo wszystkie) możesz przedstawić w formie ikon lub rysunków. O pomoc w zapisaniu (i rysowaniu) odpowiedzi poproś ucznia/uczennicę. Po zakończeniu pracy odczytaj wszystkie odpowiedzi. Zapytaj się uczniów, czy chcieliby coś dodać lub uzupełnić zebrane informacje.

Powiedz uczniom, że teraz zajmiecie się generowaniem pomysłów na prezentację (szkolną, lokalną) waszego działania. Przedstaw młodzieży warunki wydarzenia, podczas którego będą mieli możliwość zaprezentowania efektów swoich działań, m.in. czy prezentacja będzie towarzyszyć innym wydarzeniom (np. dni otwarte szkoły, święto szkoły, dzień dzielnicy itp.), w jakim miejscu zostanie zorganizowana (np. szkoła, urząd gminy, dom kultury), do kogo kierowane jest wydarzenie.

Położ na stoliku lub na środku kręgu kolorowe kartki papieru, a następnie powiedz uczniom, że teraz zrobicie „pranie pomysłów”. Poproś, aby każda z osób stworzyła z kartki papieru co najmniej jedną część garderoby, a następnie wpisała w niej pomysł na organizację prezentacji lokalnej. Gotowe pomysły przywieście na wcześniej rozwieszonym w sali sznurku. Części garderoby przymocujcie do sznurka taśmą papierową. Po zakończeniu pracy indywidualnej odczytaj wszystkie pomysły. Omów je wraz z młodzieżą. Dopytaj autorów o szczegóły ich propozycji. Zamiast tego ćwiczenia możecie wykorzystać kartę pracy „Drzewo pomysłów” (znajdziecie ją w zestawie kart dla uczniów).

Planując prezentację lokalną warto przygotować działania, które będą odpowiadały potrzebom, oczekiwaniom i możliwościom określonej grupy docelowej. Zastanówcie się wspólnie, kto może wziąć udział w organizowanej przez was prezentacji. Na pewno będą to: dzieci, młodzież, rodzice, mieszkańcy osiedla/dzielnicy. Czy ktoś jeszcze? Zapiszcie odpowiedzi na dużej kartce papieru i przywieście w widocznym miejscu.

Następnie spośród wszystkich odpowiedzi wybierzcie maksymalnie pięć głównych grup odbiorców. Podziel uczniów na tyle zespołów, ile grup odbiorców wybraliście. Przekaż każdej grupie kartę pomocniczą „Odbiorcy prezentacji” a następnie poproś każdy zespół o jej wypełnienie. Przeznacz na realizację tego zadania maksymalnie 10 minut. Po tym czasie poproś każdy z zespołów o zaprezentowanie wypełnionej tabelki.

Tab. Odbiorcy prezentacji – zespołowa karta pracy

NAZWA GRUPY ODBIORCÓW	CECHY CHARAKTERYSTYCZNE GRUPY (NP. WIEK, ZAINTERESOWANIA)	SKOJARZENIA ZWIĄZANE ZE WSKAZANĄ GRUPĄ	JĘZYK, JAKIM NAJLEPIEJ POSŁUGIWAC SIĘ W KONTAKCIE Z GRUPĄ (NP. BEZPOŚREDNIO, ONLINE)	DODATKOWE INFORMACJE

Po zakończeniu prezentacji odpowiedzi poproś uczniów, aby ponownie przyjrzeni się wymyślonym przez siebie pomysłom na prezentację lokalną. Poproś każdy z zespołów, aby wybrał i zapisał dla swojej grupy do 5 pomysłów, które zaktywizują odbiorców i zachęcą ich do poznania waszego działania (wg poniższego schematu):

Grupa odbiorców:

1. Pomysł 1:

2. Pomysł 2:

3. Pomysł 3:

4. Pomysł 4:

5. Pomysł 5:

Wybrane pomysły mogą powtarzać się w innych grupach. Po przygotowaniu „Karty pomysłów” powiedz uczniom, że dysponują po jednej kropce, którą mogą przypisać pomysłowi w każdej grupie odbiorców. Po zakończeniu głosowania odczytajcie pomysły, które uzyskały najwięcej kropek. Zastanówcie się, czy macie wystarczającą ilość czasu oraz zasoby do realizacji wszystkich pomysłów. Być może lepiej skupić się na jednym lub dwóch pomysłach i zrealizować je w sposób zadowalający.

Podsumuj z uczniami warsztat. Zapytaj się młodzieży, czego nauczyli się podczas spotkania. Poproś o wypowiedź każdą z osób. Podziękuj uczniom za udział w warsztacie.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO) działa od 1994 roku. Jest organizacją pożytku publicznego. Opracowuje i wydaje podręczniki, scenariusze zajęć i materiały metodyczne dla nauczycieli. Prowadzi niepubliczną placówkę doskonalenia nauczycieli oferując kursy i szkolenia dla nauczycieli, dyrektorów i rad pedagogicznych. Realizuje programy edukacyjne wspierające codzienną pracę nauczycieli i uczenie się uczniów. Misją CEO jest wspieranie wszystkich uczniów i uczennic w zdobywaniu wartościowych doświadczeń szkolnych. Zależy nam, aby w szkołach panowały relacje oparte na wzajemnym szacunku, a młodzi ludzie byli traktowani jako osoby, które mają naturalną chęć i zdolność uczenia się. Współpracujemy z dyrekcjami szkół, nauczycielkami i nauczycielami oraz z młodzieżą, aby rozwijać aktywność obywatelską oraz zachęcać do wspólnego działania i uczenia się. Ważne jest dla nas, aby młodzi ludzie w szkole uzyskiwali wsparcie w wyznaczaniu i realizacji celów życiowych w duchu szacunku dla innych i odpowiedzialności za otaczający ich świat.

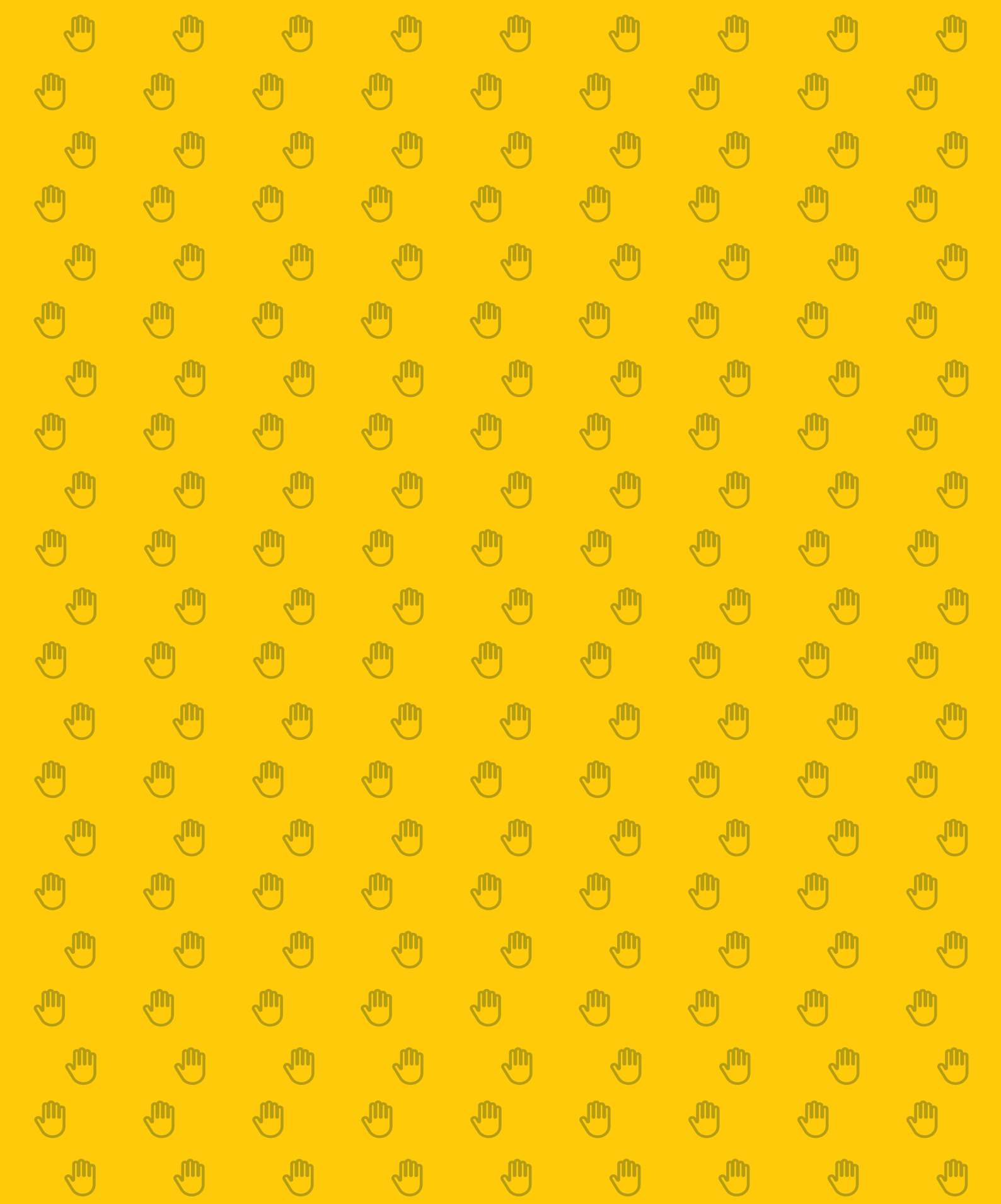
Więcej o programach CEO znajduje się na stronie www.ceo.org.pl.

Projekt wolontariatu miejskiego „Ochotnicy warszawscy (w ramach którego realizowany jest program „Kto na ochotnika. Szkolne programy wolontariatu”) powstał z inicjatywy Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, instytucji miejskich i organizacji pozarządowych zainteresowanych systemowym rozwojem organizacji wolontariatu w Warszawie. Ma na celu łączenie działań podejmowanych przez Urząd m.st. Warszawy, organizacje pozarządowe i instytucje miejskie na rzecz wolontariuszy i organizatorów wolontariatu. Projekt wyznacza kierunki polityki miasta dotyczące wolontariatu celem stworzenia optymalnych warunków dla jego rozwoju.

Więcej o inicjatywie znajduje się na stronie www.ochotnicy.waw.pl

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

Program „Kto na ochotnika? Szkolne programy wolontariatu”
jest realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.
Projekt współfinansuje m.st. Warszawa.

Projekt mieści się w zakresie priorytetowych zadań publicznych wskazanych
w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji do 2022 roku, Programie
„Młoda Warszawa. Miasto z klimatem dla młodych 2016-2020”
oraz projekcie wolontariatu miejskiego „Ochotnicy warszawscy 2016-2020”.